

**T.C.
ERCIYES ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
EĞİTİM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
EĞİTİM YÖNETİMİ TEFTİŞİ PLANLAMASI ve
EKONOMİSİ BİLİM DALI**

**OKUL ÖNCESİ ve SINIF ÖĞRETMENLERİNİN ÇOCUK
İSTİSMARI ve İHMALİNE YÖNELİK GÖRÜŞLERİ ve
FARKINDALIK DÜZEYLERİ
(Kayseri İli Örneği)**

**Hazırlayan
Murat SAĞIR**

**Danışman
Yrd. Doç. Dr. Alpaslan GÖZLER**

Yüksek Lisans Tezi

**Kasım 2013
KAYSERİ**

**T.C.
ERCIYES ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
EĞİTİM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
EĞİTİM YÖNETİMİ TEFTİŞİ PLANLAMASI ve
EKONOMİSİ BİLİM DALI**

**OKUL ÖNCESİ ve SINIF ÖĞRETMENLERİNİN ÇOCUK
İSTİSMARI ve İHMALİNE YÖNELİK GÖRÜŞLERİ ve
FARKINDALIK DÜZEYLERİ
(Kayseri İli Örneği)
(Yüksek Lisans Tezi)**

**Hazırlayan
Murat SAĞIR**

**Danışman
Yrd. Doç. Dr. Alpaslan GÖZLER**

**Kasım 2013
KAYSERİ**

BİLİMSEL ETİĞE UYGUNLUK

Bu çalışmadaki tüm bilgilerin, akademik ve etik kurallara uygun bir şekilde elde edildiğini beyan ederim. Aynı zamanda bu kural ve davranışların gerektirdiği gibi, bu çalışmanın özünde olmayan tüm materyal ve sonuçları tam olarak aktardığımı ve referans gösterdiğimi belirtirim.

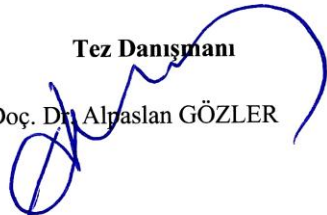

Murat SAĞIR

YÖNERGEYE UYGUNLUK SAYFASI

“Okul Öncesi ve Sınıf Öğretmenlerinin Çocuk İstismarı ve İhmaline Yönelik Görüşleri ve Farkındalık Düzeyleri (Kayseri İli Örneği)” adlı Yüksek Lisans tezi, Erciyes Üniversitesi Lisansüstü Tez Önerisi ve Tez Yazma Yönergesi’ne uygun olarak hazırlanmıştır.

Tezi Hazırlayan
Murat SAĞIR

Tez Danışmanı
Yrd. Doç. Dr. Alpaslan GÖZLER

Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı Başkanı
Prof. Dr. Remzi KILIÇ

Yrd. Doç. Dr. Alpaslan GÖZLER danışmanlığında **Murat SAĞIR** tarafından hazırlanan “**Okul Öncesi ve Sınıf Öğretmenlerinin Çocuk İstismarı ve İhmaline Yönelik Görüşleri ve Farkındalık Düzeyleri (Kayseri İli Örneği)**” adlı bu çalışma jürimiz tarafından Erciyes Üniversitesi Eğitim Bilimler Enstitüsü Eğitim Bilimleri Anabilim Dalında **yüksek lisans tezi** olarak kabul edilmiştir.

01.../.../2013

JÜRİ:

Danışman : Yrd. Doç. Dr. Alpaslan GÖZLER

Üye

Doç. Dr. Hasan BOZGEYİK

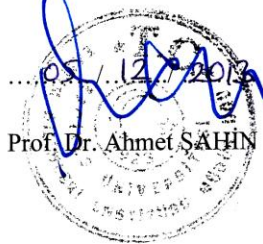
Üye

Doç. Dr. Kasım KARAHAN

ONAY:

Bu tezin kabulü Enstitü Yönetim Kurulunun 05/12/2013 tarih ve .....42.....sayılı kararı ile onaylanmıştır.

05/12/2013
Prof. Dr. Ahmet SAHİN

ÖNSÖZ/TEŞEKKÜR

Tez yazım aşaması boyunca ilminden faydalandığım, insani ve ahlaki değerleri ile de örnek edindiğim, birlikte çalışmaktan onur duyduğum ve ayrıca tecrübelerinden yararlanırken yoğun çalışma temposu içinde bana vakit ayırıp defalarca iş yerime gelme nezaketi göstererek yazdıklarımı kelimesine kadar inceleyen, hoşgörülü, sabırlı ve değerli hocam,

Sayın Yrd. Doç. Dr. Alpaslan GÖZLER'e

Yine bu aşamada gerektiğinde hafta sonlarında da bana vakit ayırıp fikirlerini esirgemeyen saygı değer hocam Sayın Arş. Gör. Emre TOPRAK'a

Araştırma anketinin hazırlanmasında ve uygulanmasında yardımcı olan mesai arkadaşlarım Savaş SESLİ ve Mikail ÖZTÜRK'e

Bu süreçte yaşadığım tüm stresli dönemlerde bana destek olan, sabrı ile bana örnek olan hayat arkadaşım Derya SAĞIR' a ve bana en çok ihtiyaçları olduğu dönemde vakit ayıramadığım çocuklarım Ali Toprak ve Yusuf Emir'e

Her zaman bana güvenen annem ve babama

Sonsuz ve içten teşekkür ederim.

OKUL ÖNCESİ VE SINIF ÖĞRETMENLERİNİN ÇOCUK İSTİSMARI VE İHMALİNE YÖNELİK GÖRÜŞLERİ VE FARKINDALIK DÜZEYLERİ

(Kayseri İli Örneği)

Murat SAĞIR

Erciyes Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü

Yüksek Lisans Tezi Kasım 2013

Danışman: Yrd. Doç. Dr. Alpaslan GÖZLER

ÖZET

Bu araştırma okul öncesi ve sınıf öğretmenlerinin çocuk istismarı ve ihmal konusundaki görüşleri ve farkındalık düzeylerinin belirlenmesi amacıyla yapılmıştır.

Araştırmanın yürütülmesinde genel tarama modeli kullanılmıştır. Araştırmanın örneklemini 2012- 2013 eğitim öğretim yılında Kayseri İli Melikgazi, Kocasinan ve Talas merkez ilçe sınırları içindeki ilkokullarda görev yapan 3123 sınıf öğretmeni arasından tesadüfi örnekleme yoluyla seçilen 369 sınıf öğretmeni ile anasınıfları ve anaokullarında görev yapan 474 okul öncesi öğretmeninden 169'u ile yapılmıştır. Veri toplama aracı olarak araştırmacı tarafından geliştirilen anket öğretmenlere uygulanmıştır.

Araştırmaya katılan öğretmenlerin %89,7'si (n=482) çocuk istismar ve ihmal ile ilgili hiçbir eğitim almadığını, %75,8'i (n=408) çocuk koruma kanunu hakkında hiç bilgilendirilmediğini ve %70,8'i (n=381) bu konuda bilgilendirilme gereksinimi duyduklarını belirtmişlerdir. Öğretmenlerin %84,4'ü (n=454) çocuk ihmal ve istismarını kanunlara göre bildirmek zorunda olduklarını, %98'i (n=527) ise ahlaki anlamda bildirimden sorumlu olduklarını belirtmişlerdir. Öğretmenler çocuk istismar ve ihmalini bildirecekleri yer olarak en çok okul yönetimini (x=1,67) tercih etmişlerdir.

Fiziksel istismarla ilgili verilen tanım ve belirtilere 538 öğretmenin %81,2'si (n=437) Duygusal ihmal ve istismara %92,9'u (n=500), cinsel istismara %91,4'ü (n=492), ekonomik istismara %69,1'i (n=372), fiziksel ihmale %61,7'si (n=332), eğitimsel ihmale %81'i doğru yanıt vermiştir.

Çocuk istismarı ve ihmal ile ilgili öğretmenler kendilerini orta düzeyde (2,61- 3,40) yeterli görmektedir. Tanım ve belirtilere verilen cevaplar incelendiğinde, öğretmenlerin çocuk istismarı ve ihmaline yönelik farkındalık düzeyleri yüksek düzeyde çıkmıştır.

Anahtar Kelimeler: Çocuk, istismar, ihmal, öğretmen, görüş, farkındalık

**PRE-SCHOOL TEACHERS' AND PRIMARY SCHOOL TEACHERS' VIEWS
AND AWARENESS LEVELS ABOUT CHILD ABUSE AND NEGLECT**

(Kayseri Sample)

Murat SAĞIR

Erciyes University, Institute of Educational Sciences

Master Thesis, November 2013

Advisor: Assist. Prof. Alpaslan GÖZLER

ABSTRACT

This research has been conducted in order to determine pre-school teachers' and primary school teachers' views and awareness levels about child abuse and neglect.

Basic Screening Survey Model was used in carrying out the research. The samples of the study were selected through random sampling in Kayseri city, Melikgazi, Kocasinan and Talas districts in 2012-2013 school year. 369 teachers were selected among 3123 primary school teachers and 169 teachers were selected among 474 pre-school teachers who work in kindergartens and nursery schools. As data collection tool, a survey which was developed by the researcher was used.

Of all the teachers who were involved in the research, 89,7 % (n=482) stated that they did not receive education about child abuse and neglect, 75,8 % (n=408) stated that they did not keep informed about child protection act and 70,8 % (n=381) indicated that they needed to be informed about child abuse and neglect. 84,4 % (n=454) of the teachers pointed out that they have to report child abuse and neglect because of the laws, 98 % (n=527) of the teachers stated that they are responsible because of ethical concerns. Teachers mostly prefer school administration (x=1,67) to report child abuse and neglect.

Of 538 teachers, 81,2 % (n=437) gave correct answers to the questions about the definitions and indications of physical abuse, 92,9 % (n=500) gave correct answers for emotional abuse and neglect, 91,4 % (n=492) gave correct answers for sexual abuse, 69,1 % (n=372) gave correct answers for economic abuse, 61,7 % (n=332) gave correct answers for physical neglect and 81 % gave correct answers for educational neglect.

Teachers feel they are adequate at a moderate level (2,61-3,40) about child abuse and neglect. When the answers to definitions and indications are analyzed, it was found out that teachers' awareness levels about child abuse and neglect are at a high level.

Key Words: Child, Abuse, Neglect, Teacher, Awareness

İÇİNDEKİLER

OKUL ÖNCESİ ve SINIF ÖĞRETMENLERİNİN ÇOCUK İSTİSMARI ve İHMALİNE YÖNELİK GÖRÜŞLERİ ve FARKINDALIK DÜZEYLERİ

BİLİMSEL ETİĞE UYGUNLUK	i
YÖNERGEYE UYGUNLUK SAYFASI	ii
KABUL ONAY	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
ÖNSÖZ/TEŞEKKÜR	iv
ÖZET.....	v
İÇİNDEKİLER	vii
TABLolar LİSTESİ	x
1. GİRİŞ	1
1.1. Araştırmanın Amacı	3
1.1.1. Alt Amaçlar.....	4
1.2. Araştırmanın Gerekçesi ve Önemi	4
1.3. Varsayımlar	5
1.4. Sınırlılıklar	6
1.5. Tanımlar.....	6
2. KAVRAMSAL ÇERÇEVE	8
2.1. Çocuğun Tanımı	8
2.2. Tarihsel Süreçte Çocuk.....	9
2.3. Çocuk İhmal ve İstismarına Tarihsel Süreç İçerisinde Bakış.....	11
2.4. Çocuk İhmal ve İstismarının Tanımı.....	15
2.5. Çocuk İhmal ve İstismarının Sınıflandırılması	16
2.5.1. Çocuk İhmalinin Sınıflandırılması.....	16
2.5.2. Çocuk İstismarının Sınıflandırılması.....	23
2.6. Çocuk İhmal ve İstismarında Rol Oynayan Faktörler	37

2.7. Çocuk İhmal ve İstismarını Açıklayan Kuramlar	38
2.7.1. Psikiyatrik Kuram	38
2.7.2. Sosyolojik Kuram	40
2.7.3. Sosyal Öğrenme Kuramı	41
2.7.4. Sosyal Etkileşim Kuramı.....	41
2.8. Çocuk İhmal ve İstismarının Yol Açtığı Sorunlar	42
2.8.1. Akademik Sorunlar	42
2.8.2. Sosyal Sorunlar	43
2.8.3. Ruhsal Sorunlar	44
2.9. Türk Hukuk Sisteminde Çocuk İhmal ve İstismarının Yeri.....	45
2.10. Eğitim Ortamlarında Çocuk ihmal ve İstismarı	52
2.11. Çocuk İhmal ve İstismarının Belirlenmesinde Okulun ve Öğretmenin Rolü.....	54
2.12. Çocuk İhmal ve İstismarının Önlenmesinde Okulun ve Öğretmenin Rolü	56
2.13. Çocuk İhmal ve İstismarı Konusunda.....	59
3. YÖNTEM.....	68
3.1. Araştırmanın Modeli.....	68
3.2. Evren ve Örneklem	68
Tablo 6. Araştırmaya katılan öğretmenlerin sosyo- demografik özellikleri	69
3.3. Veri Toplama Araçları.....	70
3.4. Verilerin Toplanması ve Analizi	70
4. BULGULAR	72
4.1. Okulunuzdaki öğrencilerin sosyo-ekonomik durumunu nasıl tanımlarsınız?	72
4.2. Daha önce hiç çocuk istismarı ve ihmali hakkında / çocuk korumaya yönelik / resmi bir eğitim aldınız mı?.....	72
4.3. Okulunuzda çocuk ihmal ve istismarı ile ilgili tartışmalar yapılıyor mu? ...	73
4.4. Çocuk koruma kanunu hakkında bilgilendirildiniz mi?	73

4.5. Çocuk ihmal ve istismarı konusunda daha fazla bilgilenme gereksinimi duyuyor musunuz?	74
4.6. Yasal anlamda çocuk ihmal ve istismarı şüphesini bildirmek zorunda mısınız?	74
4.7. Vicdani anlamda çocuk ihmal ve istismarı şüphesini bildirmekten sorumlu olduğunuzu düşünüyor musunuz?	75
4.8. Çocuk ihmal ve istismarı durumunu tespit ettiğinizde öncelikle kime bildirirsiniz?	75
4.9. Aşağıdaki ihmal veya istismar çeşitlerinden herhangi birine müdahale durumunuz nedir?.....	76
4.10. Sizce çocuk ihmal veya istismarı ile ilgili bildirimde bulunduğunuzda yöneticiniz sizi destekler mi?	77
4.11. İhmal ve istismar çeşitleri konusunda kendinizi yeterli görme durumunuzu belirtiniz.	77
5. TARTIŞMA	87
6. SONUÇ VE ÖNERİLER.....	100
6.2. Öneriler	101
KAYNAKÇA	103
ÖZGEÇMİŞ.....	117

TABLOLAR LİSTESİ

Tablo 1:	Fiziksel istismar göstergeleri.....	25
Tablo 2:	Duygusal istismar göstergeleri	28
Tablo 3:	Cinsel istismar göstergeleri	32
Tablo 4:	Sokakta yaşayan/çalıştırılan çocuklara yönelik hizmet modeli şeması*.....	36
Tablo 5:	Çocuk istismarı risk faktörleri.....	37
Tablo 6:	Araştırmaya katılan öğretmenlerin sosyo- demografik özellikleri.....	69
Tablo 7:	Okuldaki öğrencilerin sosyo-ekonomik düzeyine ilişkin sonuçlar	72
Tablo 8:	Öğretmenlerin çocuk ihmal ve istismarı ile ilgili eğitim alma durumlarına ilişkin sonuçlar	72
Tablo 9:	Öğretmenlerin çocuk ihmal ve istismarı konusunda tartışma yapma durumlarına ilişkin sonuçlar.....	73
Tablo 10:	Öğretmenlerin çocuk koruma kanunu hakkında bilgilendirilme durumlarıyla ilgili sonuçlar.....	73
Tablo 11:	Öğretmenlerin çocuk ihmal ve istismarı konusunda bilgilendirilme gereksinimine ilişkin sonuçlar.....	74
Tablo 12:	Öğretmenlerin yasal anlamda çocuk ihmal ve istismarını bildirme hakkındaki görüşleri.....	74
Tablo 13:	Öğretmenlerin vicdani anlamda çocuk ihmal ve istismarını bildirme hakkındaki görüşleri.....	75
Tablo 14:	Öğretmenlerin çocuk ihmal ve istismarını tespit etmesi durumunda bildirim yapacağı yerlere ilişkin sonuçlar	75
Tablo 15:	Öğretmenlerin Fiziksel, Duygusal ve Eğitimsel İhmal Durumuna Müdahale Durumları	76
Tablo 16:	Öğretmenlerin fiziksel, duygusal, cinsel ve ekonomik istismar durumuna müdahale durumları.....	76
Tablo 17:	Öğretmenlerin çocuk ihmal ve istismarını bildirmesi durumunda yöneticisi tarafından desteklenmesi konusundaki görüşleri	77
Tablo 18:	İhmal ve istismar konusundaki yeterli durumları.....	77

Tablo 19. Verilen tanım ve belirtilere uygun doğru cevaplar ile yanlış cevaplar ve çeldiriciler.....	78
Tablo 20. Öğretmenlerin çocuk ihmal ve istismarı konusundaki farkındalık düzeylerinin cinsiyet değişkenine ilişkin t testi sonuçları.....	79
Tablo 21. Öğretmenlerin çocuk ihmal ve istismarı konusundaki farkındalık düzeylerinin branşlarına göre farklılaşmasına ilişkin t testi sonuçları	80
Tablo 22. Öğretmenlerin çocuk ihmal ve istismarı konusundaki farkındalık düzeylerinin medeni durumlarına göre farklılaşmasına ilişkin t testi sonuçları	80
Tablo 23. Öğretmenlerin çocuk ihmali ve istismarına yönelik farkındalık düzeylerinin anne baba olma durumlarına göre farklılaşmasına ilişkin t testi sonuçları ..	81
Tablo 24. Öğretmenlerin çocuk ihmal ve istismarı konusundaki farkındalık düzeylerinin bu konuda resmi bir eğitim alma durumlarına göre farklılaşmasına ilişkin t testi sonuçları	81
Tablo 25. Öğretmenlerin çocuk ihmal ve istismarı konusundaki farkındalık düzeylerinin çocuk koruma kanunu hakkında bilgi sahibi olma durumlarına göre farklılaşmasına ilişkin t testi sonuçları	82
Tablo 26. Öğretmenlerin kıdemlerine göre çocuk ihmali ve istismarı farkındalık düzeylerine ilişkin n, x ve ss. Değerleri	82
Tablo 26.1. Öğretmenlerin kıdemlerine göre çocuk ihmali ve istismarı farkındalık düzeylerine ilişkin varyans analizi sonuçları	83
Tablo 27. Öğretmenlerin sahip olduğu çocuk sayısına göre çocuk ihmali ve istismarı farkındalık düzeylerine ilişkin varyans analizi sonuçları	83
Tablo 27.1. Öğretmenlerin sahip olduğu çocuk sayısına göre çocuk ihmali ve istismarı farkındalık düzeyleri puan ortalamalarına ilişkin TUKEY testi sonuçları...	84
Tablo 27.2. Öğretmenlerin sahip olduğu çocuk sayısına göre çocuk ihmali ve istismarı farkındalık düzeylerine ilişkin n, x ve ss. Değerleri.....	84
Tablo 28. Öğretmenlerin çalıştıkları okuldaki öğrencilerin sosyo-ekonomik durumuna göre çocuk ihmali ve istismarı konusundaki farkındalık düzeylerine ilişkin n, x ve ss. Değerleri.....	85

Tablo 28.1. Öğretmenlerin çalıştıkları okuldaki öğrencilerin sosyo-ekonomik durumuna göre çocuk ihmali ve istismarı konusundaki farkındalık düzeylerine ilişkin varyans analizi sonuçları	85
Tablo 28.2. Öğretmenlerin çalıştıkları okuldaki öğrencilerin sosyo-ekonomik durumuna göre çocuk ihmali ve istismarı farkındalık düzeyleri puan ortalamalarına ilişkin TUKEY testi sonuçları	86

1. GİRİŞ

Gelişen ve değişen sosyal hayatın karmaşasında, çocuklara yeterli ilgiyi göstermemenin olumsuz sonuçlarını toplum olarak çekmekteyiz. İlgi gösterilmeyen çocukların diğerlerine göre sosyal, bilişsel, fiziksel ve ruhsal anlamda geride olduğu yapılan araştırmalarla ortaya konmuştur.

Bir toplum, çeşitli unsurların bir araya gelmesi ile oluşur. Bu unsurların, şüphe yok ki, en önemlisi ve ilki insan dolayısıyla çocuktur. Toplumun geleceği, çocukların bedenlen, ruhen, ahlaken ve fikren iyi gelişmesine ve eğitilmesine bağlıdır (İnan, 1968, 7). Toplumların geleceklerini sağlam temellere oturtabilmeleri için toplumun sosyal yapısını oluşturacak olan çocukların bedensel ve ruhsal sağlıklarının korunması ve eğitilmeleri gerekliliği herkes tarafından kabul gören bir gerçektir (Kocaer, 2006, 5).

Toplumun geleceğinde etki payı çok yüksek olan yeni nesillerin fiziksel ve ruhsal açıdan sağlıklı olması, kendi değerlerinin farkında olarak yetişmesi ve bu değerleri insanlığın yararına kullanabilmesi onlara sağlanacak olan koşullarla yakından ilgilidir. Çocuğun birey olarak çıkarını gözeten ve çocuğun çıkarını toplumun çıkarı ile bütünleştiren yaklaşım çocuğun toplumun geleceği olduğu düşüncesine içerik kazandırmaktadır. Çocukların sorumluluk sahibi, bilinçli ve nitelikli bir birey olarak yetiştirilmesi toplumun bugünü ve geleceği ile örtüşmektedir. Birey olarak her çocuğun temel hak ve hürriyetlerden, sosyal ve ekonomik haklardan yararlandırılması, geliştirilecek olan çocuk politikalarının ve uygulamalarının özünü oluşturmaktadır (Aral ve Gürsoy, 2001, 1).

Yaşamak, sağlıklı büyümek ve gelişmek, eğitim olanaklarına sahip olmak gibi hakların yanı sıra bu haklarını kullanırken huzurlu ve mutlu olmak, istismar ve ihmale maruz kalmamak da çocukların en doğal hakkıdır (Gökler, 2006, 530).

Çocukların temel hak ve hürriyetlerinin tam olarak bilinmemesi veya caydırıcı cezaların olmayışı fiziksel, duygusal ve eğitimsel ihmal ile fiziksel, duygusal, cinsel ve ekonomik istismara uğramasına neden olabilmektedir.

Bazı ülkelerde çocuk sağlığı ve gelişimi açısından olumlu gelişmeler kaydedilmiş ve dikkati çeken çabalar sarf edilmişse de günümüzde dünyada pek çok çocuğun halen çeşitli istismar ve ihmal biçimleriyle karşılaştığı görülmektedir. Hala çocuklar beslenme, bakım veya gözetim yetersizliğinden yaşamlarını yitirmekte, sakat ya da cılız kalabilmektedir. Bazıları yaşamları boyu doğru dürüst bir eğitim görememektedir. Bazı çocuklar, ana-babaları ya da bazı toplumsal kurumlar tarafından yapılan kötü muameleler sonucu, duygusal ve fiziksel açıdan örselenmektedir. Çocukların bazıları yetişkinlerin cinsel saldırılarına hedef olurken, bazıları da küçük yaşta ağır ve uygunsuz işlerde çalıştırılmakta, hatta bir mal gibi alınıp satılabilmektedir (Gökler, 2006, 48).

Çocuk ihmali ve istismarı; Anne, baba veya çocuğun bakımı, sağlığı ve korunmasından sorumlu kişilerin ihmal ettiği eylemler sonucunda çocuğun her türlü fiziksel, ruhsal veya sosyal açıdan zarar görmesi, sağlık ve güvenliğinin tehlikeye girmesi olarak tanımlanabilir. (Meramram, 2013).

Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ) tarafından ise; “Çocuğun sağlığını, fiziksel ve psikososyal gelişimini olumsuz etkileyen bir yetişkin, toplumu veya ülkesi tarafından, bilerek veya bilmeyerek yapılan her türlü fiziksel, duygusal, cinsel istismar, ihmal veya ihmalcı davranış veya reklâm ve sömürü amacı ile çocuğun kullanımını” şeklinde tanımlanmaktadır (Unicef, 2000).

Tanımlar uluslara, kurumlara, şahıslara göre farklılık göstermekle birlikte ortaya çıkan ortak sonuç nesillerin ihmal ve istismarın ortaya çıkardığı durumlardan önemli ölçüde olumsuz etkileniyor olmasıdır.

Günümüzde insanların büyük çoğunluğu çocuk istismar ve ihmalinden habersiz ya da bu duruma karşı duyarsızdırlar. Yapılan araştırmalar çocuk istismarının tüm dünyada tahmin edilmeyecek kadar yüksek olduğunu bildirmektedir. Amerika’da 2002 yılı içinde yaklaşık 3 milyon çocuğun istismara uğradığı raporu çocuk koruma servislerince bildirilmiştir. Aynı yıl 1400 çocuğun çeşitli tacizler nedeniyle hayatını kaybettiği ve bu çocukların % 41’inin bir yaşın altında bebek olduğu rapor edilmiştir. Bu sayı gün

geçtikçe artmaktadır. Aslında çocuk istismar vakalarının sıklığını tam olarak tespit etmek mümkün değildir. Çünkü ihmal ve duygusal istismar başta olmak üzere istismarların büyük çoğunluğu gizli kalmakta ve bildirilmemektedir. Bu nedenle istismar sıklığının araştırmalarda bildirilenlerden kat ve kat fazla olduğu rahatlıkla söylenebilir. Kendi toplumumuzda sistemli araştırmalar yetersiz olsa bile klinik gözlemler çocuk istismarının hiçte azımsanamayacak boyutlara ulaştığı gerçeğini açıkça göstermektedir (Öztürk, 2011, 14).

Çocuklar; yetiştirme yöntemiyle aileden, içinde bulunduğu sosyal çevreden, akranlarından ve eğitim sürecinde ise öğretmenlerden zaman zaman fiziksel cezalara maruz kalmakta ve bununla beraber çocukta duygusal hasarlar da ortaya çıkmaktadır. Bazen de cinsel yönden zedelendikleri gözlenmekte ve bilinmektedir. Bu adı geçen gruplar bilerek ya da farkında olmadan çocukların gelişimini olumsuz yönde etkileyecek, ihmal ve istismar şeklinde davranışlar gösterebilmektedirler. Bu nedenle ihmal ve istismarın tanınması, önlenmesi ve suçu işleyen ve maruz kalana müdahalelerde bulunulması gerekmektedir. Bu doğrultuda çocuklarla yakın etkileşim halinde olan öğretmenlerin konuya ilişkin farkındalıklarının artırılması gerek durumun tespit edilmesi gerekse erken dönemde müdahale edilmesi açısından oldukça önem taşımaktadır. Bu nedenle okula başladıktan sonra mezun oluncaya kadar ev ortamı dışında çocuğun en çok birlikte zaman geçirdikleri bireyler olan öğretmenlerin, çocuk ihmal ve istismarına ilişkin bilgi düzeyleri artırılmalıdır. Yalnız bunu yaparken durumun tespit edilmesi, kayıt altına alınması, gerekli yasal süreçlerin başlatılması konusunda da uygulamalar getirilmelidir (Tugay, 2008, 4).

Bu araştırma Kayseri ili merkez Melikgazi, Kocasinan ve Talas ilçelerinde görev yapan okul öncesi ve sınıf öğretmenlerinin çocuk istismarı ve ihmaline yönelik farkındalık düzeylerinin ve görüşlerinin ne olduğu sorusuna cevap aramak için yapılmıştır.

1.1. Araştırmanın Amacı

Bu araştırma okul öncesi ve sınıf öğretmenlerinin çocuk ihmal ve istismarı konusundaki görüşlerinin ve farkındalık durumlarının belirlenmesi amacıyla yapılmıştır. Bu amaca ulaşmak için belirlenen alt problemlere yanıt aranmıştır.

1.1.1. Alt Amaçlar

- Öğretmenlerin çocuk ihmal ve istismarı konusundaki farkındalık düzeyleri cinsiyetlerine göre farklılaşmakta mıdır?
- Öğretmenlerin çocuk ihmal ve istismarı konusundaki farkındalık düzeyleri branşlarına göre farklılaşmakta mıdır?
- Öğretmenlerin çocuk ihmal ve istismarı konusundaki farkındalık düzeyleri medeni durumlarına göre farklılaşmakta mıdır?
- Öğretmenlerin çocuk ihmal ve istismarı konusundaki farkındalık düzeyleri anne-baba olma durumlarına göre farklılaşmakta mıdır?
- Öğretmenlerin çocuk ihmal ve istismarı konusundaki farkındalık düzeyleri bu konuda daha önce resmi bir eğitim alma durumlarına göre farklılaşmakta mıdır?
- Öğretmenlerin çocuk ihmal ve istismarı konusundaki farkındalık düzeyleri Çocuk Koruma Kanunu hakkında bilgi sahibi olma durumlarına göre farklılaşmakta mıdır?
- Öğretmenlerin çocuk ihmal ve istismarı konusundaki farkındalık düzeyleri kıdemlerine göre farklılaşmakta mıdır?
- Öğretmenlerin çocuk ihmal ve istismarı konusundaki farkındalık düzeyleri sahip oldukları çocuk sayısına göre farklılaşmakta mıdır?
- Öğretmenlerin çocuk ihmal ve istismarı konusundaki farkındalık düzeyleri görev yaptıkları okuldaki öğrencilerin sosyo-ekonomik durumlarına göre farklılaşmakta mıdır?

1.2. Araştırmanın Gerekçesi ve Önemi

Günümüz çocuklarının yaşadığı en önemli sorunlarından biri çevrelerinde gördükleri ve yaşadıkları her türlü şiddet ve ihmal olaylarıdır. Tarihi ilkçağa kadar uzanmakta olan bu sorun, günümüzde de boyutları artarak devam etmektedir. Dünyada ve Türkiye’de istismar olaylarının sıklıkla yaşanmasına karşın birçok devletin, istismarın önleminde ve istismar gören çocukların tedavisini sağlamada yetersiz kaldığı bilinmektedir (Erol, 2007, 1).

Türkiye’de dayağın bir disiplin yöntemi olarak algılanabildiği ve kullanıldığı dilimize yerleşmiş “ananın vurduğu yerde gül biter”, “dayak cennetten çıkmadır” “eti senin kemiği benim” gibi atasözlerinde de kendini göstermektedir. Türkiye’de çocuk istismarı ve aile içi şiddet konusunda kapsamlı, derinlemesine yapılmış araştırma verileri yeterli değildir. Çocuk Hakları Komitesi Türkiye ile ilgili raporunda, boyutunun, kapsamının ve niteliğinin anlaşılmasını sağlamak, gerekli tedbirleri ve politikaları benimsemek ve davranışların değiştirilmesine katkıda bulunmak amacıyla aile içi şiddet, kötü muamele ve cinsel istismar da dahil olmak üzere istismar alanında araştırmalar yapılması gerektiğini vurgulamıştır (SHÇEK ve Unicef, 2010).

Çocuklarla ilgili istismar ve ihmal gibi problemler uzun yıllar boyunca her toplumda farklı şekillerde görülmektedir. Ancak, bu görülme sıklığına rağmen halen istismar konusunda yeterli bir çözüm bulunamamıştır. İstismara karşı çözüm yolları bulabilmek için öncelikle istismarın ne olduğu, belirtileri ve çocuk üzerine etkileri bilinmeli ve incelenmelidir (Kara, 2010, 2). Ayrıca son yıllarda Türkiye’de çocuk istismarına olan ilgi ve farkındalık yeterli olmamakla birlikte ihmal ve istismar artmaktadır (Tıraşçı, Gören, 2007, 70).

Eğitimin ilk basamağının öğretmenleri olan okul öncesi ve sınıf öğretmenlerinin çocuk istismarı ve ihmali ile ilgili farkındalık düzeylerinin, görüşlerinin ve hangi değişkenlerin farkındalık düzeylerini ve görüşlerini etkilediğinin ortaya çıkarılması önemlidir.

Ayrıca bu araştırmanın okul öncesi ve sınıf öğretmenlerinin çocuk ihmali ev istismarı ile ilgili olarak karşılaştıkları durumları ayırt etme, oluşabilecek olumsuzlukları belirleme ve önleme konusuna dikkat çekmesi beklenmektedir.

1.3. Varsayımlar

- Araştırmaya katılan öğretmen adaylarının anket sorularını içtenlikle yanıtladıkları varsayılmaktadır.

1.4. Sınırlılıklar

- Araştırma, 2012-2013 eğitim öğretim yılında Kayseri İli merkez, Melikgazi, Kocasinan, Talas ilçelerinde bulunan ilkokullarda görev yapan sınıf ve okul öncesi öğretmenleri ile anaokullarında görev yapan okul öncesi öğretmenleriyle sınırlıdır.
- Yapılan literatür taramalarında üzerinde en çok durulan ihmal ve istismar boyutlarıyla sınırlıdır.
- Verileri elde etmek için kullanılan bilgi formunun içindeki sorularla sınırlıdır.

1.5. Tanımlar

➤ Çocuk

Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin (ÇHS) birinci maddesine göre; çocuklara uygulanan kanunlar çerçevesinde, daha önce rüşt yaşına erişilmedikçe on sekiz yaşını bitirmemiş kişiler çocuk olarak tanımlanmaktadır.

➤ Okul Öncesi Öğretmeni

Okul öncesi öğretmeni; 0–6 yaş çocuklarının tüm gelişim alanlarını ve özelliklerini tanıyan, plan ve uygulama yapabilen, mesleki alanda araç - gereç kullanma konusunda yeterli insan ilişkileri ve iletişim, problem çözme, çocukları tanıma teknikleri, organizasyon yapma bilgi ve becerisine sahip kişidir (MEB, 2012).

➤ Sınıf Öğretmeni

1'inci ve 4'üncü sınıfları okutan alanı sınıf öğretmenliği olan öğretmendir (mebk12.meb.gov.tr/meb_iys.../03/.../24110434_kysonhali.doc -).

➤ **İhmal**

Çocuğun beslenme, giyinme, temizlenme ve korunma gibi bedensel ihtiyaçlarının yanı sıra sevilme, şefkat ve ilgi görme gibi duygusal ihtiyaçlarının yeterince karşılanmadığı durumlarda ortaya çıkan bir durumdur (Öztürk, 2011, 15)

➤ **İstismar**

Çocuğun sağlığını, fizik gelişimini, psikososyal gelişimini olumsuz yönde etkileyen bir yetişkin toplumu veya ülkesi tarafından bilerek veya bilmeyerek yapılan davranışlar çocuk istismarı olarak kabul edilir (Polat, 1997; Kepenekçi, 2001; Aktaş-Altunsu, 2004).

2. KAVRAMSAL ÇERÇEVE

2.1. Çocuğun Tanımı

Çocukların haklarını en ayrıntılı ve kapsamlı bir şekilde ele alan, Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin (ÇHS) birinci maddesinde “çocuklara uygulanan kanunlar çerçevesinde, daha önce rüşt yaşına erişilmedikçe on sekiz yaşını bitirmemiş kişiler” çocuk olarak tanımlanmaktadır. Bu tanım, Türk Medeni Kanunu'nda kullanılan “küçük” kavramını kapsamaktadır (Akçay, 2008, 4).

Sözleşme, on sekiz yaşına kadar bireyi “çocuk”, çocuğu da hak sahibi, sadece korunması gereken varlıklar değil, aynı zamanda siyasal haklara sahip bireyler olarak tanımlar. Onların “yaşama hakkını”, “gelişme hakkını”, “istismar ve sömürüden korunma hakkını”, “katılım” haklarını güvence altına alır (Öztürk, 2011, 14).

Bugün uluslararası örgütler tarafından da benimsenen çocuk tanımı, en genel anlamıyla, “oyun oynayan, okula giden ve gittikçe daha mahrem olan ailesine ait evlerde yaşayan” çocuğu tanımlamaktadır. Ancak bu, gelişmiş Kuzey ülkelerince benimsenen ve gelişen burjuva kültürü sonucu ulaşılan bir tanımdır ve günümüzde halen gelişmede modernleşme denilen aşamaya gelmediği düşünülen toplumlardaki çocuk tanımı ile örtüşmemektedir (<http://www.slideshare.net/tulinkus/sokakta-alian-ocuklar-aileleri-ve-ocuk-haklari-ankarada-bir-aratirma>).

Çocuk kavramı, toplumların yapılarına, kültürlerine, inançlarına ve ekonomilerine göre değişik şekilde ele alınmaktadır (İnan, 1968). Dolayısıyla, ülkeden ülkeye hatta bir ülkenin içerisinde dahi farklı tanımlamalarla açıklanabilmektedir. Tanımlamalardaki ortak nokta, “çocuklar, toplumların geleceği” olduğu düşüncesidir (Dervişoğlu, 2012, 1).

2.2. Tarihsel Süreçte Çocuk

Tarihsel süreçte her alanda olduğu gibi çocukluğun anlamı ve algılanışında da önemli değişimler yaşana gelmiştir. Çocuğa yüklenen geleneksel anlam özellikle gelişmekte geri kalmış bölgelerde halen geçerliliğini korumaktadır. Geleneksel ailenin değerler sistemi içinde çocuk, anne-baba için ekonomik bir güç olmanın yanında hastalıkta, yaşlılıkta bir sigorta işlevi görmektedir. “Çocuklardan küçükken çalışmaları büyüdüklerinde ise yaşlı ana-babalarına bakmaları beklenmektedir” (Kağıtçıbaşı, 1981, 28).

Antik dönemde çocuklarla ilgili tutumlara yönelik fazla bilgi bulunmamaktadır. Örneğin eski Yunanlılar özel bir yaş kategorisi olarak çocukluğa oldukça az ilgi göstermişlerdir. Çocuk ve genç için kullandıkları terimler o kadar belirsizdir ki, bebeklik ile yaşlılık arasında kalan hemen her çağı içermektedir. Öyle ki, modern anlamda çocuk ve çocukluk terimlerine ortaçağda da rastlanmamaktadır. Fransız nüfus bilimcisi ve sosyal tarihçisi Aries "Eski Devirlerde Çocuk ve Aile Yaşantısı" adlı kitabında çocukluğun değişmez bir olgu olduğu konusundaki geleneksel varsayımları eleştirmekte ve Ortaçağ Batı toplumlarında modern anlamda bir çocukluk kavramının bulunmadığını ileri sürmektedir (Akyüz, 2001, 2).

Anılan yazara göre, çocukluğun keşfi süreci 13. yüzyılda başlamış, bunun yansımaları 15-16. yüzyıl sanat tarihinde görülebilmektedir. Örneğin, 12. yüzyılda sanatçılar çocuk tasvirinde yetişkin bir adam imajı yaratmakta, bu resim çocuğa benzemekle birlikte çocuk değildir. 13. yüzyıl sanatında çocuğa benzer şekiller belirmeye başlamışsa da, bunlar gerçek değil melekler gibi dini içerikli figürlerdir. 15. ve 16. yüzyıllara gelindiğinde Meryem'in kollarındaki küçük İsa gibi anne-çocuk ilişkisini tasvir eden resimlerde modern çocuk kavramına benzer şekiller yer almaktadır. Ortaçağ topluluk resimlerinin birçoğunda, geleneksel bir festivalde kadınların rollerini yaparken boyunlarına sarılmış ya da şövalyelerin uşağı olarak ya da çirak kıyafetinde çocuklara rastlanmaktadır (Akyüz, 2001, 2).

Rönesans'la birlikte Avrupa'da çocuk ve çocukluk kavramları hayata ve dile daha fazla girmeye başlamıştır. Aydınlanma çağı filozofları çocukların yetişkinlerden farklı

oldukları, onların eğitilmesi ve yetiştirilmesine özen gösterilmesi yönünde fikirler ortaya atmışlardır (Ayzöğ, 2008, 7).

Her şeyden önce günümüz gelişmiş toplumlarında kabul edilen, bugünün çocuk tanımına özellikle 17. ve 18. yüzyıl ile başlayan süreç ile ulaşılmıştır. Daha önceki dönemlerde, çocuk ve çocukluğa ilişkin bir tanım olmadığı, bu kavramlara orta çağdan sonra başladığı ve daha önceki dönemlerde, çocuğun anababaya bağımlılıktan kurtulduğu 5- 7 yaşlarından itibaren yetişkin yaşama dâhil olduğu bildirilmektedir. Ancak Aydınlanma Çağıyla birlikte başlayan süreçte, çocuklar üzerine yapılan bilimsel çalışmalardan da elde edilen veriler ışığında; toplumların sosyoekonomik gelişmişliklerine paralel olarak sosyal devlet anlayışı okullaşma vb. gelişmeler ile bugünkü çocuk tanımına ulaşılmıştır (<http://www.slideshare.net/tulinkus/sokakta-alian-ocuklar-aileleri-ve-ocuk-haklari-ankarada-bir-aratirma>).

18. yüzyılda Avrupa’da üst ve orta sınıflar, çocuklarının yetiştirilmesi ve eğitimiyle ilgilenmeye başlamışlardır. Ancak alt sınıftaki insanların çocukları yetişkinlerin hayatını Ortaçağ’daki gibi paylaşmaya devam etmiştir (Ayzöğ, 2008, 7).

Batı toplumlarında çocuk anne-baba için duygusal doyum kaynağı olarak algılanmaktadır. Batı toplumunun değerler sistemi içinde çocuğun yetişmesi, geleceğe donanımlı hazırlanması ön plana çıkmakta, çocuk küçük yaşta çalışma ve ağır sorumluluklardan uzak tutulmaktadır (Yıldız, 2006, 135).

Bizim toplumumuza bakıldığında çocuk kavramının değişimi incelendiğinde Avrupa’daki değişimlerin yansımaları Osmanlı aile yapısını da şekillendirmiştir. Osmanlılar 19’uncu yüzyıldan itibaren çocuk yetiştirme, eğitim ve sosyal reform konularını birbirine bağlamaya ve çocuk sağlığı, karakter ve bilgisini geliştirmeyi sosyal gelişme açısından bir köprü olarak görmeye başlamışlardır (Dervişoğlu, 2012, 7). Elbette Türkiye gibi geçiş sürecini yaşayan toplumların metropol kentlerinde de orta üst ve üst sınıf ‘kentli’ ailelerinde bu anlayışın giderek yaygınlaştığını söylemek mümkündür. Fakat gecekondular ya da varoşlarda çocuğa yüklenen ‘ekonomik’ temelli geleneksel anlam geçerliliğini hala muhafaza etmektedir (Yıldız, 2006, 135).

Özetle, Çocukluğun keşif süreci 13. yüzyılda başlamış bunun 15.ve 16. yüzyıllarda sanat tarihindeki eserlerde yansımaları görülebilmektedir. 17. yüzyıldan itibaren

kendilerine özgü giysilere, oyunlara, öykülere, sanat etkinliklerine sahip olmaya başladılar. 19. yüzyıl aydınlanma çağı filozofları, çocukluk anlayışı ve çocuk eğitimi konusunda araştırmalar yapmış eserlerinde görüşler belirtmişler. 20. yüzyılda ise çocukluk toplumun geleceğini belirleyen en önemli insan kaynağı olarak değerlendirilmiştir. 21. yüzyıl çocukları televizyon, bilgisayar gibi teknolojik ürünlerin etkisiyle yetişmektedir. İsteddiği her şeye ulaşabilen çocuklarda doyumsuzluk oluşmaktadır. Bu yüzyılda çocukların istekleri, algısı, tepkisi, fiziksel görünümü önceki yüzyıllara göre büyük bir evrim geçirmiştir. Çocukların dünyasına girmek ve onları anlamak biz yetişkinleri zorlamaktadır.

2.3. Çocuk İhmal ve İstismarına Tarihsel Süreç İçerisinde Bakış

İnsanlık tarihine, geriye doğru bakıldığında, farklı kültürlerde, farklı çağlarda çocuğun bir mal gibi algılanıp çeşitli biçimlerde kötüye kullanıldığı görülür. Bu çerçevede çocukların doğar doğmaz babaları tarafından öldürülmeleri, köle olarak satılmaları, tanrılara adak olarak verilmeleri ve boğaz tokluğuna çalıştırılmaları gibi örnekler mevcuttur.

M.S. 2. yüzyılda Efes kentinde yaşamış bir doktor, jinekoloji adlı kitabında, sakat veya erken doğan bebeklerin öldürülmesini önermiştir (Kozcu, 1991, 78).

Eski çağlarda, vahyin değerinin bilinmediği toplumlarda çocuk hakkı kavramına rastlamak mümkün değildi. Çocuklar üzerinde babalarının sınırsız hâkimiyeti vardı. Babalar bunu suiistimal ederek çocuklarını satabiliyor, dövüp sakat bırakabiliyor, kurban edebiliyor veya başka şekillerde öldürebiliyorlardı (Çelik, 2005, 5).

Ortaçağda batıda günümüzdeki manasıyla çocuk ve çocukluk terimlerine rastlanmamaktadır. O dönem Avrupa’ında çocuk küçük yetişkin olarak görülüyor, anne bakımından kurtulduğu 5-7 yaşlarından itibaren yetişkinlerle aynı şartlar altında, hatta onların mahrem dünyaları içinde hayatını sürdürüyor, içki, kumar ve cinsel taşkınlıklarla daha o dönemde karşılaşılıyordu (Efe, 2008, 24). O dönemde Avrupa’da çocukluk özel bir dönem olarak görülmediğinden, Fransızca, Almanca, İngilizcede çocukluk kavramını ifade eden kelimelere günlük dilde pek rastlanmamaktadır (Yurtsever, 2009, 19)

16. yüzyıla kadar çocuk, ailesinin yanı sıra ilişki kurduğu diğer yetişkinlerin uygun hareket ve davranışlarını gözlemleyerek toplumsallaşan küçük ve zayıf bir varlık, küçük bir insan olarak algılanmaktaydı. Çocuk, yalnızca bedeni ve gücüyle yetişkinlerden ayrılıyordu. Aries'in yüzeyselliğini vurguladığı tek çocukluk duygusu olan nazlanma, çocukluğun ilk yıllarına ilişkindi. Küçük insanı ailenin evcil hayvanlarıyla bir tutan bu duyguydu. Bu dönemde çocuklarla 'edepsiz küçük maymunlarmış gibi eğleniliyor, içlerinden biri öldüğünde çok fazla üzerinde durulmuyordu. "Ölen çocuğun yerini bir başkası alır" mantığı hakimdi (<http://tr.wikipedia.org/wiki/%C3%87ocuk>).

16. yüzyılda çocukların zincire bağlanıp çalıştırılması ve paralarının alınması yasaldı. ABD'de de durum aynıydı. 1628'de Massachusetts kolonisi, "İnatçı Çocuk Yasasına" göre asi bir çocuğun öldürülmesini kabul ediyordu. Yine 16. yüzyılda çocukların 9 yaşında fabrikaya işçi olarak girdikleri, 12- 13 yaşlarında da askere gittikleri görülmüş ve her 25 çocuktan sadece birinin yaşadığı tespit edilmiştir (Polat, 1997, 81).

İngiltere'de Elizabeth döneminde Fakirler Kanunu çocukların ana babalarından ayrılıp çalıştırılmalarını öngörüyordu. Endüstri Devrimi sırasında çocukların çalıştırılıp paralarının alınması yasaldı. Bu çocuklar zincirlerle makinelere bağlanıp çalıştırılıyordu. 1628'de Massachusetts Kolonisi İnatçı Çocuk Yasasına göre asi bir çocuğun öldürülmesi kabul ediliyordu. Çin'de kız çocuklar iş gücüne fazla katkıları olmayacağı gerekçesiyle öldürülmekte veya ekonomik nedenlerle satılmaktaydı. Bu olumsuz uygulamalara karşı zamanla önlemler alınmıştır. İlk uygulama Papa III. Innocentius tarafından, Tiber nehrine atılan çocukları korumak amacıyla bir kurum oluşturularak yapılmıştır. 17'nci yüzyılda Paris Parlamentosu çıkardığı yasa ile, toplumda bir yeri olan ailelere, topraklarında buldukları, anne- babası bilinmeyen terk edilmiş çocukları korumak için kurumlar açma sorumluluğu getirilmiştir. 1741'de Londra'da sokaklarda toplanan çocukları korumak amacıyla "Bulunan Çocuklara Ait Çocuk Hastanesi" kurulmuştur (Polat, 2001. 233).

19. yüzyılın başında yaşanan iki dünya savaşı ve bunların sonucunda çok fazla sayıda çocuğun zarar görmesi toplumların dikkatinin çocukların korunması konusuna çekilmesini sağlamıştır. Dönemin en önemli kazanımları, çocuk hakları konusunda yapılan yasal düzenlemelerdir. Böylelikle ilk kez Birinci Dünya Savaşı sonrası ele alınan çocuk hakları düzenlemeleri, 1989 yılında imzalanan Birleşmiş Milletler Çocuk

Hakları Sözleşmesi ile günümüzdeki anlamına ulaşmıştır (<http://www.slideshare.net/tulinkus/sokakta-alian-ocuklar-aileleri-ve-ocuk-haklari-ankarada-bir-aratirma>).

20. yüzyıl, örseleyici yaşantıların çocukları en fazla etkilediği bir zaman dilimi olarak geride kalırken, bilim dünyasına ruhsal travmaların trajik sonuçlarını gözleyebilme olanağını da vermiştir. Sözgelimi İkinci Dünya Savaşı, çok sayıda, yer değiştirmiş, şiddete şahit olmuş, ebeveynini ve arkadaş çevresini yitirmiş, beslenme ve eğitim yetersizliği yaşamak zorunda kalmış çocuk ortaya çıkarmıştır (Zoroğlu ve ark., 2001, 70).

Çeşitli ülkelerde birçok düşünür, bilim adamı veya devlet adamı “toplumların en önemli hazinesi çocuklardır” türünde doğru saptamalarda bulunmuşlarsa da, bu düşünce 20. yüzyılın bitiminde hala tam olarak benimsenmiş ve yaşama aktarılmış değildir. Her ne kadar birçok ülkede çocuk sağlığı ve gelişimi açısından olumlu gelişmeler kaydedilmiş ve dikkati çeken çabalar sarf edilmişse de günümüzde, dünya üzerinde pek çok çocuğun halen çeşitli fena muamele ve ihmal biçimleriyle karşılaştığı görülmektedir. Örneğin birçok çocuk beslenme, bakım ya da gözetim yetersizliğinden yaşamlarını yitirmekte sakat ya da cılız kalabilmektedir. Yine birçok çocuk anababaları ya da çeşitli toplumsal kurumlar tarafından girilen fena muameleler sonucu, duygusal ve fiziksel açıdan örselenmektedir. Yakın zamanlarda çocuklara yöneltilen bu tür fena muamele ve ihmal durumlarıyla mücadele etmek amacıyla çeşitli bilimsel çalışmalar yapılmaya, bilgi alışverişini sağlamayı hedefleyen ulusal ve uluslararası nitelikte bilimsel örgütler kurulmaya başlanmıştır (Zeytinoğlu, 1989, 65).

Ahioğlu- Lindberg (2012) Osmanlı ve Cumhuriyet olmak üzere iki tarihsel döneme ilişkin katılımcıların çocukluk anılarını konu aldığı araştırmasında, tespitleri şu şekilde olmuştur. İmparatorluktan Cumhuriyete geçiş, devlet yapısında köklü bir değişim olması anlamına gelmektedir. Buna karşılık Türkiye’de, Cumhuriyet sonrası dönemde toplum yapısında yeterli bir değişim sağlanıp sağlanmadığı sorunu, her zaman tartışma konusu olmuştur. Çocuk yetiştirme konusunda *eğitimde dayak, ezber ve çocuğun sevgiden yoksun bırakılarak ya da bırakmakla tehdit edilerek itaat ve saygıya zorlanması* gibi geleneksel öğelerin her iki dönemde de alttan alta varlığını sürdürdüğü, bu çalışmada ortaya konmuştur. Bunun yanında bu geleneksel öğelerin çocuğun bulunduğu bütün yaşam alanlarındaki varlığı, toplumsal olarak çocukluğun nasıl temsil

edildiğini tanımlamaya ilişkin önemli bir başlangıç noktasıdır. Çocukların aile içinde bir birey olarak kabul edilmekten çok kontrol altında tutulması gereken bireyler olması, din yoluyla korkutulması ve ehlileştirilmeye çalışılması, duygusal iletişimden yoksun bırakılması, bütün bunlar yeterli olmazsa dayakla cezalandırılması çocukluğun Osmanlı dönemindeki önemli gösterimleridir. Üstelik bunların sadece aile yaşamında değil çocuğun günlük yaşam ve okuldaki yaşamında da geçerli olduğu anlaşılmaktadır. Özellikle din yoluyla korkutma ve dayak bu dönemin en belirgin temsilleri olarak dikkat çekmektedir.

Cumhuriyetle birlikte Osmanlı eğitim sistemine özgü olan falaka yasaklanmıştır. 29 Haziran 1930 tarihli Resmi Gazete 'de 1702 sayılı Kanun numarası ile yayınlanarak yürürlüğe giren İlk ve Orta Tedrisat Muallimlerinin Terfi ve Tecziyeleri Hakkında Kanun'un 20. maddesinde, “arkadaşları ve öğrencisine karşı kaba kuvvet kullanan ve kaba lisanda bulunan öğretmenlere, ihtar ve tevbih cezası verileceği” hükmü yer almaktadır. Bunun yanında aynı Kanun'un 22. maddesinde, “öğrencisini döven öğretmene maaş kesim cezası”, 27. maddesinde de “öğrencisine karşı iffetsiz davranışta bulunan öğretmenlerin meslekten çıkarılacağı” hükmü yer almaktadır. Üstelik gerek ilköğretim gerek ortaöğretim kurumları disiplin yönetmeliklerinde, öğrenciye uygulanacak yaptırımlar arasında fiziki ceza yer almamaktadır (Yolcu, 2009, 74).

Türkiye’de çocukların korunmasına yönelik olarak hizmet veren ilk kurum, kurtuluş savaşında yetim kalan çocukların korunması ve yetiştirilmesi amacıyla 1921 yılında Himaye-i Etfal Cemiyeti adıyla kurulan şimdiki adıyla Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu (SHÇEK) dur. 5 Mayıs 1981’de Resmi Gazete ‘de yayınlanan kararla bu cemiyet feshedilerek, görevleri Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı’na devredilmiş, 1991’de ise başbakanlığa bağlanmıştır (Yalçın, 2011, 6). 2011 yılında kurulan Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı’na bağlı Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü birimi olarak hizmete devam etmektedir.

İnsanlık tarihi kadar eski olduğunu söyleyebileceğimiz çocuk ihmal ve istismarına yazılı tarihin başlangıcından itibaren çeşitli kaynaklarda rastlanılmasına rağmen; ihmal ve istismar kavramının konuşulmaya başlanması ancak 20. yüzyılın ikinci yarısında mümkün olmuş ve özellikle son çeyreğinde sistematik bir çalışma içerisine girilebilmiştir (İnci, 2010, 65).

2.4. Çocuk İhmal ve İstismarının Tanımı

Barınmadan beslenmeye, sağlıktan eğitime, yaşamın tüm alanlarında yaşanan eşitsizliklerden en çok etkilenen çocuklardır. Toplumun önemli bir kesimini oluşturan çocukların sağlıklı gelişmeleri, geleceğin toplumunun da sağlıklı olmasını sağlar. Bu nedenle sağlıksızlığa neden olan istismar ve ihmalin tanınması, önlenmesi ve uygun müdahaleler yapılması gereklidir (Güner, Güner, Şahan, 2010, 108).

Çocuk istismarı ve ihmali, dünyadaki birçok bilim literatüründe yer alan bir olgu olmakla beraber çeşitli toplumlarda ve kültürlerde farklı şekilde algılanmakta ve tanımlanmaktadır. Bu nedenle çocuk istismarı ve ihmalinin bir sorun olarak algılanıp algılanmadığı toplumdan topluma değişkenlik göstermekle birlikte çocuk ihmal ve istismarına yönelik farklı tanımlarda getirilmiştir (Tugay, 2008, 3).

Çocuk istismarı ve ihmalinin ilk tanımı, 1970’de Hellnes isimli bir araştırmacı tarafından, çocukla bakıcısı arasında çocuğun fiziksel ve gelişimsel durumuna yansıyan, “Kaza sonucu ortaya çıkmayan, etkileşim ya da etkileşim eksikliği” şeklinde yapılmıştır. 1972 yılında ise Helfer ve Kempe, tanımda bazı değişiklikler yaparak çocuk istismarı ve ihmali, anne-babaların veya çocuktan sorumlu kişilerin giriştiği veya ihmal ettiği eylemler sonucunda çocukların kaza dışı hasara uğraması olarak tanımlamıştır (Yalçın, 2011, 4).

Konuyla ilgili yapılan çalışmaların artmasıyla birlikte yapılan tanımların da kapsamı genişlemiştir. Bu tanımlardan birinde; “Çocuk istismarı ve ihmali, ana baba ya da bakıcı gibi bir erişkin tarafından çocuğa yöneltilen, toplumsal kurallar ve profesyonel kişilerce uygunsuz ya da hasar verici olarak nitelendirilen, çocuğun gelişimini engelleyen ya da kısıtlayan eylem ve eylemsizliklerin tümüdür. Bu eylem ya da eylemsizliklerin sonucu olarak çocuğun fiziksel, ruhsal, cinsel ya da sosyal açıdan zarar görmesi, sağlık ve güvenliğinin tehlikeye girmesi söz konusudur” (Taner ve Gökler, 2004, 82) denilmiştir.

Çocuk ihmali ayrıca tanımlayacak olursak; genelde ailenin, ilgili kurumların ya da devletin çocuğa karşı en temel sorumluluklarını yerine getirmemesi şeklinde tanımlanabilir. Bir bütün olarak toplum, kurumlar ve bireyler tarafından geliştirilen ihmal davranışı, çocukların eşit hak ve özgürlüklerinden yoksun bırakılması sonucunda onların en üst düzeyde gelişimlerini engelleyici davranışlar olarak ortaya çıkmaktadır.

Çocuğun bakım ve beslenme gereksinimlerinin yeterince karşılanmaması gerekli tıbbi müdahalelerin yapılmaması, anne baba olarak çocuğa karşı danışmanlık görevinin yeterince yerine getirilmemesi ve çocuğun tek başına bırakılması ihmal davranışına örnek olarak verilebilir (Dervişoğlu, 2012, 24).

Çocuk istismarının ortak bir tanımını oluşturmak için ise, Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ) 1985’de konunun uzmanlarını bir araya getirerek çalışmalar yapmıştır. DSÖ’nün Çocuk istismarı tanımına göre; “Çocuğun sağlığını, fizik gelişimini, psikososyal gelişimini olumsuz yönde etkileyen bir yetişkin toplumu veya ülkesi tarafından bilerek veya bilmeyerek yapılan davranışlar çocuk istismarı olarak kabul edilir” (Polat, 1997; Kepenekçi, 2001; Aktaş-Altunsu, 2004).

İhmal ve istismarı birbirinden ayıran en temel nokta istismarın aktif ihmalin ise pasif bir olgu olmasıdır. Çocuk ihmal ve istismarı çocuğun normal fiziksel ve zihinsel gelişimini kısıtlayıcı olan fiziksel, duygusal, cinsel, ekonomik ihmal ve istismarı içermektedir. Ancak bunları birbirinden ayırmak oldukça zordur (Aral ve Gürsoy, 2001, 2).

2.5. Çocuk İhmal ve İstismarının Sınıflandırılması

Çocuk ihmal ve istismarının türlerini birbirinden kesin çizgilerle ayırmak zordur. Çünkü uygulamada, çoğu zaman, bir çocuğun birden fazla türden istismara maruz kaldığı görülmektedir. Eğitimsel ihmal gören çocukların duygusal yönden de zedelendiği ve yine birçok yönden istismar edildiği gözlenmektedir. Örneğin okul yerine para kazanması için işe gönderilen çocuk; eğitimsel ihmal, ekonomik istismar ve duygusal ihmale maruz kalmıştır.

Çocuk ihmali ve istismarı kavramı, çocuğa yöneltilen eylemin türü, bu eylemin nedenleri ve çocuk üzerindeki etkileri açısından farklılaşmaktadır (Aktaş-Altunsu, 2004, 16).

2.5.1. Çocuk İhmalinin Sınıflandırılması

İhmal; çocuğun beslenme, giyinme, temizlenme ve korunma gibi bedensel ihtiyaçlarının yanı sıra sevilme, şefkat ve ilgi görme gibi duygusal ihtiyaçlarının yeterince karşılanmadığı durumlarda ortaya çıkan bir durumdur. Çocuğa bakım veren kişi ya da kişilerin, çocuğun bedensel ve duygusal ihtiyaçlarının gidermeleri gerekir. Yeterince

sevilmeyen, şefkat ve ilgi gösterilmeyen çocuklar ihmale maruz kalırlar. İhmal edilmiş çocukların bedensel ve ruhsal gelişimleri yaşıtlarına kıyasla oldukça geridir. Çocuğunu ihmal eden anne ve babaların önemli bir kısmında ise ruhsal sorunların varlığı bilinmektedir (Öztürk, 2011, 19).

İhmali; fiziksel ihmal, duygusal ihmal ve eğitimsel ihmal başlıkları altında inceleyebiliriz.

2.5.1.1. Fiziksel İhmal

Fiziksel ihmal: Çocuğun yeterli ve dengeli beslenmemesi, temizliğinin sağlanmaması, uygun ve temiz giydirilmemesi, ev içi ve ev dışında olması muhtemel kazalara karşı önlem alınmaması gibi durumları kapsar. Bu çocuklar zayıf ve çelimsizdir, bazılarında ise gelişme geriliği mevcuttur. Seyrek yıkandıkları için idrar, ter ya da dışkı kokabilirler. Dişlerinde çürük vardır. Elbiseleri kirli, yırtık ve eskidir, genelde boyuna göre küçük ya da büyük, mevsime göre ince ya da kalın giysiler giyerler. Ebeveynler, hasta olduğunda çocuğu sağlık kuruluşuna götürmez ya da geç götürürler, hekimin önerilerine uymazlar (Hergüner, 2011, 33).

Fiziksel ihmal bulguları dolaysız ve dolaylı belirtiler olmak üzere iki grupta incelenmektedir: Dolaysız belirtiler, küçük çocuklarda bakımın yeterli olmadığını gösteren kriterler bunları içerir. Örneğin temiz olmaktan kaynaklanan pişikler, kirli ve uygunsuz giyecekler ile temizlik eksikliği buna örnektir. Beslenmenin yetersiz görüldüğü solgun ve zayıf yapı da başka bir örnek olarak verilebilir. Dolaylı belirtiler ise, büyüme geriliği, gelişim noksanlığı ve davranış bozuklukları olarak sınıflanmaktadır (Polat, 2012, 1).

Şahin'e göre fiziksel ihmal aşağıda belirtilen şekillerde ortaya çıkabilir:

Yetersiz beslenme; Çocuğun büyüme hızı beklenenden azdır. Ciddi ve kronik malnütrasyon beyin gelişimini de etkileyerek baş çevresinin küçük kalmasına neden olabilir. Bu gelişme geriliğini açıklayacak organik bir neden yoksa ihmal mutlaka akla gelmelidir. Değerlendirmede ailenin ekonomik durumu, eve yeterli miktarda yiyecek girip girmediği anlaşılmalı. Neden eğitimsizlik, bebeğin besin

gereksinimlerini bilmeme gibi etmenler ise özellikle anneye bu konuda eğitim verilmeli ve bebek sık aralıklarla izlenmelidir.

Yetersiz temizlik; İhmale uğrayan çocuklarda sık görülen bir bulgu da çocuğun kendisinin ve giysilerinin kirli olması, çocuğun kötü kokmasıdır. Ailenin evdeki şartları değerlendirilmeli, temizlik anlayışı sorgulanmalıdır. Aileye hijyenin çocuk sağlığı için önemi anlatılmalı, yetersiz temizlikten kaynaklanabilecek hastalıklardan söz edilmelidir.

Uygun olmayan giysiler; Çocuğun üzerine çok büyük ya da küçük giysiler giymesi, mevsime uygun olmayan biçimde dolaşması ihmali düşündürür. Bu çocuklar kış ortasında paltosuz, ayakkabısız ya da çok ince, açık, yıpranmış ayakkabılarla dolaşabilirler.

Yetersiz ev koşulları; Bu çocukların yaşadığı ev çoğu kez yıkık dökük, merdivenlerinde korkuluk olmayan, camları kırık, bakımsız, kirli, tozlu bir yerdir. Çöpler ortalıktadır, böcekler dolaşmaktadır. Ev kalabalıktır, bir odada birçok kişi yaşar. Uygun yatak olmadığı ve ev genellikle gürültülü olduğu için çocuklar yeterli uyuyamazlar. Bu bulgular yapılacak ev ziyaretleri sayesinde ortaya çıkacaktır. Bu noktada öğretmenlere büyük görev düşmektedir.

Kazalara karşı önlem alınmaması; Yukarıda söz edilen yetersiz ev koşulları kazalara da zemin hazırlar. Gözetimden uzak çocuklar, yeterli koruma önlemleri alınmamış açıktaki kablolarla, ateşe, ilaç ve zehirleyici maddelere kolayca ulaşabilirler.

İntrauterin ihmal; Fiziksel ihmalin özel bir tipi de henüz doğmamış bebeğin ihmali. Annenin gebelikte ilaç, alkol, sigara gibi zararlı maddeler kullanması, yetersiz beslenmesi, doğum öncesi gerekli tıbbi bakımı almaması bu bebeğin anne karnındaki gelişimi kadar ilerdeki sağlığını da etkileyecektir (Şahin, 2002, 104).

2.5.1.2. Duygusal İhmal

Duygusal ihmal, çocuğa sevgi ve ilgi gösterilmemesi gibi biçimlerde ortaya çıkabilir. Aile, çocuğun duygusal gereksinimlerine karşı kayıtsızdır, çocuğu duygusal olarak reddedebilir, yok sayabilir, okula göndermeyebilir. Okula gönderdiklerinin ise sorunları ya da başarısızlıkları ile ilgilenmeyebilirler (Hergüner, 2011, 35).

Çoğu zaman bu ihmal tipleri birbirlerinden kesin olarak ayrılamazlar. Örneğin terk edilmiş bir bebek hem fiziksel, hem de duygusal ihmale uğramıştır. Bu bebekler bulunamayacakları bir yere bırakılarak ölüme terk edilebilirler. Ama çoğu kez hastane bahçesi, cami avlusu gibi kolayca bulunup bakılabilecekleri yerlere bırakılırlar. Prematüre ya da kronik hastalığı olan bebeklerin hastaneye bırakılıp terk edilmesi de sık görülmektedir (Şahin, 2002, 105).

Güler, Uzun, Boztaş ve Aydoğan, (2002, 133) tarafından yapılan araştırmada annelerin %93'ünün çocuklarını duygusal olarak istismar/ ihmal ettikleri belirlenmiştir. Ülkemizde annelerin çocuklarını sevdiklerini belli etmeme, çocukların ahlakının bozulmaması ve şımarmaması için, bir disipline etme aracı olarak değerlendirilmektedir. Bu nedenle anneler çoğunlukla çocuklarını sevdiklerini belli etmemekte, bağırma ve azarlama davranışları çocuğun eğitimi için gerekli davranışlar olarak görebilmektedirler. Araştırmanın bulguları incelendiğinde annelerin öğrenim durumu, yaşı, aile yapısı, ekonomik durumu ne olursa olsun çocuklarına duygusal istismar/ihmal davranışı uyguladıkları görülmektedir.

2.5.1.3. Eğitimsel İhmal

Çocuğun eğitim gereksinimlerini göz ardı etmek, eğitim olanaklarından yararlanmasını engellemek, kronik okul devamsızlıklarına izin vermek veya eğitim ve okul sorunları ile ilgilenmemek olarak tanımlanır (Yalçın, 2007, 46)

Bir başka ifadeyle çocuğun eğitimini tamamlamak için gereksinim duyduğu maddi-manevi ihtiyaçlarının tamamının veya bir kısmının kasıtlı ya da kasıt olmadan karşılanmaması, eğitim politikalarındaki yanlışlıkların okullarda eğitim sürecine olumsuz yansımaları olarak da tanımlanabilir.

Çocuğun okula gitme yaşı geldiği halde okula kaydettirilmemesi önemli bir eğitim ihmali olup bu durum kız çocuklarında daha çok görülmektedir. Bunun yanında çocuğun devamsızlığına göz yumulması, ailenin okul toplantılarına katılmaması ya da çağrıldığı halde okula gelmemesi, anne ve babanın çocuk hakkındaki soruları yanıtlamaması ya da bilmemesi, özel eğitime gereksinimi olan çocuğun bu eğitimi almasının engellenmesi durumları bu grupta yer alan istismarlara örnek olarak verilebilir (Yolcu, 2009, 66).

Yukarıdakilere ek olarak, eğitim politikalarındaki hızlı değişimler ve yanlışıklar, çocukların küçük yaşta okul yerine işe gönderilmesi, eğitim başarısı için gerekli olan araç- gereçlerin temin edilmemesi, ana dili Türkçe olmayan, başka diller konuşan çocuklara okullarda ve evde yeterince destek verilmemesi gibi durumlar eğitimsel ihmal olarak gösterilebilir.

Engelli veya özel eğitim ihtiyacı içindeki çok sayıda çocuk, bu alanda sağlanan iyileştirmelere karşın çeşitli nedenlerle eğitim hakkından yararlanamamakta veya tam olarak yararlanamamaktadır. Nedenler arasında erişimle ilgili sorunlar, eğitim sistemi içindeki düzenlemelerin yetersizliği, ana babaların ve toplumun düşük beklenti düzeyleri yer almaktadır. BM Çocuk Hakları Komitesi Haziran 2012'deki sonuç gözlemlerinde kaygısını şu sözlerle dile getirmiştir: “okul çağındaki çok sayıda engelli çocuk eğitim hakkından yararlanamamakta ve bu çocukların önemli bir bölümü özel eğitim programları kapsamına alınmaktadır.” Komite, Türkiye'nin engelli çocukların topluma dâhil edilmesi için daha fazla çaba harcamasını ve “öğretmenlere bu alanda özel eğitim vererek ve okulları daha erişilebilir kılarak” söz konusu çocukları normal eğitim sistemine katmasını tavsiye etmiştir (Unicef, 2013).

Türkiye'de evde konuşulan dili Türkçe olmayan çok sayıda çocuk vardır. Bu çocukların çoğu Güneydoğu Anadolu'lu ya da Güneydoğu Anadolu kökenli, evlerinde konuşulan dil ise Kürtçe ya da Arapçadır. Coğrafi dağılıma dayanarak, bu çocukların önemli bir bölümünün evde yeterince bilişsel uyarım alamayan çocuklar oldukları, bu nedenle okula en hazırlıksız biçimde başladıkları söylenebilir. Oysa okullarda eğitim dili Türkçedir. Bu kuraldan sadece, 1923 Lozan Anlaşması (Türkiye'nin uluslararası planda tanınmasını sağlayan anlaşma) uyarınca azınlık okulları (Rum Ortodoks, Ermeni ve Yahudi okulları) ile birlikte eğitim dili olarak İngilizce veya başka bir Avrupa dilini kullanan az sayıda orta dereceli okulla uluslararası okul muaf tutulmaktadır. Dahası, ana dili Türkçe olmayan çocuklara okullarında herhangi bir ek destek de verilmemektedir. Bu çocuklar ilkokula (veya katılıyorsa okul öncesi eğitime) başladıklarında karşılaşacakları ek güçlüklerin, kendilerini eğitimin getirilerinden tam olarak yararlanmaktan alıkoyabilecek, okul yaşamlarında ve daha sonrasında onları dezavantajlı konumda bırakabilecektir (Unicef, 2013).

Çocukların en önemli haklarından biri eğitim hakkıdır. Her çocuğun eğitim alma hakkı bulunmaktadır. Konuyla ilgili Çocuk Hakları Sözleşmesi'ndeki 28,29 ve 30'ncu maddeleri kısaca şu şekildedir: “Taraflar devletler, çocuğun eğitim hakkını kabul ederler ve bu hakkın fırsat eşitliği temeli üzerinde tedricen gerçekleştirilmesi görüşü ile özellikle:

- İlköğretimi herkes için zorunlu ve parasız hale getirirler.
- Ortaöğretim sistemlerinin genel olduğu kadar mesleki nitelikte de olmak üzere çeşitli biçimlerde örgütlenmesini teşvik ederler ve bunların tüm çocuklara açık olmasını sağlarlar ve gerekli durumlarda mali yardım yapılması ve öğretimi parasız kılmak gibi uygun önlemleri alırlar.
- Uygun bütün araçları kullanarak, yükseköğretimi yetenekleri doğrultusunda herkese açık hale getirirler (Çiğdem, 2011, 26).

Kamuda eğitim harcamaları son yıllarda reel olarak artmış, ancak bu harcamaların GSYH'ye oranı yüzde 3-4 gibi sınırlı bir düzeyde kalmıştır. Nüfusu 75 milyona ulaşan, çeşitli iç ve dış sorunlarla uğraşan ülkemizin bu durumlara rağmen eğitime ayırdığı bütçede her yıl artışların olması gelecek adına umut vericidir.

Ancak, kamu sektörü eğitim harcamalarındaki bu eksik velilerin kendi cebinden yaptığı harcamalarla giderilmektedir.

Okulların ücretsiz olduğu durumlarda bile, yan masraflar, örneğin okul önlükleri, dersler için gerekli malzeme veya sınav harçları gibi çoğu durumda çocukları okuldan alıkoyacak kadar yüksektir. Brezilya'nın Sao Paulo, Fas'ın Casablanca ve Nijerya'nın Lagos kentlerini kapsayan ve yakınlarda gerçekleştirilen bir araştırmaya göre nüfusun en düşük gelirli beşte birlik bölümünden aileler kazandıklarının dörtte birinden fazlasını çocuklarının okul masrafları için harcamıştır. Gelgelelim, bunca masrafa ve uğraşa karşın, bu çocukların eğitimdeki durumları uygun bir iş bulmaları açısından genellikle yetersiz kalmaktadır (Unicef, 2012).

Eğitim sosyal bir haktır. Yoksullar, olumsuz ekonomik koşullar ve bu durumun sonucu olan doğrudan ve/veya dolaylı eğitim masrafları nedeniyle bu haktan yoksun bırakılmamalıdır (Bequele, 1991, 278). Okullar tarafından haklı gerekçeler gösterilerek kayıt, kıyafet, yardımcı yayın, eğitici materyal vb. için alınan ücretler maddi durumu iyi

olan aileler için önemli olmasa da yoksul aileleri zorlayabilir. Bu da çocuğun okul devamsızlıklarının artması, velinin çocuğun kaydını okuldan alması, eğitim olanaklarından yeterince yararlanamaması gibi eğitimsel ihmellere neden olabilmektedir.

Maddiyattan kaynaklanan eğitimsel ihmalin yanında; okullarda aşırı disiplin, korkutarak kontrol etme ve utandırma yöntemleri çocukların fizyolojik ve güven gereksinimlerinin doyumunu engeller. Cezalandırıcı disiplin yöntemleri duygusal ezimin “tehdit”, “aşağılama”, “reddetme” boyutları altında toplanabilir. Öğrenci- öğretmen arasındaki yetersiz bilişsel, duyuşsal ve psikomotor ilişki yine reddetme ve duyuşsal ihtiyacı karşılamama boyutlarına girmektedir. Çocukların gelişimine ve yaşına uygun olmayan biçimde beceri ve yeteneklerinin altında veya üstünde ders verilmesinin, ezbere dayanan eğitimin, analizci, değerlendirici, sorgulayıcı ve yaratıcı güçlerini köreltici öğretimin, çocukların kişisel gereksinim ve gelişimini hiçe sayan ders programlarının çocuğun bilişsel, fiziksel ve duyuşsal gelişimini engellemekte olduğu ortaya konmuştur. Ne yazık ki, bu sayılan özellikler genelde Türkiye’de sınıflarda gözlemlenmektedir (Erkman, 1991, 88). Oysa öğrenmeye yönelik yaklaşımda, öğretmenler ile öğrenciler arasındaki ilişki çok önemlidir. Sözleşme’nin temel ilkelerinde de belirtildiği gibi öğretmenler, çocukları kendi başlarına düşünmeye, neyin nasıl öğrenileceğini öğrenmeye yöneltmeli, sınıfta demokratik katılıma elverişli bir ortam yaratmalıdır. Ayrıca öğrenmenin gerçekleştiği ortam aktif ve çocuk merkezli bir yapıya kavuşturulmalıdır. Bu ortam çocukların gelişme düzeyleriyle ve yetenekleriyle ilişkilendirilmelidir. Çocuklar görüşlerini ve düşüncelerini ifade edebilmeli ve görüşlerine saygı gösterilmelidir. Böyle bir ortamda çocukların öz saygıları da gelişerek kendileriyle ve başkalarıyla barışık bireyler olarak yetişmeleri sağlanır (Akyüz, 2001, 3).

Sınav sistemi ayrıca ele alınması gereken bir eğitimsel ihmaldir. Sınavların sıklığı ve sınavlara okullar ve veliler tarafından verilen önem önemli bir stres kaynağıdır; bu stresin kimi durumlarda çocuğu intihara bile sürüklediği örnekler görülmektedir (Unicef, 2013).

Ailelerin, çocuklarının geleceğinden kaygı duyması nedeniyle onları okul eğitimin dışında dershaneye göndermeleri ve bununla da yetinmeyip çocuklara özel ders

verdirmeleri hayatı sınavdan ibaretmiş gibi göstermektedir. Sınav sisteminin yarattığı bu yoğun tempo çocukların sosyal gelişimini olumsuz etkilemekte ve karşımıza robot gibi birkaç kelimelik cümleler kurabilen bireyler çıkarmaktadır. Dershanelerin sınavlardan sonra televizyona çıkardığı dereceye giren çocukların kullandığı cümlelerin benzerliği ve sınırlılığı bunu destekler niteliktedir.

Bugün, gerek dünyada gerekse Türkiye’de uygulanan sınav sisteminin büyük bir bölümü, çocukların okumak, yazmak, sayısal işlem yapmak ve yaşam boyunca gerekli diğer becerileri edinmek için yeterli fırsata sahip olup olmadıklarına bakılmaksızın, onları bir seçme sürecinin nesnelere olarak görmektedir. Bunun sonucunda düşük gelirli ülkeler, sınıf tekrarları ve okul terkleri yüzünden bir ilkokul mezunu yetiştirmek için normale göre dört kat daha fazla kaynak harcamaktadırlar (Akyüz, 2001, 3).

2.5.2. Çocuk İstismarının Sınıflandırılması

Çocuk istismarı; fiziksel istismar, duygusal istismar, cinsel istismar ve ekonomik istismar olarak sınıflandırılır (Bahar, Savaş ve Bahar, 2009, 56).

2.5.2.1. Fiziksel İstismar

Bir çocuğun (18 yaşından küçük her bireyin) kaza ile olmayan, elle ya da herhangi aletle vurma, dövme, itme, ısırma, tırmalama, kesme, yakma, boğma vs. sonucu zarar göreceği bir şiddete maruz kalması fiziksel istismardır. (Dinç, 2011, 40). Başka bir ifadeyle; UNICEF fiziksel istismarı, kazara olmayan, yasaklanmış, çocuğa acı veren, gelişimi ve işlevselliğinde sürekli zarara yol açabilecek şiddet hareketleri olarak tanımlamıştır (İşiten, 2011, 34).

Fiziksel istismar anne-baba, bakıcı, öğretmen, akraba ya da diğer çocuk ve yetişkinler tarafından disipline etmek, itaati sağlamak, cezalandırmak veya öfke boşaltmak amacıyla uygulanabilir. Özellikle anne-baba tarafından uygulanan fiziksel istismar, bilinç olarak zarar vermektense çok disipline etme amaçlı olarak uygulansa da, çocuğun fiziksel olarak zarar gördüğü her davranış kaza sonucu değilse fiziksel istismardır. Anne-babalar alkollü ya da stres altında olduklarında çocuklarına fiziksel istismar uygulayabilirler. Ayrıca çocuklarının hiperaktif, gelişimsel olarak geri ya da engelli olduğu durumlarda da baş etmekte güçlük çektikleri için fiziksel istismara başvurdukları

görülür. Her ne sebeple olursa olsun fiziksel istismar çocuğa ve topluma karşı işlenmiş bir suçtur (Dinç, 2011, 44).

Her yıl binlerce çocuğun ebeveynleri ya da yakın akrabaları tarafından fiziksel olarak istismar edildiği tahmin edilmektedir. Bu çocukların arasında ciddi şekilde yaralananlar ve hatta yaşamını yitirenler olduğu söylenmektedir (Meramram, 2013).

Türkiye’de yapılan bir araştırma sonucuna göre fiziksel istismar en sık 4-6 yaş arasında olmakta ve erkek çocuklar kız çocuklara göre daha fazla istismara maruz kalmaktadırlar. Fiziksel istismar çocuk istismarının en çok görünen ve yaygın şekilde fark edilen biçimidir (İnsan Hakları Derneği Bülteni, 2008).

Çocuğa karşı şiddeti uygulayan genellikle tanıdığı, evi, okulu, işyeri gibi yakın çevresinde bulunan erişkinlerdir. Aile içi şiddet çocuğa anne, baba ya da evdeki diğer büyükler tarafından, okulda şiddet ise öğretmenler ve diğer görevliler ya da diğer öğrenciler tarafından uygulanmaktadır. Bunlara ek olarak zihinsel ya da bedensel özür, hiperaktif ya da uyum güçlüğü çeken çocuklar şiddete daha sık maruz kalmaktadır (Meramram, 2013).

Değerlendirmede; çocuğu tedaviye getirmede açıklanamayan bir gecikme, çelişkili öykü, fiziksel bulgularla uyumsuz öykü, tekrarlayan şüpheli yaralanmalar, hasardan çocuğu ya da başka birini sorumlu tutan ana baba, çocuğun hasarla ilgili ana babayı suçlaması, ana-babada istismara uğrama öyküsü ve ana babanın çocuktaki hasar konusunda ilgisiz ya da aşırı kaygılı görünmesi, fiziksel istismarı düşündürmelidir (Taner ve Gökler, 2004, 83).

Tablo 1: Fiziksel istismar göstergeleri*

FİZİKSEL İSTİSMAR GÖSTERGELERİ		
FİZİKSEL GÖSTERGELER	DAVRANIŞSAL GÖSTERGELER	BİLİŞSEL/AKADEMİK GÖSTERGELER
<p>Açıklanamayan yara bere ve darbe izleri:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Yüzde, dudakta, ağızda • Gövdede, sırtta, kalçada, baldır bacaklarda morluklar • Değişik seviyelerdeki iyileşme belirtilerinde el izi, ısıklık izi • Kemer, elektrik kablosu gibi acı vermek için kullanılan nesnelerin izleri • Tatil, hafta sonu vb. gibi bir durum sonrası tekrarlayarak ortaya çıkması <p>Açıklanamayan yanıklar:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Özellikle ayak tabanlarında, avuç içinde, sırtta veya kaba etteki puro ve sigara yanıkları • Daldırma yanıkları (Eldiven ya da çorap tarzında keskin sınırlı yanıklar, çocuğun el ve ayaklarının biri tarafından kaynar suya daldırılması ile oluşurlar, kaza ile bu tip keskin sınırlı yanıklar oluşmaz) <p>Açıklanamayan kırıklar/çıkıklar, kafa derisinde saç kaybı:</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ Uzun ve kısa süreli etkiler • Morarma, • Vücudun belli yerlerinde kesikler, • Kırık kemikler, • İç kanama gibi hemen görülen etkileri gibi • Sarsılmış bebek sendromu (körlük, öğrenme güçlüğü, zihinsel gerilik, felç gibi), • Zedelenmiş beyin gelişimi, • Ömür boyu zayıf fiziksel sağlık 	<ul style="list-style-type: none"> • Cezalandırmayı hak ettiği yönündeki tutum • Yetişkinler ile iletişim kurmaktan sakınma • Ebeveynlerden korkma • Eve gitmekten korkma • Ebeveyn tarafından bildirilen yaralanmalar • Kendi kendine zarar veren davranışlar • Aşırı derecede çekingen ya da saldırgan davranışlar • Fiziksel temastan rahatsız olma • Ağrı şikayetleri ya da rahatsız hareketler • İklim şartlarına uygun olmayan ve vücudu saklamak için giyilen giysiler • Diğer çocukların ağlamasına duyarlı olma • Okula erken gitme, okuldan geç ayrılma • Evden kaçma (ergenlerde) • Sosyal işlevsellik alanında sorunlar • Yakın ilişki kurmada zorluklar • Çatışmalı, duygusal yoğunluğu az, yoğun öfke ilişkileri kurma • Karşı gelme bozukluğu 	<ul style="list-style-type: none"> • Gelişimsel bozukluklar • Okul başarısında düşme <p>Uzun ve Kısa Dönemli Psikolojik Sonuçları</p> <ul style="list-style-type: none"> • İzolasyon • Korku • Güven Kaybı • Depresyon ve anksiyete • Düşük özdeğerlilik • İlişki kurmada ve sürdürmede güçlük • Yeme bozuklukları • Travma sonrası stres bozukluğu • İntihar girişimleri <p>Uzun ve Kısa Dönem Davranışsal Sonuçlar</p> <ul style="list-style-type: none"> • Suçluluk • Genç yaşta, istenmeyen hamilelik • Uyuşturucu kullanımı • Düşük akademik başarı • Suç davranışlarına, şiddet suçlarına, alkol ve diğer uyuşturucu bağımlılıklarına ve kötü niyetli davranışlara yüksek oranda eğilim gösterme

*İnsan Hakları Derneği Bülteni

Çocuklara yönelik her tür fiziksel cezanın ortadan kaldırılması, açık bir yasal reformu, koruma ve önleme politikalarını ve başta eğitim alanı olmak üzere diğer önlemleri gerektirmektedir. Böylece toplumlar şiddeti ve onur kırıcı cezaları kabul etmekten vazgeçeceklerdir. Yasalarla yasaklanma temel önemdedir; ancak bu tek başına çocukların insan haklarını güvence altına almaya yetmez. Ebeveynler, çocuklarla birlikte çalışan profesyoneller, çocukların kendileri ve genel olarak halk, yasa ve

çocukların korunma hakkı konusunda bilgilendirilmelidir. Dolayısıyla, fiziksel cezanın kaldırılması en azından üç alanda yoğun çalışma gerektirir:

Yasal reform: Fiziksel cezanın kaldırılması, bu uygulamayı açıkça yasaklayan ve aile ortamındakiler dâhil olmak üzere çocukları her tür saldırıya karşı koruyan hukuksal bir çerçeve oluşturulmasını öngörür.

Politika reformu (özellikle durdurucu ve koruyucu önlemler açısından): Devletlerin, çocuklara yönelik her tür şiddete karşı kapsamlı ve çok sektörlü bir tepki gösterme yükümlülükleri vardır. Fiziksel cezanın kaldırılması, şiddeti önleyen, çocukları etkili biçimde koruyan ve mağdur çocuklara yardımcı olan politikaların ve hizmetlerin geliştirilmesini öngörür.

Farkındalık yaratma: Cinsel şiddet ve çocuk emeğinin sömürüsü gibi konularla karşılaştırıldığında çocuklara fiziksel ceza uygulanması medyada çok daha sınırlı yer bulmuştur. BM araştırmasının da vurguladığı gibi, medya görüş oluşturmada ve davranışları da etkileyen sosyal normları etkilemede merkezi bir rol oynamaktadır. Fiziksel ceza konusu kamusal alana taşınmalıdır; ilgili meseleleri tartışmak ve çözüm yolları bulmak için bir yer açılmalıdır. Farkındalık yaratmadan, geniş ölçekte kalıcı bir önleme ve davranışsal değişim yaratmak zor olacaktır (Avrupa Konseyi Yayın Dairesi, 2007).

2.5.2.2. Duygusal İstismar

Fiziksel şiddete maruz kalmayan çocukların önemli bir kısmında da duygusal istismar söz konusudur. Bazı anne babalar çocukla iletişimlerinde çocuğu sürekli şekilde reddedici, yıldırıcı, kötü yola teşvik edici, aşağılayıcı ve aldırılmaz bir yaklaşım sergilerler. Çocuğu söylemediği sözlerden ve yapmadığı fiillerden dolayı suçlar, sürekli şekilde aşağılayıcı, küçük düşürücü söz ve davranışlara maruz bırakırlar. Böyle ailelerde çocuk ya günah keçisi muamelesi görür ya da evde yok sayılır ve psikolojik olarak yalnız bırakılır. Bu yaklaşımların, çocuğun bedensel ve ruhsal gelişimi olumsuz yönde etkileyeceği aşikârdır (Öztürk, 2011, 16).

Duygusal istismar, çocuğun iç görüşünü ya da duygusal bütünlüğünü bozan her tür kronik eylem ya da eylemsizliktir (İşiten, 2011, 33). Sistemli bir şekilde çocuğun

aşağılanması ya da görmezlikten gelinmesi gibi, onun sağlıklı duygusal gelişimini ve benlik saygısını ciddi bir biçimde etkileyen davranış kalıpları olarak tanımlanır (Meramram, 2013).

Cinsel çocuk istismarı ve kronik fiziksel çocuk istismarı kaçınılmaz olarak duygusal zararlara yol açar (İşiten, 2011, 33). Buradan hareketle “duygusal istismar en sık rastlanılan istismar türüdür” denilebilir. Ancak çocuk üzerindeki etkilerinin çıplak gözle görülmemesi beklide gözden kaçmasına neden olmakta ve duygusal istismara uğramış çocukların çoğu, yaşadıkları olumsuzlukları dile getirme fırsatı dahi bulamamaktadır. Çocuklarını duygusal istismara uğratan anne ve babalar genellikle tahammülü olmayan, çabuk sinirlenen, fevri ve adeta çocuklarına düşmanca tavır içinde olan kişilerdir. Bazı çocuklar özel durumları nedeniyle duygusal istismara uğrama konusunda daha riskli bir grubu oluştururlar. Özellikle dikkat eksikliği, hiperaktivite bozukluğu, karşıt olma bozukluğu, öğrenme bozukluğu, davranış bozukluğu, tik bozukluğu olan çocuklar ile ve zekâ geriliği olan çocukların duygusal istismara daha fazla maruz kaldıkları düşünülmektedir (Öztürk, 2011, 16).

Okullarda öğretmenlerin öğrencilere bağırmaları, onlarla alay etmeleri, isim takmaları, onlara şiddet uygulamakla tehdit etmeleri, söz hakkı vermemeleri, bazı öğrencileri sürekli arka sıralara atmaları ve onların derste arkadaşlarıyla konuşmalarını yasaklamaları, sınıfta bazı öğrencileri görmezden gelmeleri, sınıfta tek ayak üstünde bekletmeleri, çöp kutusuna oturtmaları öğrencileri “tembeller, aptallar, salaklar” gibi olumsuz ifadelerle etiketlendirmeleri duygusal istismara örnek olarak verilebilir (Yolcu, 2009, 71).

Duygusal istismar, kişinin kendine olan güvenini zedeler, değersizlik düşüncesi oluşturur ve çaresizlik duygusunu pekiştirir. Kendisini çaresiz ve aciz hisseden kişi, karşısındakine daha bağımlı hale gelmeye başlar. Kurban, istismarcısına bağımlı oldukça ve bağlandıkça, istismarcı kontrolü daha da eline alır ve kendisini daha çok güçlü hisseder. Böylece kısır bir döngü ortaya çıkar (Hergüner, 2011, 27).

Tablo 2: Duygusal istismar göstergeleri*

DUYGUSAL İSTİSMAR GÖSTERGELERİ			
FİZİKSEL GÖSTERGELER	DAVRANIŞSAL GÖSTERGELER	DUYGUSAL GÖSTERGELER	BİLİŞSEL / AKADEMİK GÖSTERGELER
<ul style="list-style-type: none"> • Konuşma ya da diğer iletişim bozuklukları • Fiziksel gelişimin yavaşlaması • Çocukta var olan astım ya da alerji gibi bazı hastalıkların şiddetlenmesi • Madde bağımlılığı 	<ul style="list-style-type: none"> • Alışkanlık bozuklukları (parmak emme, sallanma vb. gibi) • Suç işleme de dâhil olmak üzere antisosyal ve yıkıcı davranışlar • Nevrotik özellikler (uyku bozuklukları, oyun oynamada tutukluluk) • Pasiflik ya da saldırganlık gibi aşırı davranışlar • Gelişimsel gecikmeler • Davranış bozuklukları (şikayet etme, pasiflik, saldırganlık vb) • Aşırı uyum sorunları (yaşından büyük ya da küçük davranma) • Kendine zarar verici davranışlar ya da intihar düşünceleri 	<ul style="list-style-type: none"> • Sosyal ilişkilerini etkileme • Yaşının gerektirdiği şekilde davranamama 	<ul style="list-style-type: none"> • Duygusal istismara eşlik eden gelişimsel gecikme bilişsel gecikmeye de neden olarak çocuğun akademik performansını etkiler.

*İnsan Hakları Derneği Bülteni

2.5.2.3. Cinsel İstismar

Çocuğa yönelik cinsel istismar, bir yetişkinin cinsel doyum sağlamak amacıyla bir çocuğa yaklaşması ve onu kullanmasıdır. Cinsel istismarda suçlular ve mağdurlar erkek ya da kadın olabilirler, ancak suçlunun erkek, mağdurun kadın olduğu en sık rastlanan durumdur. İstismarcı genellikle çocuğun güvendiği ve düzenli görüştüğü tanıdık- bildik kişidir (Yiğit, 2004, 90). Çocuğa yönelik cinsel istismarın kendi içindeki zararlarının yanı sıra bunu yapanın çocuğun en güvendiği insanlardan birisi olması da üzerine eklenen bir başka boyutu oluşturmaktadır (İnci, 2010, 95).

Cinsel istismar, duygusal ve bilişsel olgunluğa erişmemiş çocuk ve gencin tam olarak anlayamadıkları, bilerek onaylamadıkları, sosyal tabuları ve aile içi kuralları çiğneyen eylemlere karıştırılmasıdır. Başka bir anlatıyla, çocuğun, bir erişkininin cinsel gereksinim ya da isteklerinin doyumunu için cinsel nesne olarak kullanılması ya da kullanılmasına göz yumulmasıdır (Meramram, 2013).

Cinsel istismar, bireyi ve aileyi yaşam boyu etkileyen, ruhsal olarak hem kısa dönemde hem de uzun dönemde önemli ruh sağlığı sorunlarına yol açan bir yaşam olayıdır. Klinik olarak belirgin bozulma gösteren bireylerin dışında, sonraki kuşaklara dahi yansıyan sonuçları ile etkisini uzun seneler boyunca sürdürebilmektedir (Doğan- Önen, 2009, 74). Ayrıca, çocukluk döneminde yaşanan cinsel şiddetin yetişkinlikte cinsel saldırganlığa neden olabileceğine dair bulgular, yani şiddetin şiddet doğurduğu gerçeği, şimdiye kadar yapılan araştırmalardan çıkarılacak en çarpıcı sonuçtur (Van der Kolk ve Fisler, 1995).

Çocuğa yönelik cinsel istismar fiziksel, duygusal, sosyal, ahlaki, kültürel ve hukuki boyutları olan geniş kapsamlı ve karmaşık bir sorundur (İşeri, 2008). Bu sorun yüzyıllardan beri, bedensel ve ruhsal varlığı hasar görmüş bireyler üreterek hücrelere saldıran kanser gibi toplumları tahrip etmeyi sürdürmektedir (Topçu, 2009). Cinsel istismar alanında yapılan çalışmalarda farklı tanımların esas alınması araştırma sonuçlarında da farklılıklara yol açmaktadır. Son yıllarda geniş anlamı ile cinsel içerikli tüm davranışların istismar kavramı kapsamına alınması gerektiği görüşü ağırlık kazanmaktadır (İşeri, 2008, 34).

Şimdi Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı bünyesinde yer alan Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü tarafından Şubat 2009'da yayınlanan Türkiye'de Kadınlara Yönelik Şiddet Ulusal Araştırmasına göre kendileriyle görüşülen kadınların %7'si henüz 15 yaşına gelmeden cinsel istismara maruz kaldıklarını belirtmiştir. Bu istismarın ayrıntıları verilmemiştir. Türkiye'de Çocuk İstismarı ve Aile içi Şiddet Araştırması ise 7-18 yaş grubundan çocukların en az %10'unun bir tür cinsel istismara tanık olduğunu, en az %1'inin pornografik materyallere bakmaya zorlandığını, gene en az %0,5'inin de dokunma veya dokunulma gibi cinsel davranışlara zorlandığını ortaya koymaktadır. Bildirilen çocuk istismarı vakaları sayısında son yıllarda artış görülmekte, failerin ise çoğunlukla babalar veya yaşça büyük diğer akrabalar olduğu anlaşılmaktadır (UNICEF, 2013).

Son yıllarda cinsel suçlar artmakta ve çocuk cinsel istismarı da ilk sıralarda yerini almaktadır (Ovayoğlu, Uçan, Serindağ, 2007, 13). Öyle ki; cinsel istismar basında sık sık yer alan ve toplumun büyük tepkisine yol açan bir insanlık sorunu olmuştur. (Topçu, 2009). Son yıllarda çok büyük toplumsal, yasal, bilimsel gelişmelerin olması ve medyanın bu konu ile ilgilenmesi nedeniyle gizli olan sorun açığa çıkarılmıştır. Günümüzde birçok sosyal hizmet birimlerinde rapor edilen cinsel istismar sayısının, fiziksel istismar sayısından fazla olduğu bildirilmektedir. Bu artışa karşın, cinsel istismar halen bir sır, inkâr ve tabu olarak kalmakta çoğu belirlenmemekte ve rapor edilmemektedir (Yiğit, 2008, 92). Cinsel istismar insanın varlığına yapılan bir saldırıdır. Bu özelliği ile cinsel istismar aynı zamanda hayata karşı işlenen bir suçtur. Toplum yaşamında, çocuk ve gençleri cinsel istismara maruz bırakanlardan nefret etmek yeterli değildir. Çünkü nefret, bu gibi kimseleri durdurmaz ve bunların insanlığı tahrip etmelerine engel olmaz. Toplum istismarcılardan korumanın en etkili yolu; çocukları, aileleri ve tüm toplumu cinsel istismar konusunda bilgilendirmektir (Topçu, 2009). Dolayısıyla çocuklara ve ailelerine yönelik sağlıklı dokunma, cinsel istismar, cinsel istismar suçluları, cinsel istismarı ve suçluyu haber verme ve cinsel istismardan kaçma gibi konularda bilgilendirme çalışmaları yapmak çocukların kendilerini cinsel istismardan korumalarına yardımcı olacaktır (Z- Page, 2004).

Cinsel istismar; temas içermeyen, cinsel ilişki içermeyen, istismarcının çocuğun vücuduna yönelik eylemleri, cinsel sömürü şeklinde sınıflandırılabilir.

Temas İçermeyen İstismar: Cinsel organları göstermeyi (teşhircilik), Pornografik resim göstermeyi, açıkça veya gizlice çocuğu çıplakken gözlemek gibi röntgencilik eylemlerini, cinsel içerikli küfür edilmesini kapsar.

Cinsel İlişki İçermeyen Dokunma: İstismarcının ve çocuğun giyinik veya çıplak olması halinde cinsel organlara dokunma, okşama ve/veya mastürbasyonu kapsar.

İstismarcının Çocuğun Vücuduna Yönelik Eylemleri: Cinsel ilişki ve tatmin edici diğer eylemler.

Cinsel Sömürü: Çocuğa veya üçüncü kişilere para ve benzeri şeylerin verilmesi karşılığında çocuğun yetişkin tarafından cinsel olarak kullanılmasıdır. (Fuhuş, pornografi, cinsel sömürü amaçlı kullanma, çocuk seksü turizmi, erken evlendirme,...) (Bağlarram, 2001).

Cinsel istismara uğrayan çocuklar değişik duygular yaşayabilir. Yiğit'e göre bunlar;

Korku: Cinsel istismara uğrayan çocuklar bazı şeyleri yanlış yaptıklarını düşünürler ve ailelerinin onlara tepki göstereceğinden korkarlar. Ebeveynlerinin suçluya zarar vereceğinden, hapishaneye göndereceğinden korkabilirler. Bu durumda ana-babanın çocuğu sevdiğini, polisin araştırmasına ve yargıcın kararına müdahale etmeyeceğini belirtmesi uygun olur. İstismarcıların, çocuğu sessiz kalması yönünde tehdit etmesi de çocuğu korkutabilir. Çocuğa bu noktada cesaret verilmelidir.

Suçluluk ve Utanç Duygusu: Çocuklar sıklıkla kendilerini suçlarlar. "Ben kötüyüm, kimse beni sevmiyor, kimse beni sevmeyecek, ben sevgiye layık değilim", " kötü yaptım" ile "bana yapılanlar kötü" arasındaki farkı her zaman ayıramazlar. Bazen istismarcılar bu olaydan sonra ebeveynlerinin onları eskisi kadar sevmeyeceklerini söyleyebilir. Suçluluk duygusu, eğer çocuk ebeveynlerine itaatsizlik ettikten ya da kuralları ihlal ettikten sonra istismar olayı gerçekleştiyse daha da güçlü olabilir. Bu durumda, ebeveynlerin istismarda çocuğun hiçbir suçu olmadığını vurgulamaları gerekir.

Karışıklık: Eğer cinsel istismarda şiddet ya da baskı yoksa çocuk cinsel aktiviteden iyi duygular hissedebilir. Çocuk bu olayın yasalara karşı olduğunu öğrendiğinde alt üst olur ve karışıklık yaşar. Çocuğa, istismarcının bu şekilde tatmin olmasının yanlış olduğu belirtilir. Bu eylemde, tek yanlışın yetişkinin davranışı olduğu vurgulanır. Çocuğun bu durumu anlaması zaman alabilir. Hatta çocuk yanlış olduğunu kabul etse bile, bu konuda bir şeyler söylemesi zor olabilir. Yetişkinlerin çocuğun duygularını anladıkları biçimde ifade etmesi ve bunun onun hatası olmadığını bilmesini sağlaması uygun olur.

Depresyon: Çocuk, yaşadığı istismarı başkalarının bildiğine inanırsa depresyona girebilir. Bunun için istismarı çok az insanın bildiği belirtilmelidir. Çocuklar bazen istismar olayından sonra, kendilerinin diğer çocuklardan farklı olduğunu düşünürler. Hatta istismarın onları farklı gösterdiğini düşünebilirler. Onların halen aynı oldukları vurgulanmalıdır (Yiğit, 2008, 94).

Tablo 3: Cinsel istismar göstergeleri*

CİNSEL İSTİSMAR GÖSTERGELERİ			
FİZİKSEL GÖSTERGELER	DAVRANIŞSAL GÖSTERGELER	DUYGUSAL GÖSTERGELER	BİLİŞSEL/GELİŞİMSEL/ AKADEMİK GÖSTERGELER
<ul style="list-style-type: none"> • Yürüme ve oturmada zorluk çekme • Yırtılmış, lekeli veya kanlı iç çamaşırları. • Genital bölgede acı, şişkinlik, kızarıklık, kanama ya da kaşıntı. • İdrar yapmada acı çekmek • Genital bölgenin dışında bereler, kanama ya da yırtılmalar olması • Cinsel yolla bulaşan hastalığın tespiti 	<ul style="list-style-type: none"> • Uygun olmayan cinsel oyunlar veya ileri derecede cinsel bilgi sahibi olma ve rastgele cinsel ilişki kurma. • Histeri, duygularını kontrol edememe • Okulda beklenmedik zorlanmalar • Uzaklaşma ve depresyon • Kardeş rekabetinde aşırı üzülmeye • Akranlarla ilişkilerde zorluk ve onlarla ilişkiden çekinme • Kendi kendine sosyal tecrit oluşturma • Fiziksel temas veya yakınlıktan kaçınma • Ani ve aşırı kilo değişimi (zayıflama ya da şişmanlama) • Belli yerlerden ve kişilerden çok fazla korkma • Tamdık bir yetişkinden kaçma ya da kaçınma davranışı sergileme • Çocuğun ifadesi 	<p>Cinsel istismar çocuğun güven duygusunun yıkılmasında çok büyük tahribatlara yol açar. Bundan başka, istismarcı çocuğu sürekli sessiz kalması için yönlendirir (bu bizim küçük sırrımız gibi) ya da tehdit eder. Bu yönlendirme çocuğun anlama kabiliyetini aşan bir durumdur. Çocuk bir dizi duygusal tepkiler verir:</p> <p>Kendilik sorunları, düşük öz değer, suçluluk (benim hatam), utanç, depresyon, anksiyete, ruhsal gelgitler, benlik saygısında ciddi azalma, öfke tepkileri, karşı gelme bozukluğu gibi.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Öğrenme güçlüğü • Dağılmış ilgi-dikkat eksikliği • Akademik başarısızlık

*İnsan Hakları Derneği Bülteni

2.5.2.4. Ekonomik İstismar

Çocuğun gelişmesini engelleyen, hak ve hukukunu ihlal eden işlerde çalıştırılması veya gücünün üzerinde iş verilmesi ya da düşük ücretle çalıştırılması ekonomik istismar kavramı içerisinde yer alır (Çiğdem, 2011, 75).

Çocukların büyük bir çoğunluğunun (% 74) çalışma hayatına 11- 13 yaşlarında başladığı görülmektedir. Bu çocukların % 83.9'u ilkokul, % 12.3'ü ortaokul mezunudur. % 3.9'u hiçbir okul mezunu olmayıp sadece okur- yazardır (Şahinkesen, 1991).

Ülkemizde bu konuda yapılan araştırma ve çalışmalarda sokakta çalışan ve / veya yaşayan çocukların büyük bir çoğunluğunun göç ederek büyük kentlere geldikleri, işsizlik, yoksulluk ve kentte tutunma çabası içerisinde bulunan, düşük eğitilmiş ya da eğitimsiz ailelere mensup oldukları ve ailenin karşılaştığı işsizlik ve yoksulluk ortamından kurtulabilmek için tüm aile üyelerinin, değilse iş bulabilen üyelerinin çalışması yönteminin benimsendiği görülmüştür. Bu aşamada çocukların sokakta çalışması en kolay ulaşılabilen çalışma biçimidir (<http://www.slideshare.net/tulinkus/sokakta-alian-ocuklar-aileleri-ve-ocuk-haklari-ankarada-bir-aratirma>).

Türkiye İstatistik Kurumu (Türkstat)'nun bu alanda en son 2006 yılında gerçekleştirdiği araştırmaya göre Türkiye'de 6-17 yaş grubundan çocukların yüzde 5,9'u (900 bini aşkın çocuk) bir tür ekonomik etkinlik içindedir. Bu çocukların üçte biri 6-14 yaş grubundandır. Çalışan tüm çocukların yarısına yakını aile işletmelerinde ücretsiz işçi olarak çalışmaktadır. Tarımda çalışanların payı yüzde 40 civarındadır. Kız çocuklar, kentsel alanlarda çalışan çocukların dörtte birini, kırsal alandakilerin ise yüzde 40'ını oluşturmaktadır. 6-14 yaş grubundan olup çalışan çocukların yüzde 39'u, 15-17 yaş grubundan çalışan çocukların ise yüzde 83'ü okula gitmemektedir. Daha önceki araştırmanın yapıldığı 1999 yılı ile karşılaştırıldığında çalışan çocuk sayısı özellikle kırsal kesimde ve ücretsiz aile işleri bakımından azalmıştır (UNICEF, 2013).

Erken yaşta çalışma yaşamına katılmanın çocuklar için pek çok olumsuzluğa neden olduğu, bu nedenle çocukların çalışma yaşamından uzak tutulması gerektiğine yönelik söylem ve çabaların uzun tarihine rağmen, günümüzde hala çocuk işçiliğini, çocuk sömürsü ve suiistimalinin en önemli kaynağıdır. Bir yandan tarım, sanayi ve hizmetler sektöründe çalıştırılan çocuklar, öte yandan en kötü koşullarda sokaklarda çalıştırılan

(sokaktaki çocuklar), domestik işçiler (ev işlerinde çalıştırılanlar) ve fuhuş sektöründe “seks işçisi” olarak istismar edilerek, mağdur olan, çocukluk dönemini yaşayamayan küçükler! (Küntay, Dikmen-Özarlan, 2011, 3).

Ekonomik istismar küçük yaşlarda çalışan çocukların, diğer çocuklar gibi çocukluklarını yaşayamamaları, çocukluk dönemine özgü gelişim sürecinin onlar için sağlıklı işlememesi, baskı altında sürdürülen bir yaşam biçimi, bedensel, zihinsel, psikolojik açılardan tam erişkinlik düzeyine ulaşamamaları sonucunu doğurmaktadır (Küntay, Dikmen-Özarlan, 2011). Her beş çocuktan biri, hiçbir sosyal güvenceden yararlanmaksızın çalışıyor. Asgari çalışma yaşı uygulanmamaktadır. En fazla çocuk, tarım sektöründe ve KOBİ’lerde günde 12 saatten fazla çalışmak zorunda kalıyor. Çalışan çocukların iş sağlığı ve iş güvenliği yetersiz düzeydedir (www.cocukvakfi.org.tr).

Türkiye, Çocuk Haklarına dair Sözleşme’nin yanı sıra belirtilen şu ILO Sözleşmelerinin de tarafı durumundadır: 138 sayılı Sözleşme (Asgari Yaş Sözleşmesi) ve 182 sayılı Sözleşme (En Kötü Biçimlerdeki Çocuk İşçiliğinin Önlenmesi). Ancak Türkiye, küçük yaşta kilerin gece çalışmalarıyla ilgili 79 ve 90 sayılı ILO Sözleşmelerine taraf değildir. Çeşitli yasalar, çocukların çalıştırılabilecekleri işler, asgari yaşlar ve çalışan çocukların hakları/korunmaları ile ilgili hükümler içermektedir. İş Yasası, belirli istisnalar dışında 15 yaşından küçüklerin çalıştırılmalarını yasaklamaktadır. Ne var ki, Türkiye ekonomisinde kayıt dışı sektörün yaygınlığı, çok sayıda küçük işletmenin varlığı ve sendikaların zayıflığı yasanın uygulanmasını güçleştiren etmenlerdir. Ayrıca, İş Yasası tarım kesiminde geçerli değildir, iş müfettişlerinin sayısı azdır ve tarımsal işletmelerle küçük işyerleri teftiş sürecine tabii değildir. Uygulanan cezalar caydırıcı olmaktan uzaktır. Sokaklarda çalışma her durumda yasa dışı değildir (UNICEF, 2013).

Fakat bunlar, önlenebilecek ve üstesinden gelinebilecek bir trajedidir. Çocuk işçiliği, temelde, ekonomik koşullar ve toplumsal algıların içine gömülmüş olan toplumsal bir olgudur. Kuşkusuz yoksulluğun göstergesidir, fakat bir o kadar da, toplumdaki öncelikleri yansıtır. Çocuk işçiliğinin vicdanımızı fazlaca rahatsız eden şekillerdeki varlığı, öncelik anlayışımızı, gelişme anlayışımızı ve değerlerimizi tehdit eder. Bu sorunun ortadan kaldırılması çocuk refahı konusundaki her girişimin temel bir ögesi olmalıdır. Ancak bu politik istek ve dayanışmayla olabilir. Hükümetler bu konuda en

büyük sorumluluğu taşırlar, ancak çalışan çocukların korunması yalnızca hükümetlere bırakılabilecek ya da bırakılması gereken bir görev değildir. Bu görev, işveren ve işçi örgütlerinin, özel gönüllü grupların, derneklerin ve genel olarak kamunun da, hükümetlerin çabalarını çeşitli yollarla desteklemelerini gerektirir (Bequele, 1991).

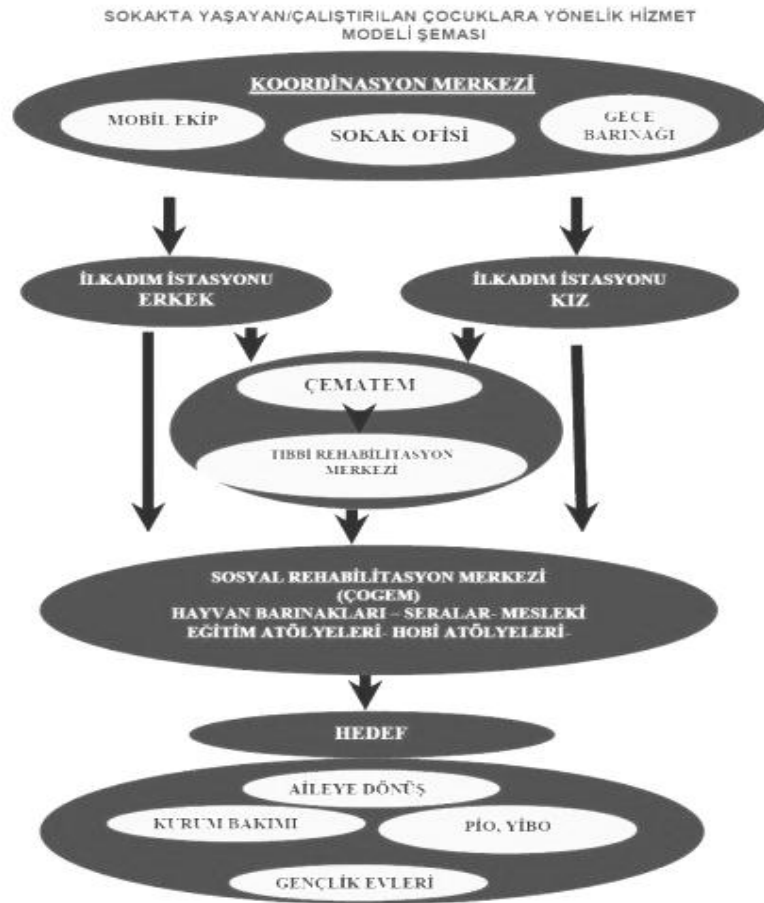
Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı “Sokakta Yaşayan ve/veya Çalıştırılan Çocuklara Yönelik Hizmet Modeli” geliştirmiştir. Bu model, 2005/5 sayılı Başbakanlık Genelgesi ile Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı koordinasyonunda İçişleri Bakanlığı, Milli Eğitim Bakanlığı, Adalet Bakanlığı ve Sağlık Bakanlığı işbirliğinde uygulamaya konulmuştur. Bu kapsamda öncelikle sokakta çalıştırılan, sokakta 24 saatini geçirip her türlü istismara açık olan, madde kullanan çocukların sokaktan çekilerek örgün veya mesleki eğitime yönlendirilmeleri, madde bağımlılığı tedavilerinin yapılması, barınma, beslenme, giyim, sağlık, eğitim vb. tüm ihtiyaçlarının karşılanması, toplumla yeniden bütünleştirilmesi sağlanmaktadır.

Hizmet Modelinde yer alan birimler;

- **Koordinasyon Merkezi;** Sokak Ofisi, Barınak ve Mobil Ekipleri bünyesinde bulunduran, bu birimler arasındaki işbirliği ve koordinasyonu, aile görüşmelerini ve çocuğun aileye teslimini sağlayan merkezdir.
- **Mobil Ekip;** Meslek elemanları, önder çocuk ve kolluk kuvvetlerinden oluşmakta olup, Koordinasyon Merkezine bağlı olarak, sokaktaki çocukların tespit edilmesi ve uygun kuruluşa yerleştirilmesinden sorumlu ekiplerdir.
- **Gece Barınağı;** Madde bağımlısı olduğu halde, bırakma eğilimi göstermeyen çocukla, tedavi olmak isteyen çocuk arasında bir filtre fonksiyonu üstlenmektedir. Ayrıca çocukları, Tıbbi Rehabilitasyon Merkezine veya İlk adım İstasyonuna yönlendirmek üzere ikna çalışmaları yapmaktadır. Sadece ihtiyaç duyulan illerde oluşturulması öngörülmüştür.
- **Sokak Ofisi;** Şehir merkezlerinde ve terminallerinde kolayca ulaşılabilecek yerlerde bulunan, çocukların durumları ile vatandaşlar tarafından yapılan ihbarları değerlendiren ve mobil ekipleri yönlendiren birimlerdir.
- **İlk Adım İstasyonu;** İlin büyüklüğü ve sosyal yapısına göre ihtiyaç duyulması halinde ilk adım istasyonu oluşturulmaktadır.

- **Çocuk Ergen Madde Bağımlılığı Tedavi Merkezi (ÇEMATEM);** İlk adım istasyonundan havale edilen, uçuucu ve uyuşturucu madde kullanan çocukların, tıbbi tedavilerinin gerçekleştirilebilmesi amacıyla Sağlık Bakanlığına bağlı olarak hizmet veren kuruluşlardır.
- **Tıbbi Rehabilitasyon Merkezi;** Bu hizmet Sağlık Bakanlığı tarafından verilmektedir. Tıbbi tedavisi tamamlanmış olan çocukların, tıbbi rehabilitasyonlarının gerçekleştirilebilmesi amacıyla hizmet vermektedir.
- **Sosyal Rehabilitasyon Merkezi (ÇOGEM);** Tıbbi rehabilitasyon sürecini tamamlamış çocuklara, açık alan etkinlikleri aracılığı ile, zamanlanmış bir görevi yerine getirme alışkanlığı kazandırmak ve örgün veya mesleki eğitim ile işe yerleştirilmelerine yönelik çalışmaları organize etmektedir (ÇHG, 2013).

Tablo 4: Sokakta yaşayan/çalıştırılan çocuklara yönelik hizmet modeli şeması*

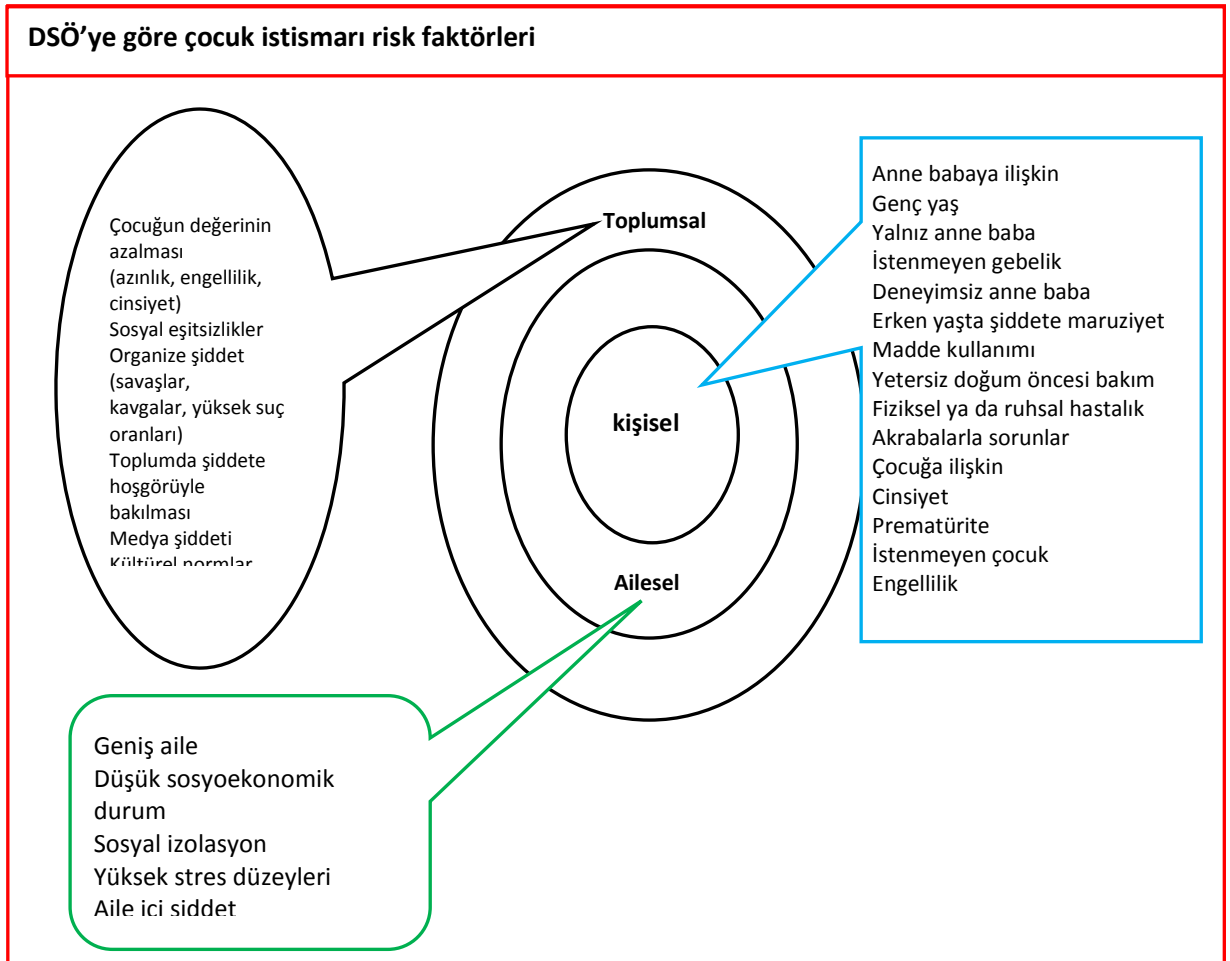
*ÇHG (Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü)

Çocuk işçiliğinin zararlı biçimlerinin ortadan kaldırılması, gelişkin ve iyi uygulanan yasal düzenlemelerin yanı sıra başka uygulamaları da gerektirir. Bunun için, daha gelişkin çocuk koruma ve önleme sistemleri, yoksullukla mücadeleyle yönelik sosyal yardım ve koruma politikaları ve Milli Eğitim Bakanlığı'nın bugün zorunlu hale gelen ortaöğretim dahil okul devamsızlığının izlenmesine ve bu sorunun çözümüne yönelik olarak geliştirdiği sistemlerin etkili biçimde kullanılması gerekmektedir (UNICEF, 2013).

2.6. Çocuk İhmal ve İstismarında Rol Oynayan Faktörler

İhmal ve istismarı belirleme ve önlemenin ön koşulu, çocuk ihmal ve istismarında rol oynayan faktörlerin bilinmesidir. Bu kapsamda okullarda öncelikle olası riskleri belirleme çalışmaları yapılmalıdır.

Tablo 5: Çocuk istismarı risk faktörleri*

*Turhan ve ark. (2006, 155)

Gökçe (2012) tarafından olası riskler 4 başlıkta tanımlanmıştır.

- Maddi durum ile ilgili riskler: Ailenin maddi durumu, temel gereksinimlerin karşılanıp karşılanamama durumu, ebeveynlerin işsiz kalma durumu, ekonomik durumda ani düşüş ve yoksunluk gibi.
- Aile yapısı ile ilgili riskler: Ebeveynlerden biri ölmüş, ebeveynlerden biri terk etmiş, boşanma/ayrılma, ebeveynin yeniden evlenmesi ya da aile içinde ciddi anlaşmazlıklar veya aile içi şiddet olması gibi durumlar.
- Ebeveynlik kapasitesi ile ilgili riskler: Ebeveynin çocuğun temel fizyolojik, psikolojik ve sosyal gereksinimlerini karşılama durumu. Ebeveynin madde kullanımı, alkol bağımlılığı, ciddi psikiyatrik bozukluklara sahip olması veya çocuğa bakamayacak kadar kronik rahatsızlığının bulunması gibi.
- Çocuk gelişimi ile ilgili riskler: Çocuğun eğitsel, ruhsal ve sosyal açıdan gelişimine yönelik riskler.

2.7. Çocuk İhmal ve İstismarını Açıklayan Kuramlar

2.7.1. Psikiyatrik Kuram

Psikiyatrik Modelde, ebeveynlerin kişilik özellikleri üzerinde durulmuş ve 5 tip istismarcı ebeveyn kişilik özelliği olduğu belirtilmiştir. Bunlar;

- Zayıf benlik kavramı,
- Kişilik oluşumunda karmaşa,
- Tepki kontrolünde bozukluk,
- Çocuğun kötü algılanması,
- Aile ve eşle olan ilişkilerde doyum bulamamış bağımlılık mekanizmalarının kullanılmasıdır (Tugay, 2008, 14).

Psikiyatrik kuram çerçevesinde, istismar eden ve etmeyen anne-babaları farklılaştıran kişilik özellikleri üzerinde durulmuştur. Çocuk istismar ile ilgili olduğu düşünülen bazı kişilik özellikleri arasında narsistik eğilimler, zayıf tepki kontrolü, kompulsivite, düşük benlik kavramı (self-esteem), aşırı kaygı, depresyon ve empati kuramama gibi

nitelikler dikkati çekmiştir. Kişilik özelliklerini inceleyen bu tür araştırma sonuçlarından genellemeler yapmanın güç olduğu yaygın bir kanıdır. Zira bu araştırmalarda birçok metodolojik kısıtlılıklar söz konusudur. Örneğin, bu araştırmaların çoğu, kliniklere başvuran çok az sayıda denek üzerinde gerçekleştirilmiş ve genelde kontrol grubuyla karşılaştırılmamıştır (Zeytinoğlu, 1998 akt; Gökler, 2006, 62).

İstismarcı ebeveynler psikopatolojik açıdan incelendiğinde; istismarcı bireylerin çoğunluğunun zeka düzeylerinin normal olduğu, kendine saygı duymama, güven duygusu eksikliği gibi ego zayıflıklarının olduğu, yetersizlik duyguları, ebeveyn görevini yerine getirememe duygusu, bağlanma gereksinimleri, aklına estiği gibi davranma ve ben-merkezcilik gibi karakter bozukluklarının görüldüğü, saldırganlık, özel ve toplumsal hayatta başarısızlık, yaşamada düzensizlik gibi özelliklere sahip olduğu saptanmıştır. Bunun yanında istismarcı ebeveynin depresif tepkilerinin, istismarın şiddetinin öldürmeye vardığı boyutlarda sıklıkla görülmektedir. Bir çalışmaya göre çocuklarını öldürmüş babaların 1/3'nin depresif olduğu belirtilmektedir (Yıldız-Arabacı, 2007, 32).

İstismarı önlemeye yönelik psikiyatrik model bireysel psikopatolojilerin yanında ebeveynin kendi aralarında ilişkileri de inceleyip, açıklayıcı değerlendirmeler getirmiştir. Ebeveynin benzer özelliklerini hemen hemen hepsinin çocukluklarında kendileri de istismara uğramış ya da istismara uğrayan bir kardeşe tanık olmuş olmalarıdır. Bu ebeveynlerin kendi ana-babalarındaki davranış modellerini çocuklarına uyguladıkları dikkati çekmektedir. Çocukluklarında ana babalarından kötü davranış gören bireylerin diğer bir kişiye sevgiyle bağlanma ve sevgi temelinde bir ilişki oluşturabilme yeteneklerinden yoksun olmaları kendi çocuklarına sevgi gösterememelerine neden olmaktadır. Çocuğuna karşı kötü davranan anne babaların hem kendilerine hem de başkalarına güvenleri olmadığı gibi, bu eşlerin birbirlerine karşı saygı ve sevgileri de çok azdır. Çocuk sahibi olmalarının çoğu nedeni kendilerini sevecek birinin olması isteğidir. İstismarcı ebeveynin birbirleriyle olan ilişkilerinde dikkati çeken özellik ayrılık ve tek ebeveynliktir. Birçok çocuk istismar olgusunda anne babanın ayrılmış olduğu, ailenin tek ebeveyninden oluştuğu ve bu ebeveynin de çoğunlukla anne olduğu görülmüştür. Henüz dağılmamış ailelerde, ana babadan biri ya da ikisi de istismarcı ise, çoğunlukla o ailede anne baba arasındaki ilişkinin sorunlu

olduğu görülmektedir. Bu çiftlerin kendi aralarındaki bağların zayıf olduğu, sık sık kavga ettikleri ve birbirlerini dövdükleri saptanmıştır (Yalçın, 2007, 66).

2.7.2. Sosyolojik Kuram

Sosyolojik modelde, psikiyatrik modelin aksine toplumsal değerler, örgütler, kültür ve aile kurumu, istismara yol açan nedenler arasında incelenmiştir. Çocuk istismar ve ihmali için, toplum felsefesinin değer yargılarının, şiddete ilişkin kültürel tutumların, aile yapısı ve organizasyonunun ve sosyo-ekonomik konumun incelenmesi gerekmektedir (Gökler, 2006, 63).

Sosyolojik modeller, bireylerin toplumla ilişkisindeki strese vurgu yapmakta ve sosyal desteğin önemini vurgulamaktadırlar. Ebeveyn toplumsal ilişkilerden yalıtılırsa stresi artacak ve istismara başvurabilecektir. Örneğin, aile sık göç ediyorsa toplumsal ilişkileri azalacağından stresi artacak ve sonuçta istismar gözlenebilecektir. Bu modeller, çocuk istismarı ve ihmalinin önlenmesi için yalıtılma ve stresi azaltacak faktörler yanı sıra işinden hoşnutsuzluk gibi özelliklerin de stres kaynağı olarak istismarla ilişkili olduğu belirtilmektedir destek sistemlerinin kullanımını önermektedirler (Zigler ve Hall, 1991 akt. Yılmaz- Irmak, 2008, 21).

Sosyolojik Modele göre ihmal ve istismarın nedenleri şu şekilde sıralanabilir;

- Toplumsal değerler,
- Örgütler,
- Kültür ve aile kurumu (Tugay, 2008, 14).

Kültürler arası çalışmalar aile içi şiddetin, gerek kitle iletişim araçlarından gerekse insanlar arası ilişkilerde onaylanan şiddet oranında çocuk yetiştirme yöntemleri ve fiziksel cezanın kullanım sıklığı açısından etkilendiğini göstermiştir. Ayrıca, ailede birinin uzun süren, yatak istirahati gerektiren kronik bir hastalığının olması, aile bireylerinden birinin ölmesi, ailede özürli bir bireyin olması gibi özel durumlar çocuğu istismara yol açan nedenler arasında sayılabilir. Diğer taraftan, çocuk istismarı çoğunlukla standartların altında evlerde yaşayan, düşük gelir düzeyine sahip, çocuk fazlalığı olan ailelerde yaşanmaktadır ancak; ekonomik düzeyi orta ve yüksek ailelerde de çocuk istismarı görülmektedir. Sosyo-ekonomik düzeyi yüksek olan ailelerde aile içi

geçimsizlikler ya da aileye yeni bir bebeğin gelmesi istismar olasılığını etkileyen çevresel faktörlerdir (Yıldız- Arabacı, 2007, 33).

2.7.3. Sosyal Öğrenme Kuramı

Öncelikle çocuğun yetiştirilme ortamı, onun erişkinliğinde istismar etmeye ne kadar yatkın olacağını belirler. Bu yetiştirilme ortamında çocuğun aşırı fiziksel cezaya maruz kalması, sosyal öğrenme kuramı doğrultusunda onun her türlü insanlararası ilişkilerinde saldırgan davranış kalıplarını model almasına ve öğrenmesine neden olur ki, bu da, onun çocuk istismarına daha yatkın bir birey olarak yetişmesine yol açar (Mouzaakitis ve Verghese,1985 akt; Gökler, 2006, 63).

Bu modele göre bir başka istismarı arttırıcı çocuk yetiştirme ortamı ise tutarsız disiplin yöntemleridir. Evde yapılan gözlemlerde, istismar eden ailelerin, etmeyenlere oranla disiplin yöntemi olarak sözel ve fiziksel saldırgan davranışları daha çok kullandıkları görülmüştür (Gökler, 2006, 63).

2.7.4. Sosyal Etkileşim Kuramı

Sosyal etkileşim kuramı, çocuk istismarını yukarıda ele alınan diğer kuramları kapsayarak açıklamaktadır. Kuramda, çocuk istismarının tek bir model ile açıklanmasının güçlüklerinden söz edilmektedir (Erol, 2007, 17).

Bu kuramda aile içi etkileşimin ve iletişimin sağlıklı olmaması durumunda istismar davranışlarında artışlar olacağı belirtilmektedir. Aileler çocukla kurdukları iletişimde tutarlı olmalıdır. Çocukta gördükleri eksikler ve/ veya olumsuz davranışlar sonucunda onları aşağılayıcı ifadelerden kaçınmalıdır.

İstismarcı anne-babalar çocuğun gelişim aşamalarını ve kendi çocukluklarının olgunluk düzeyi ile yeteneklerini çok iyi tanımlamaktadırlar. Çoğu kez anne babanın çocuktan beklentileri, çocuğun yeteneklerinin çok üstünde olabilir. Çocuk anne babanı isteklerine cevap vermediğinden, anne baba hayal kırıklığı yaşar ve anne baba çocuğu zorlamak için fiziksel ceza uygulayabilirler. Çocuğun yetiştirilme ortamı erişkin olduklarındaki istismara olan eğilimleri belirler. Problem çöme yöntemi olarak şiddeti yaşayan çocuk, daha sonraki yaşamında şiddeti çözüm yöntemi olarak kullanacaktır. Yapılan çalışmalarda çocuklarını istismar eden ailelerin diğer ailelere oranla disiplin yöntemi

olarak sözel ve fiziksel saldırgan davranışlar kullandıkları, fiziksel cezanın daha çok uygulandığını ve disiplin yöntemlerinin tutarsız ve çelişkili olduğunu ortaya çıkmıştır (Yalçın, 2007, 55).

2.8. Çocuk İhmal ve İstismarının Yol Açtığı Sorunlar

İhmal, istismar ve geniş anlamıyla şiddet, fiziksel, cinsel veya duygusal olabilmektedir. Erken çocukluk döneminde şiddete tanık olunması veya maruz kalınması, olgunlaşma sürecindeki beyni etkileyebilmekte, ayrıca herhangi bir yaşta uzun süreli olarak şiddete tanık olma ve maruz kalma sağlık açısından kalıcı sonuçlara yol açabilmektedir. Sıklığına ve derecesine bağlı olmak üzere şiddet aynı zamanda çocukların kendilerini ifade etmeleri, okul performansı, sosyalleşmeleri, öz saygıları ve duygusal anlamda esenlikleri üzerinde de etkili olabilmektedir. Şiddete maruz kalan çocukların daha sonraki yaşamlarında uyuşturucu kullanma, erken/riskli cinsel ilişkiye girme, aşırı kaygı duyma, depresyonu geçirme, çalışma yaşamlarında başarısızlığa uğrama ve bellek bozukluklarını gösterme gibi olumsuzluklarla karşılaşma ve saldırgan davranışlar içine girme eğilimleri de diğer çocuklara göre daha fazla olmaktadır. Böylece şiddetin insani ve toplumsal maliyeti bir kuşaktan diğerine aktarılmış olmaktadır (UNİCEF, 2013).

2.8.1. Akademik Sorunlar

İhmal ve istismara uğrayan öğrencinin kendini güvensiz ve mutsuz hissetmesi, akademik gelişimini olumsuz etkileyebilir.

Uzun dönemde bu çocukların zeka düzeyleri geri kaldığı gibi sağlıkları da yaşam boyu etkilenir. Okul öncesi ve okul çağında zihinsel yeteneklerde küntleşme (tepkisizleşme), derslerde başarısızlık gibi bulgular dikkati çeker (Şahin, 2002, 105).

Oates (1991) istismarla ilgili yaptığı çalışmada istismar olaylarını takip eden bir kaç ay içinde öğretmenlerden çocuklarının okul başarısı ile ilgili görüşleri sorulduğunda, öğretmenler çocukların 1/3'ünde okul başarısında gerilik, %15'inde daha saldırgan davranış ve %15'inde dikkat çekme davranışları görüldüğünü belirtmişlerdir.

İstismar yaşantıları sonucu çocukların hafıza ve öğrenme becerilerinin zarar gördüğü, planlama, bilgiyi örgütleme, problem çözme sürecinde strateji üretme ve uygulama becerilerinin daha zayıf olduğu, yanlışlarını düzeltme ve geribildirim kullanma ile soyut

düşünce süreçlerinde sorun yaşadıkları sonucu ortaya çıkmıştır (Naudé; Preez ve Pretorius, 2004). Nolin ve Ethier (2007) tarafından yapılan araştırmada fiziksel istismara maruz kalan öğrencilerde görsel ve işitsel dikkat, hafıza ve öğrenme alanlarında istismara maruz kalmayanlar lehine anlamlı bir fark bulmuştur. Kumpulainen ve arkadaşları tarafından 2001 yılında yapılan bir çalışmada, kurbanlarda dikkat yetersizliği problemi ile karşılaşmıştır. Dikkat yetersizliğinin sebebi olarak da, istismara uğrayan öğrencilerin(kurban) okulda kendilerini güvensiz hissettiklerinden sürekli çevreyi gözleme ihtiyacı ve bir sonraki istismar zamanını beklerken yaşadıkları kaygıdan dolayı dikkatlerini bu hususlarda toplayabileceklerini öne sürmüşlerdir (Gökler, 2009, 52).

Düşük bilişsel işlevler ile dürtüsellik, kontrol edilemeyen tepkiler ve akademik başarısızlık arasında ilişki saptanmıştır. Düşük bilişsel beceriler ve okul başarısızlığı gibi akademik öğrenme sorunları (problem çözme zorlukları ya da duygusal uyum göstermede bilişsel becerileri kullanmada gecikme), vicdanın bilişsel bileşenlerini (muhakeme) içselleştirmede sorunlar (neyin doğru neyin yanlış olduğunu ayırt edememe) ve zekâ geriliği (Righthand; Kerr ve Drach, 2003).

2.8.2. Sosyal Sorunlar

İhmal ve istismara maruz kalan çocuklar yaşamdan kendilerini çekmiş, başarmayı hedeflemeyen, çocukluk neşesini kaybetmiş bireylerdir. Hareketleri yavaştır, sosyal ilişkilerde başarılı olamazlar. Öz güvenleri düşüktür (Şahin, 2002, 105).

İhmal ve/ veya istismar türüne maruz kalan çocuklar çoğunlukla uyumsuz ve olumsuz kişilik özellikleri gösterirler. Bu çocukların suça yatkınlıkları artmıştır (Şahin, 2002, 105).

İstismar ve ihmal konusunda yapılan çalışmalar incelendiğinde, genellikle sağlık alanında, ruhsal hastalıkların belirlenmesine yönelik yapıldıkları görülmektedir. Hâlbuki çocukların kötüye kullanımı bir halk sağlığı sorunudur ve bireylerin sosyal yaşamlarında olumsuzluklara neden olmaktadır. Gerek kayıtların, gerekse akademik çalışmaların yetersizliği ülkemiz için sağlıklı veriler bildirmemizi zorlaştırmaktadır. İstismara uğrayan bireylerin sosyal ilişkileri ve sorunlarına yönelik çalışmaların yapılmasının alana katkı sağlayacağı düşünülmektedir (Bahar ve ark., 2009, 62).

Fiziksel istismara uğrayan çocuklar diğer çocuklara göre akranlarıyla daha az ilişki kurmakta, paralel oyunlar ya da grup oyunlarını daha az; tekrar eden oyunları daha fazla tercih etmektedirler. Olumlu akran etkileşimini başlatmakta ve arkadaş edinmede daha başarısız olabilmektedirler. Empati kurma ve bakış açısı değiştirmede zorlanma söz konusu olabilmektedir. Ayrıca Sosyalleşme ve ahlaki gelişimde eksiklikler, sosyal durumlarda algısal yanılgılar, olumsuz atıflar, sosyal davranış kurallarını öğrenmeme; asosyal, antisosyal davranış ya da istismara yönelik tutum, inanç ve duyguları savunmak gibi bilişsel çarpıtmalar (Kolko, 1996 akt; Çıplak- Dağlı, 2008, 45).

İstismara uğrayan bireylerin yaşadıkları olumsuzluklar sadece kendi hayatlarını değil ileride çocuklarının da hayatlarını etkilemektedir. Geçmişte istismara uğramış bireyler ilerleyen yaşamlarında çocuklarının yaptıkları bazı olumsuz davranışları zorbaların yaptığı davranışlara benzetebilir, bu yüzden bu durumlarda çocuklarına aşırı tepki gösterebilirler. Bu aileler, aşırı korumacı aile tipi özellikleri gösterirler. Bu tarz anne-babanın çocuklarında sorun çözme becerileri gelişmeyebilir. Bu sorun çocuğun ileride istismara uğrama olasılığını güçlendirmektedir (Gökler, 2009, 51).

2.8.3. Ruhsal Sorunlar

Yörükoğlu (1998)'e göre ruh sağlığı, kişinin kendi kendisiyle ve çevresiyle sürekli denge ve uyum içinde olmasıdır. Ancak bu denge ve uyumun katı ve durağan bir nitelik taşımayıp, değişken bir denge ve esnek bir uyum olduğunu belirtmektedir. Kendisiyle uyumlu olan birey, öncelikle bunaltı adı verilen kaygı, kuruntu ve kuşkulardan uzak olmalıdır. Nedeni belirsiz veya uzun süreli bunaltı ve kaygılar ruhsal dengeden sapma işaretleri sayılabilmektedir. Ruhsal yönden dengeli olan birey, davranışlarını ve yeteneklerini gerçekçi biçimde değerlendirebilen, gerçekle bağdaşan bir özsaygısı ve kendine güven duygusu olmalıdır. Diğer bir deyişle; yetenekleriyle bağdaşmayan bir üstünlük veya aşağılık duygusu geliştirmemiş olmalıdır. Ruh sağlığı yerinde olan bireyin geleceğe dönük planları olmalı, bunlara ulaşmak için gerekli çabayı gösterirken karşılaştığı sıkıntılara dayanabilme gücüne sahip olmalıdır. Ruhsal açıdan dengeli bir bireyin sanat, spor veya sosyal yardımlaşma gibi kendini geliştirici, dinlendirici ve eğlendirici meslek dışı bazı uğraşları olmalıdır. Ruh sağlığı açısından bu olumlu durumların bir kısmı veya tamamı ihmal ve istismara maruz kalan kişide

görülmeyebilir. İhmal ve istismara uğrayan çocuğun ruhsal yapısı içinde merhamet, yardımlaşma, sevgi, saygı gibi değerler gelişmemiştir ya da zedelenmiştir.

İstismarın çocuklar ve ergenler üzerindeki etkilerini boylamsal olarak incelemek amacıyla Silverman ve ark.,(1996) yaptığı araştırmada 375 çocuk 5 yaşından itibaren 17 yıl boyunca belirli aralıklarla incelenmiştir. İstismarla ruhsal problemler arasında anlamlı ilişki bulunmuştur. Fakat bu ilişkinin doğrusal nedenlerle mi yoksa başka değişkenlerin etkisiyle mi oluştuğu belirlenememiştir.

2.9. Türk Hukuk Sisteminde Çocuk İhmal ve İstismarının Yeri

Türkiye’de çocuk ihmal ve istismarının hukuksal boyutunda, özellikle AB uyum sürecinde çıkarılan yasalarla kayda değer ilerlemeler olmuştur. (Çocuk Koruma Yasası, Türk Ceza Kanunu, 4320 sayılı Yasa ve Aile Mahkemeleri, Ceza Muhakemesi Kanunuvu). Ancak, Avrupa Birliği ile kıyaslandığında Türkiye’nin, çocuk ihmal ve istismarı, çocuk işgücü, çocuk hakları, koruma altındaki çocuklar, çocuk adalet sistemi gibi konularda geride olduğu dile getirilmektedir.

2005 yılında çıkartılan Çocuk Koruma Yasası bu alandaki temel yasal düzenlemedir. Yasa, korunma ihtiyacı olan çocukların danışmanlık, sağlık, bakım ve eğitim/barınma programları gibi hizmetlere yönlendirilmesindeki usulleri belirlemekte ve bu önlemlerin yaşama geçirilmesine yönelik düzenlemeler getirmektedir. Korunma ihtiyacı olan çocuklar, fiziksel, zihinsel, manevi, toplumsal ve duygusal gelişimleri ve kişisel güvenlikleri risk altında olan, ihmale veya istismara maruz kalmış veya suç mağduru çocuklar olarak tanımlanmaktadır. Çocuk Koruma Yasası genelde, Sosyal Hizmetler Yasası’nın çocuk bakımı ile ilgili hükümlerini yürürlükte bırakmaktadır. Buna, muhtaç durumdaki çocukların belirlenmesine ve koruma emirleri çıkartılmasına ilişkin sorumluluklar ve usuller de dahildir. Çocuk Koruma Yasası ayrıca çocuk mahkemelerinin kuruluşu, görevleri ve yetkileri, suça itilen çocukların güvenliği konusunda alınması gereken önlemlerle ilgili hususları da düzenlemektedir. Yasa, bu hususlarda, ilgili hükümet kuruluşlarının, sosyal hizmet ve denetim memurlarının rol ve görevlerini de belirlemektedir (UNICEF, 2013).

Bu Kanunun uygulanmasında, çocuğun haklarının korunması amacıyla;

- Çocuğun yasama, gelişme, korunma ve katılım haklarının güvence altına alınması,
- Çocuğun yarar ve esenliğinin gözetilmesi
- Çocuk ve ailesinin herhangi bir nedenle ayrımcılığa tâbi tutulmaması,
- Çocuk ve ailesi bilgilendirilmek suretiyle karar sürecine katılımlarının sağlanması,
- Çocuğun, ailesinin, ilgililerin, kamu kurumlarının ve sivil toplum kuruluşlarının işbirliği içinde çalışmaları,
- İnsan haklarına dayalı, adil, etkili ve süratli bir usûl izlenmesi,
- Soruşturma ve kovuşturma sürecinde çocuğun durumuna uygun özel ihtimam gösterilmesi,
- Kararların alınmasında ve uygulanmasında, çocuğun yasına ve gelişimine uygun eğitimini ve öğrenimini, kişiliğini ve toplumsal sorumluluğunu geliştirmesinin desteklenmesi,
- Çocuklar hakkında özgürlüğü kısıtlayıcı tedbirler ile hapis cezasına en son çare olarak başvurulması,
- Tedbir kararı verilirken kurumda bakım ve kurumda tutmanın son çare olarak görülmesi, kararların verilmesinde ve uygulanmasında toplumsal sorumluluğun paylaşılmasının sağlanması,
- Çocukların bakılıp gözetildiği, tedbir kararlarının uygulandığı kurumlarda yetişkinlerden ayrı tutulmaları,
- Çocuklar hakkında yürütülen işlemlerde, yargılama ve kararların yerine getirilmesinde kimliğinin başkaları tarafından belirlenmemesine yönelik önlemler alınması, ilkeleri gözetilir (Balo, 2005; akt; Kocaer, 2006, 145).

Çocuk ihmal ve istismarı ile ilgili önemli düzenlemelerin olduğu Yeni Türk Ceza Kanunu 01/06/2005 yılında yürürlüğe girmiştir.

Bu yasada çocukların lehine olduğu gibi, çocukların aleyhine de düzenlemeler mevcuttur. Örneğin Türk Ceza Kanununun 31. maddesi “Yaş Küçüklüğü” başlığı altında Küçükleri Ceza Adalet Sisteminin içine sokmuştur. Uluslararası sözleşme ile taahhüt

ettiğimiz Çocukların kendilerine özgü makamlarda, kendilerine özgü yasa ve usul ile yargılanmalarına ilişkin ilkeler ihlal edilmiştir. Mağdur Çocuklar açısından ise, bu yasada ‘Çocukların cinsel istismarı ‘ayrı bir başlık ile düzenlenmiş, bir kısım suçların çocuklara karşı işlenmesi ayrıca ağırlaştırıcı neden olarak düzenlenmiştir. Çocuklara karşı işlenen suçlarda eylemin niteliği ve failin kimliği önem taşımaktadır. Çocuklarla ilgili cinsel suçlarda, Çocuk Hakları Sözleşmesi, B.M. Çocuk Hakları Sözleşmesine ek çocuk satışı, fuhuşu ve pornografisinin önlenmesine dair ek protokol hükümlerinin yansması Türk Ceza Kanununun bu hükümlerindeki düzenlemelerde fark edilmektedir. Çocuğun Aile İçinde Korunmasına da önem verilmiş, Aile mahkemeleri ve Ailenin Korunmasına dair Yasanın Özel hukuk açısından müeyyideleri söz konusu iken, ihlal halinde cezai müeyyidelerde yasada yer almaktadır. Türk Ceza Kanunda çocuklara karşı işlenen suçların madde başlıkları ve numaraları şu şekildedir.

Çocuklara karşı işlenen suçlar:

- TCK mad. 76/ e, Soykırım
- TCK mad. 77/ f, İnsanlığa karşı diğer suçlar
- TCK mad. 80/ 3, İnsan (çocuk) Ticareti
- TCK mad. 82/ d- e Çocuk Öldürme
- TCK mad. 90. 3 Çocuklar üzerinde bilimsel deney
- TCK mad. 94/ 2- a Çocuğa işkence
- TCK mad. 95 1- e, 2- e Neticesi sebebi ile ağırlaştırılmış işkence
- Madde. 96 Eziyet
- TCK mad. 97, Koruma, Gözetim, Yardım, Bildirim Yükümlülüğünü İhlali
- TCK mad. Cinsel Saldırı
- TCK mad.103, Çocukların Cinsel İstismarı
- TCK mad.104, Reşit Olmayanla Cinsel İlişki
- TCK mad. 98, Yardım ve Bildirim Yükümlülüğünün yerine getirilmemesi
- TCK mad. 109, Hürriyetten yoksun bırakma
- TCK mad.112, Eğitim ve Öğretimin Engellenmesi
- TCK. mad. 149/e, Çocuğa Yağma
- TCK mad. 99/ 6, Çocuk Düşürtme
- TCK mad. 226, Müstehcenlik
- TCK mad. 227, Fuhuş

- TCK mad. 228, Çocuklara kumar oynatmak
- TCK mad. 229, Dilencilik
- TCK 231, Çocuğun soy bağıını değiştirme
- TCK mad. 232, Kötü Muamele
- TCK mad. 233, Aile Hukukundan kaynaklanan yükümlülüğün ihlali
- TCK mad. 234, Çocuğun kaçırılması ve alıkonması
- TCK mad. 263, Kanuna aykırı Eğitim kurumu
- TCK mad. 278, Suçu bildirmeme
- TCK mad. 279, Kamu görevlisinin suçu bildirmemesi
- TCK mad. 280, Sağlık mesleği mensuplarının suçu bildirmemesi (<http://www.rehberogretmen.biz/cocuk-istismari-ve-ihmali-hukuksal-boyutu.htm>).

Çocuk istismarına ilişkin temel düzenleme Ceza Kanunu'nun 103. maddesinde yer alan Çocuklara Karşı Cinsel İstismar Suçu'dur. Bilindiği üzere yetişkinlere yönelik Cinsel Saldırı suçundan bahsedebilmek için vücuda yönelik bir temas söz konusu olmalıdır. Aksi halde, 105. maddede düzenlenen Cinsel Taciz Suçu gündeme gelecektir. Çocuğa yönelik cinsel içerikli hareket, vücut dokunulmazlığını ihlal boyutuna ulaşmadığında ise, 105. maddenin, çocuğu özel olarak koruyucu bir hüküm içermemesi sebebiyle tartışmalı bir alan doğmaktadır. Bu hususta Yargıtay İçtihatları incelendiğinde bahse konu hareketin Cinsel Taciz kapsamında değerlendirildiği görülmektedir. Öte yandan 103. madde aile içi ilişkiler ve enste ilişkin ihtiyaçları karşılayabilecek niteliktedir. Yine aynı maddede yer alan yaşanan mağduriyet sonucu kişinin beden ve ruh sağlığının bozulması ibaresi gerek yargılama hukuku gerekse Adli Tıp Kurumu'nun işleyişi açısından bir takım sıkıntılar ortaya çıkarmaktadır. Bu nedenle meseleye radikal bir çözüm getirilmeli hatta belki de beden ve ruh sağlığı hükmü mevzuattan çıkarılmalıdır. Yine Cinsel İstismar kapsamında sorunlu olan bir alan da 15 yaşından büyük çocuklar arasında yaşanan rızaya dayalı cinsel ilişkidir. Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 52. maddesinde özel bir düzenleme öngörülmüştür (Mahmutoğlu, 2011, 48).

4320 sayılı Yasa ve Aile Mahkemeleri birlikte yaşayan ve aynı konutu paylaşan aile bireylerinin, aile içi şiddete maruz kalmaları halinde, gerek bizzat şiddete uğrayanların, gerekse Cumhuriyet Savcısının başvurusu üzerine 4320 sayılı Yasada yazılı tedbirleri almaya görevli kılınmaktadır. Aile içi şiddet kavramının içine maddi (fiziksel) müdahalelerin girdiğine şüphe bulunmamaktadır. 4320 sayılı yasa 1. madde 2. fıkrasının

a bendi “korkuya ve şiddete yönelik davranışlarda bulunmaması...” ibaresi ile korku sözcüğü ile manevi şiddeti de içermektedir. Ailenin Korunmasına Dair 4320 sayılı yasa, istismar ve ihmalin önlenmesinde kısa zamanda, etkili sonuç alınabilmesi açısından önemli. Pek çok istismar olayında, istismar edilen ile edenin aynı konutu paylaşacağı, bu nedenle bildirimden kaçınıldığı söz konusu olduğu durumlarda, bu yasanın uygulanması kısa vadede çözüm getirecektir (<http://www.rehberogretmen.biz/cocuk-istismari-ve-ihmali-hukuksal-boyutu.htm>).

Ceza Muhakemesi Kanunu 234. md. göre, cinsel saldırıya uğrayan veya alt sınırı beş yıldan fazla hapis cezasını gerektiren suçtan zarar gören mağdurun gerek soruşturma (madde 234/1,a-3) gerekse de kovuşturma aşamasında (m. 234/1,b-5) avukatı bulunmaması halinde, baro tarafından kendisine avukat görevlendirilmesini isteme hakkı bulunmaktadır. CMK m. 234/2’ye göre, onsekiz yaşını doldurmamış mağdurlara avukatı yoksa istemi aranmaksızın bir avukat görevlendirilir. Yasanın 236/2 maddesinde göre işlenen suç nedeniyle psikolojisi bozulmuş çocuk veya mağdur, bu suçla ilgili soruşturma veya kovuşturmada sadece bir kez dinlenecek (hemen peşinden de istisna hükmü olarak maddî gerçeğin ortaya çıkarılması açısından zorunlu haller belirtilmiştir); beyanının tespiti sırasında psikoloji, psikiyatri, tıp veya eğitim alanında uzman bir kişi de bulundurulacaktır. CMK 52/3-a maddesine göre, mağdur çocukların dinlenmeleri sırasında görüntülü ve sesli kayıt yapılacaktır. Bu ses ve görüntü kayıtları ceza yargılaması dışında kullanılmayacaktır (52/4 m).

Hem CMK ve Türk Ceza Yasasının yeni olması, hem de CMK’nin belirttiği kurumların ve uzman kişilerin yeterli olmaması nedeniyle, bu kanunların uygulanmasında, cinsel istismara maruz kalmış çocuk mağdurların şikayet ve beyanlarının tespitinde öncelikle mağdur çocuğun duygusal ve fiziksel durumu dikkate alınmamaktadır. Mağdur çocukların ilk olarak güvenlik birimlerinde görüntüsüz, sonra Cumhuriyet savcılığında görüntülü beyan tespiti yapılmakta; kovuşturma evresinde ise maddi gerçeğin saptanması amacına ek olarak, öngörülen cezanın ağır olması nedeni de belirtilerek çocuk mağdur tekrar çağrılıp duruşma salonlarında dinlenmektedir. Mağdur çocuklar, cinsel istismar nedeniyle tıbbi muayeneye gönderilip hem fiziki ve jinekolojik hem de psikolojik muayene sonucunda rapor istenmektedir. Yargı çevresinde, yasanın aradığı uzmanlar yoksa ve Yargıtay’ın zorladığı heyet teşekkülü olanaksızsa, mağdur Adli Tıp

Kurumuna gönderilmekte, aylar sonrasına randevu verilerek mağdurların sıkıntı içinde dolaştırılmalarına neden olunmaktadır (Güner, 2012, 5).

Çocukların çalışmaya yoluyla istismarını önlemeye yönelik bazı hükümler İş Kanununda yer almaktadır. Bu kanunun 78. Maddesine göre 12 yaşından küçük çocukların çalıştırılması yasaktır. 16 yaşından küçük çocuklar ise ağır ve tehlikeli işlerde çalıştırılmayacak, çalışma süreleri 8 saati aşmayacaktır. İş saatleri ilkökula gitmelerine engel olmayacak ve okulda geçirdikleri süre 8 saatlik süreye dahildir. Yine aynı yasanın 80. maddesine göre işveren, 12-18 yaş çocukları işe almadan önce sağlık muayenesinden geçirerek beden ve ruh sağlıklarının yapacakları işe elverişli olup olmadığını tespit ettirmek zorundadır. Madde 104'e göre bu yükümlülükleri yerine getirmeyenler para cezası ile cezalandırılır (Konanç, dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/40/518/6458.pdf)

Çocukların çalışma koşullarını düzenleyen diğer bir yasa Umumi Hıfzısağa Kanunudur. Bu yasada, beden ve ruh sağlıkları açısından zararlı olabileceği için, 18 yaşından küçük çocukların bar, pavyon, gazino vb. yerlerde çalıştırılmasını yasaklamıştır (Konanç, dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/40/518/6458.pdf).

Doğrudan olmasa da Medeni Kanunda çocuğun ihmal ve istismarı ile ilgili durumda ne yapılacağı ile ilgili maddeler bulunmaktadır.

- Medeni Kanun (MK) m. 327'ye göre; Çocuğun bakımı, eğitimi ve korunması için gerekli giderler ana ve baba tarafından karşılanır.
- (MK) m. 346'ya göre; çocuğun menfaati ve gelişimi tehlikeye düştüğü takdirde, ana baba duruma çare bulamaz veya buna güçleri yetmezse hâkim, çocuğun korunması için uygun önlemleri alır.
- •MK m. 347'ye göre; çocuğun bedensel ve zihinsel gelişimi tehlikede bulunur veya çocuk manen terk edilmiş halde kalırsa, hâkim, çocuğu ana babadan alarak bir başka aile yanına ya da bir kuruma yerleştirme kararı alabilir.
- •MK m. 348'e göre ise; çocuğun korunmasına ilişkin önceki önlemlerden bir sonuç alınamaz ya da bu önlemlerin yetersiz kalacağı önceden anlaşılırsa, hâkim velayetin kaldırılmasına karar verebilir. (<http://www.cocuklaricinadalet.org/v1/tr/index.php?p=sunumlar>)

Anayasanın 90. maddesine göre usulüne göre yürürlüğe konulmuş Milletlerarası antlaşmalar kanun hükmündedir. Tüm çocukların iyilik halinin devamının sağlanmasını savunan Çocuk Hakları Sözleşmesi (ÇHS), Türkiye tarafından 1990 yılında kabul edilmiş, 27 Ocak 1995 tarih, 22184 sayılı Resmi Gazete’de yayınlanan 4058 sayılı kanunla onaylanarak ulusal hukuki bir belge haline gelmiştir. ÇHS’nin uygulanması ve yürütülmesinde koordinatör kuruluş olarak (şimdiki adı Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü olan) SHÇEK, tayin edilmiştir. Sözleşmenin ülkemizde kabulünden sonra, Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu (SHÇEK) kanununun bazı maddeleri ÇHS’nin ruhuna uygun olarak değişikliklere uğramış, yönetmelik ve yönergelerde sözleşme maddeleri esas alınmıştır. ÇHS ile çocuğun fiziksel, zihinsel, duygusal, sosyal ve ahlâki gelişiminde uygun koşulların düzenlenmesi görevi aile kadar toplumun ve devletin de yüklendiği sorumluluğun çerçevesi belirlenmiş ve güvence altına alınmıştır (Yolcuoğlu, 2011, 44).

Çocuk Hakları Sözleşmesi’nin 19, 34 ve 39’uncu maddeleri çocuk istismarı, ihmali ve önlenmesiyle ilgilidir. Sözleşmenin 19’uncu maddesine göre çocuğun yetiştirilmesinden sorumlu olanlar, bu haklarını çocuklara zarar verecek şekilde kullanamazlar. Devlet çocuğu anne-babanın ya da çocuğun bakımından sorumlu başka kişilerin her türlü kötü muamelesinden korumak, çocuğun istismarını önlemek ve bu tür davranışlara maruz kalan çocukların tedavisini amaçlayan sosyal programlar hazırlamakla yükümlüdür. Sözleşmenin 39’uncu maddesi, silahlı çatışma mağduru olan çocukların bedensel ve ruhsal sağlığının korunmaları veya buna yeniden kavuşmaları ve toplumla bütünleşebilmelerini sağlamaları için taraf devletlerin uygun önlemler almaları gerektiğini vurgulamaktadır. Taraf devletlerin silahlı çatışma, işkence, ihmal, kötü muamele ve sömürü mağduru çocukların sağlıklarına kavuşturulmaları ve toplumla bütünleşmelerini sağlamak amacıyla uygun önlemleri almakla yükümlü oldukları belirtilmektedir. Şiddete maruz kalmış çocukların rehabilitasyonunu bu madde irdelemektedir. Çocuk Hakları Sözleşmesi’nin 34’üncü maddesi de cinsel istismarla ilgili olup bu maddede fuhuş ve pornografi dahil, çocuğu cinsel istismar ve sömürüden korumak konu edilmektedir. Çocuğun cinsel istismardan da korunması çok önemli bir konudur (Polat, 2000, 97).

Milletlerarası antlaşmalardan bir diğeri olan çocukların Anayasa’sı olarak adlandırılan B.M. Çocuk Haklarına Dair Sözleşme ve bu sözleşmeye ek protokoller Türkiye

tarafından imzalanmış ve onaylanmıştır. Sözleşmenin amacı, çocukların korunması için evrensel ilkeler belirlemek, onları her türlü istismar, ihmal ve kötü muameleye karşı korumaktır. Özellikle çocukların cinsel istismarı ve önlenmesinde büyük önem taşıyan B.M Çocuk haklarına Dair Sözleşmeye ek Çocuk satışı, fuhuşu ve pornografisinin önlenmesine ilişkin ihtiyari protokol Türkiye tarafından 4755 sayılı kanunla ve 09.05.2002 tarihinde kabul edilmiştir. Bu protokol Çocuk Hakları Sözleşmesinin, çocukların ekonomik istismardan ve çocuk açısından tehlike arz edebilecek veya çocuğun eğitimini aksatabilecek veya çocuk sağlığına; çocuğun fiziksel, zihinsel, ruhsal, ahlaki ya da sosyal gelişimine zarar verebilecek herhangi bir işte çalışmaktan korunma hakkının bulunduğu göz önünde bulundurularak: Çocukların satışı, çocuk fahişeliği ve çocuk pornografisi amacı ile yapılan kayda değer ve giderek artan uluslararası çocuk ticaretinden ciddi endişe duyulması ve çocuk pornografi ve istismarının internet ve diğer gelişen teknolojiler üzerinde artan erişebilirliğinden endişe duyularak sözleşme çocuğun korunması ve uyumu, gelişimi için her halkın geleneklerinin ve kültürel değerlerinin önemini dikkate alınarak anlaşma sağlanmıştır (<http://www.rehberogretmen.biz/cocuk-istismari-ve-ihmali-hukuksal-boyutu.htm>).

2.10. Eğitim Ortamlarında Çocuk ihmal ve İstismarı

Okulun, çocuğun yaşamında ailesinden sonra gelen ikinci en önemli yer olması, onun yaşantısının uzak çevreden daha çok yakın çevrenin etkisi altında kalmasını doğurur. Yakın çevrenin iyi ya da kötü etkilerini uzak çevreye kıyasla daha kısa sürede okulda görmek mümkündür. Bunlardan bir bölümü istismarla ilgilidir ve gerçekleşen istismar olgularının ya da olaylarının kötü izlerinin okula taşınması kaçınılmazdır. İstismar olgularında okulun yerine getirmesi gereken görevler tanılama, değerlendirme ve yönlendirme (Yolcu, 2009, 62).

Okulda; çok kalabalık sınıflar, sosyal baskılar, disiplin yöntemi olarak dayağın kabul görülmesi ya da öğretmenin kişilik yapısına bağlı olarak şiddet artabilmektedir. Bunun yanı sıra çocuklar; kreşler, yuvalar, bakım evleri gibi kurumlarda da şiddete maruz kalabilmektedir. Buralarda uygulanan şiddet diğer yerlerde olduğu gibi fiziksel, duygusal ya da cinsel istismar (Meramram, 2013) eğitimsel ihmal şeklinde olabilir.

Yapılan araştırmada okul rehber öğretmen ve psikolojik danışmanlar ile branş öğretmenler okullarda en çok fiziksel istismarın yaşandığını ve istismarın çocuklar üzerinde farklı kişisel bozukluklara neden olabileceğini ifade etmişlerdir. Bu araştırmada okul rehber öğretmen ve psikolojik danışmanlar ile branş öğretmenler, öğretmenlerin çocuklarına karşı duygusal istismar da uyguladıklarını ifade etmişlerdir. Buna örnek olarak öğretmenin öğrencisine karşı alay edici ve arkadaşları karşında küçük dürücü tarzda konuşması gösterilebilir. Ayrıca, öğretmenler, çocukların birbirlerine akran istismarı uyguladıklarını belirtmişlerdir. Örnek olarak çocukların birbirlerine “tekme ve tokat atması” gibi fiziksel içerikli akran istismarı gösterilebilir. Bunla beraber öğretmenler sözel olarak da çocukların birbirleri ile alay edici şekilde konuştuklarını ifade etmişlerdir. Bunların dışında öğretmenler, okullarda çocukların cinsel istismara uğradıklarını belirtmişlerdir. Örnek olarak; erkek çocukların kız çocuklara cinsel içerikli konuşmalar yapmaları ve “erkek çocuklarının kız çocuklarının cinsel organlarına dokunmaları gibi” cinsel içerikli davranışlarda bulunmaları gösterilebilir. Araştırma sonucundan da anlaşılacağı gibi kız çocukların erkek çocuklara oranla daha çok istismara maruz kaldığı sonucu ortaya çıkmıştır (Akacan, 2012, 48).

Okullarda dayak yasaklanmıştır. Ancak bu yasağın kapsamına daha fazla açıklık getirilmeli ve/veya uygulamada iyileştirmelere gidilmelidir. Çünkü yaygın kaniya göre yöneticiler ve öğretmenler bir disiplin, denetim veya öfkelerini dışa vurma yöntemi olarak değişen derecelerde olmak üzere gene şiddetin çeşitli biçimlerine başvurmaktadır. Öğretmenler disiplin sağlamanın pozitif yöntemleri konusunda eğitimsizdir. Öğretmenlerin ve okul idarecilerinin karıştıktıkları şiddet olayları zaman zaman basına da yansımaktadır; ancak birçok durumda çocuklar ve aileleri bu tür olaylara ilişkin şikâyetle bulunmaktan çekinmektedir (UNICEF, 2013).

Okul, aile ve çevre arasında gerekli koordinasyonun sağlanamaması öğretmenleri eğitim ortamında, çocuklarla iletişime geçmede zor duruma düşürmektedir. Okulda verilen eğitim, aile ve toplum tarafından desteklenmediği sürece çocuklarda istendik davranış değişikliği olması beklenmemelidir.

Birey içinde doğup büyüdüğü ilk toplumsal kurum olan aile içinde uyumlu olma alışkanlığını elde etmediği ya da olumsuz davranışlarının karşılığında dayak yemeye alıştığı zaman, aile dışına çıktığında karşılaştığı farklı toplumsal kurumlarda da bu

alışkanlıklarının etkisini taşıyacaktır. Bugün herkes Türk toplumunda aile içi şiddetin varlığını kabul etmektedir. Bu durumda aile içinde sosyal kurallara uyma alışkanlığı kazanmamış, aile içinde kurallara uymadığı zaman dayakla ceza görmüş bir çocuk elbette okula geldiğinde kurallara uymayacak ve karşılığında ancak dayak cezasıyla cezalandırılırsa uyma davranışı göstermeye meyilli olacaktır. Çünkü aile içinde, okul çağına gelinceye kadar kendisine hep bu tür alışkanlıklar kazandırılmış, böyle bir ortamda yetişmiştir (Gökler, 2006, 72). Ancak şu bir gerçektir ki, dayak olumsuz davranışı söndürmez.

Okul, çocukların ev dışında zamanlarını en çok geçirdikleri mekanlardan biridir. Öğretmenlerin çocukların davranışlarında değişiklik olup olmadığını görme şansları vardır çünkü çocuklarla sürekli bir iletişim halindedirler. Çocuklar eğitim olanaklarından tümüyle yararlanamadıkları zaman öğretmenler bunu anlayacak ve buna müdahale edebilecek donanımda olmalıdırlar. Dolayısıyla öğretmenler çocuk istismarı ve ihmali tanımlayacak kilit bir konumdadırlar. Bir öğretmen olarak, siz öğrencilerinizden birinin istismar ya da ihmal edildiğini fark edebilecek ilk kişilerden birisiniz. Eğer bunu fark ederseniz, gözlemleriniz çocuğun hayatında önemli etkiler yaratacaktır (İnsan Hakları Derneği Bülteni, 2008).

2.11. Çocuk İhmal ve İstismarının Belirlenmesinde Okulun ve Öğretmenin Rolü

Öğretmenler, çocuklarıyla yakın ilişkileri nedeniyle, istismara maruz kalmış ve kalmakta olan bir çocuğu, görünümünden ve davranışlarından kolayca tanıyabilecek konumdadır (Topçu, 2009). Çocuğun ihmal ve istismarının etkileri; çocuğun öğrenmesini engelleyen önemli etmenlerden biridir. Tüm gün çocukla birlikte olan, onun özelliklerini iyi tanıyan eğitimciler çocuklarda meydana gelecek değişiklikleri davranış ve görünümüleriyle tanıma şansına sahiptirler. Tanıyabilme, değerlendirebilmeyi ve yönlendirebilmeyi de beraberinde getirmektedir (Meramram, 2013).

Okul dışında gerçekleşen istismar olgularının etkisi okula taşındığı gibi okul içinde de istismar olgularına rastlamak mümkündür. Burada önemli olan öyküye göre, istismarın, istismar türlerinden hangisine girdiğini ortaya koymaktır. Bunu yaparken de tanılayıcı bilgilerden hareket edilmesi gerekmektedir. İstismarın duygusal istismar çerçevesinde ele alınabilmesi için öykünün daha önce dile getirilen duygusal istismar göstergeleri

bağlamında değerlendirilmesi gerekir. Ancak, duygusal istismar diğer istismar türlerinden bağımsız olarak ele alındığında, bu istismara ilişkin ortaya konan göstergelerin nereden kaynakladığını belirlenmesi gerekmektedir. Bu da çocuk, öğretmen ve aile ile yapılan görüşmeler doğrultusunda mümkün olacaktır. İstismar olgusunun fiziksel istismar olması durumunda, rehber öğretmenin çocukta gözlenen kırılma veya yaralanmanın gerçek ve kaza ile olup olmadığına dikkat etmesi gerekir. Aile ve çocukla görüşülerek yaralanmaya sebep olan kazanın nasıl oluştuğu konusunda bilgi alınır, elde edilen bilgilerdeki tutarlı-tutarsız yönler ve ailenin işbirliğine yatkınlığı değerlendirilir. İstismar türünün ihmal olması durumunda rehber öğretmen, öğrencinin 1.-5. sınıf öğrencisi olması durumunda sınıf öğretmeni, 6.-7. sınıf öğrencisi olması durumunda da şube rehber öğretmeniyle işbirliğinde bulunmalıdır. Örneğin, çocuğun bakımsız olması, hava koşullarına göre giyinmemesi, yaşına uygun bir gelişim düzeyinde olmaması, çocukta öğrenme konusunda güçlüklerin olması durumunda ihmal üzerinde durulabilir. Böylesi bir durumda, öğretmen ve aileyle görüşülerek bu ihmalin nedenleri ortaya konulmaya çalışılmalıdır. İhmalin, ailenin ekonomik durumundan kaynaklanması durumunda aile belediye, kaymakamlık, sosyal yardımlaşma ve dayanışma kurumu gibi kurumlara yönlendirilir (Yolcu, 2009, 80).

Öğretmen cinsel istismardan şüphelenmesi durumunda, gizliliği ihlal etmeden okul yönetimini ve işin uzmanı konumundaki rehber öğretmeni konuyla ilgili bilgilendirilmelidir. Çocuktan dinlenen öykünün iyi analiz edilerek ilgili kurumlara yönlendirmeler yapılmalıdır. Burada özellikle cinsel istismar yapmakla suçlanan kişinin (failin) suçu sabitlenene kadar gizli kalması çok önemlidir. Çocukların söyledikleri hayal dünyalarının genişliği nedeniyle doğru olmayabilir. Bu da olayla ilgili olmayan kişi veya kişilerin ayrıca istismara uğramasına neden olabilir.

Öğretmenler, çocuk istismarı konusunda gerek mezuniyet öncesi gerek hizmet içi eğitimlerde bilgilendirilmeli, istismara uğramış çocukları farketme konusunda beceri kazandırılmalıdır. Öğretmen, çocuğu eğitirken asla fiziksel ceza uygulamayarak örnek olmalı, uygulayanları da hoş görmemelidir. Toplumun çocuk istismarı konusunda duyarlılığını artırmak, öğrencilerinin anne babalarını ve diğer bireyleri eğitmek konusunda öğretmene önemli görevler düşmektedir. Okul aile birliği toplantıları ve veli görüşmelerinden bu amaçlar için yararlanılabilir (Gökler, 2006, 72).

Ülkemizde yürütülmekte olan *Çocuk Koruma Kanunu ve Ailenin Korunması Kanunu* 'na göre bir çocuğun istismara uğradığını öğrenen bir kişi, durumu hemen sosyal hizmetlere bildirmekle yükümlüdür. Bu bildirim sonucu aile çevresinde istismarı uygulayan babayı evden uzaklaştırmak veya alkolün evde kullanımını yasaklamak vb. tedbirler uygulanabileceği gibi durumun ciddiyetine göre çocuk ailesinin yanından alınıp bakımı, gözetimi ve tedavisi için devlet korumasına alınarak *Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu* 'na yerleştirilebilir. Bu noktada öğretmenlere, çocuklarla her gün bir arada olup onları sürekli gözleme imkânına sahip uzmanlar olarak, çocukların davranışlarında ya da görünümlerindeki istismara bağlı değişiklikleri fark etmeleri ve ilgili kurumlara bildirimde bulunmaları anlamında çok önemli görevler düşmektedir. Bu bildirim hem çocuğun istismardan kurtulmasını hem de istismarcının cezalandırılmasını ve olabiliyorsa tedaviyi sağlayacaktır. Ancak resmi makamlarca kayda geçen istismar olgularının çok küçük bir kısmı öğretmenler tarafından bildirilmektedir. Bunun nedenleri arasında, öğretmenlerin bu tür olayları kime ve nasıl bildireceklerini bilememe, bildirmenin yararlı olacağına inanmama, sonuçlarından çekinme, çok ağır olmayan durumlarda da dayanın ailede çocuğu terbiye etmek için kullanılabilecek uygun bir yöntem olduğuna inanma, aile içi durumlara karışmak istememe gibi birçok etmen sayılabilir (Dinç, 2011, 24).

2.12. Çocuk İhmal ve İstismarının Önlenmesinde Okulun ve Öğretmenin Rolü

Ülkemizde ihmal ve istismarla ilgili istatistiklere baktığımızda son beş yılda artış görülmektedir. Ancak, ihmal ve istismar bir yazgı değildir. Gerekli koşullar yerine getirilirse önlenebilmektedir. Bu koşullardan biri, belki de en önemlisi, çocuğun yüksek menfaatlerini korumak adına, onun temel gereksinimlerine duyarlı olmak, aileyi ve toplumda çocuk için önemli olan kişi, kurum ve kuruluşları ihmal ve istismar konusunda bilgilendirmektir (Meramram, 2013).

İstismarı önlemenin evrensel yaklaşımı artık sorunu çözme odaklı olmaktan öte istismara neden olan riskleri ortadan kaldırmaya yöneliktir (Şişman, 2011). Önleme, istismarın ortaya çıkmaması için bir şeyler yapmak, bazı tür davranışları ve eylemleri engellemek, ya da başka yöne kanalize etmeye çalışmaktır. Önleme, olay olduktan sonra tepki vermek, ya da ortaya çıkmış bir zararı gidermek değildir. Önleme iki nedenden dolayı bizim için önemlidir. Birincisi çocuk istismarı sorununa insancıl yaklaşım bunu

gerektirir. Kuşkusuz çocuğun incinmesine kadar beklemek anlamsızdır. İkincisi, çocuğun sağaltımına kıyasla, istismar edilmesinin önlenmesi daha ekonomiktir. Erken müdahale ederek, çocukların evden kaçmalarını, okulda sorunlar yaşamalarını, suç işlemelerini, ilaç ve alkolü istismar etmelerini ve fahişeliğe yol açabilen ciddi duygusal ve gelişimsel zorluklardan zarar görmelerini engellemiş ve paradan tasarruf etmiş oluruz. Bu toplumsal sorunların topluma maliyetleri çok büyüktür ve bunlar önenebilir sorunlardır (Byers, 1991). Yeter ki çocuğun doğduğu günden itibaren ortaya çıkan belirtileri araştıralım (Browne, 1991).

Geleneksel olarak önlemenin üçüncül, ikincil ve birincil olmak üzere, üç ana alanı kapsadığı kabul edilir. Üçüncül önleme (Tekrar oluşumu önlemek); istismar edilmiş olan çocuğun yeniden istismar edilmesini önlenmesidir. Bu, istismar ortaya çıktıktan sonraki tüm hizmetleri kapsar. İkincil önleme (Yüksek risk gruplarını belirlemek); Amaçları yüksek risk gruplarının belirlenmesi, bu kişilerin var olan hizmetleri kullanmalarının sağlanması konusundaki stratejiler ve eğer gerekiyorsa söz konusu ailelere ek hizmetlerin sunulması olarak özetlenebilir. Birincil önleme (Herkesin sağlıklı olmasını sağlamak); Amacı tüm çocukların gelişimlerinin iyi bir biçimde sürdürülebileceği ortamı sağlamaktır (Lynch, 1991). Şiddet olgularının görülmemesi için yapılan çalışmaları kapsar. Birincil koruma sağlık bakımı, riskli grupların saptanması, doğum öncesi ve sonrasında izlem, aile planlaması, anne babalara çocuk bakımı eğitimi verilmesi gibi sağlık hizmetlerinin yanı sıra, kreş ve anaokulu gibi ailelere destek verecek sosyal kurumların yaygınlaştırılması, işsizlik ve yoksullukla mücadele gibi pek çok konuyu kapsar (Turhan, Sangün, ve İnandı, 2006, 156).

Yolcu (2009) Okula giden çocuklarda, ekonomik istismarın önlenmesi için çocuğu çalışmaya iten nedenlerin araştırılarak ortaya konulması ve buna bağlı olarak ilgili kurum ve kuruluşlarla bağlantıya geçilmesi, okul yöneticilerinden, öğretmenlerden ve rehber öğretmenlerden beklenen bir durumdur. Bu, diğer istismar ve ihmal durumlarının önlenmesi için de geçerlidir.

Yasal düzenlemelerdeki yetersizlikler göz önüne alındığında ülkemizde risk altında yaşayan ‘tüm çocukların korunması açısından, önemli eksiklikler olduğu görülmektedir. Çünkü çocukların olumsuz yaşam koşullarının iyileştirilmesi hedefine ulaşılması, sadece ailelerin sorunları artık kronik hale geldikten sonra çocuklar hakkında kurumlara

yapılan müracaatlarla değil, ancak hak-temelli bir kavrayışla olanaklı hale gelebilecektir. Çocukların iyilik halini desteklemeye yönelik daha etkili sosyal politikaların geliştirilmesi ve sosyal çalışma müdahalelerinin yapılması gerektiği açıktır. Çünkü çocuk-merkezli erken müdahale programları ve gereksinimlerin belirlenmesi ve karşılanması, güçlendirilmeleri yoluyla, risk altındaki çocuklar her türlü ihmal ve istismardan uzak tutulabilir (Yolcuoğlu, 2011).

Önlem alınmazsa okullar, ihmal ve istismarın en yaygın görülebileceği yerlerdir. Çocuklarımızın güvende olduklarını temin etmek amacıyla kurumlarımızı istismara karşı kapatmak zorundayız. Kurumsal istismarın kavramını anlamalıyız ve kurumlardan bu tedbirleri kurumsal bilinç içerisinde koymalarını sağlamalıyız. Personel seçilirken ve işe alım süreçlerinde istismardan korunan çocuktan söz edebilmek adına sabıka, araştırmalar, referans istenmeli ve etik anlaşmalar imzalatmalıyız. Böylece kurumun istismara karşı %0 bir tahammül ile işlediğinin açık ve seçik bir mesajı peşinen çalışanlarına verilir (Şişman, 2011).

Okullarda görülen istismar ve ihmal anne babadan veya öğretmenden kaynaklanabilir. Sorunun aileden kaynaklanması durumunda ailenin yapısı ve çocukla olan ilişkiler gözden geçirilmeli, aileye, etkili ana-baba tutumları, etkili ödül ve ceza davranışları, aile içi sağlıklı iletişim, çocukların gelişim dönemleri ve özellikleri vb. konularda rehberlik yapılmalıdır. Duygusal istismarın öğretmenden kaynaklanması durumunda ise öğretmene yönelik olarak öfke kontrolü, öğrencilerin gelişim dönemleri ve özellikleri, iletişim becerileri, etkili sınıf yönetimi vb. konularda çalışmalar yapılabilir. Evde ya da okulda nerede olursa olsun bir istismar söz konusu olduğunda çocuğa hayır deme becerisi, kendini ifade edebilme becerisi ve zorlayıcı yaşam olaylarıyla baş etme becerisi kazandırılmalı, özsaygısını güçlendirici çalışmalar yapılmalıdır.

Çocuk ihmal ve istismarı konusunda eğitimcilerin hizmet içi eğitime tabi tutularak, çocuk istismarı ve bunun önlenmesi konusunda bilgilendirilmesi gerekir. Ayrıca okul müfredatlarına çocuk hakları ve istismarı konulu bir ders konulabilir (Çiğdem, 2011). Ersoy (2012) tarafından yapılan araştırmada, öğretmenlerin ve velilerin çoğunluğunun, çocuk hakları konusunda yeterli bilgiye sahip olmadıkları görülmüştür. Okuttuğu derslerin öğretim programlarının içeriğinde çocuk hakları konusu yer alan öğretmenler diğer öğretmenlere göre çocuk hakları konusunda daha çok bilgiye sahiptir. Bu nedenle,

Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler dersini yürüten sınıf öğretmenleri ile Sosyal Bilgiler öğretmenleri çocuk hakları konusunda diğer öğretmenlere göre çocuk haklarını daha çok bilmektedir.

Uzmanların Türkiye’de her türlü çocuk istismarı ve ihmali olayı ile mücadele için özellikle toplumun eğitim düzeyinin yükseltilmesi üzerinde durdukları görülmektedir. Bu açıda formal ve informal eğitim kanallarıyla toplumun çeşitli kesimlerine çocuk gelişimi ve çocuk istismarı konularında ayrıntılı bilgiler verilmesi, öncelikle alınması gereken önlemler arasında değerlendirilebilir. Ayrıca eğitim kurumlarında vuku bulan istismar olaylarının değerlendirilmesi, eğitim müfredatının ve uygulamalarının çocuk gelişimi için ne denli uygun olduğunun incelenmesi ve gerekli değişikliklerin yapılması da üzerinde önemle durulması gereken bir konu olmalıdır (Zeytinoğlu, 1991). Okullarda ve diğer kurumlarda, özellikle çocuklara cinsel eğitimin verilmesi konusu günümüzde henüz kesinlik kazanmamış, çelişkiler içinde bir alan görünümündedir. Önleme programlarının kapsamında, çocuklarına böyle bir eğitimin verilmesine karşı duran ebeveynlere rastlanmıştır (Topçu, 2009). Bunun yanında Okul-veli iletişiminin her zaman en üst seviyede tutulması öğrencilerin kontrolü için en önemli çalışmalardan biridir. Bu iletişimin güçlü olması halinde hem zorba kişilerin olumsuz davranışları erken fark edilip önlenebilir, hem de kurbanların yaşadığı olumsuz davranışlar önlenerek kendilerini güvende hissetmeleri sağlanabilir (Kılıç, 2010, 48).

2.13. Çocuk İhmal ve İstismarı Konusunda

a) Dünya’da Yapılan Araştırmalar

Toole et. al. (1999) ABD’de yaptıkları araştırmada, araştırmaya katılan 480 öğretmenden 11.560 yaşanması mümkün hikâye geldi. Bunlardan 11.443’ü hatırlanan, 11.328’i de raporlanan hikâyeler, yaşanmış olaylardır. Bu anketin yapılmasından bu yana ulaşılan varsayımlar en küçük karelere indirgenerek karşılaşılan olayın özelliklerinin etkileri, öğretmenlerin istismara karşı sosyal uyumları, istismara yönelik inanç ve spesifik -belirli- davranışları, hatırlanan ve kayda alınan çocuk istismarlarına karşı genel davranış özellikleri gibi kategoriler altında incelenmiştir. İndirgenmiş, özetlenmiş analizler sonucunda; bu konuda öğretmenin özellikleri, inançları, uyumu vs. çok az bir etkiye sahip. Genel olarak karşılaşılan olayın (istismarın) hatırlanma ve

raporlanmasının varyansı % 51.08 olarak tespit edilmiştir. Öğretmenlerin istismar hakkında kayıt altına aldıkları çok fazla istismar raporu yoktur. Bu takdirde hatırlanan (anlatılan) olayları baz almak mecburiyetindeyiz. Bu bağlamda fiziksel istismardan çok duygusal istismarın daha fazla görüldüğü, Çocuk Koruma Servisi (Child Protective Service) ne bildirilmesine rağmen çok fazla caydırıcı, ciddi tedbir ya da cezalandırmaların yapılmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Mckee ve Dillenburger'ın 2009 yılında Kuzey İrlanda'da birinci sınıfta öğretmenlik okuyan 216 öğrenci ile yaptığı çalışmada çocuk istismarı ve ihmali ile ilgili, istismar ve ihmalin belirti ve risklerini tanılama anketinde çocuk koruma sürecindeki yasal gereklilikler, istismarı tanılama ve raporlama, önleyici çalışmalar ile ilgili soruların ortalama puanları çok düşük bulunmuştur. Bununla birlikte birçok öğrencinin istismar tipleri arasındaki farkları bilmemekte olduğunu saptamışlardır. (Mckee ve Dillenburger, 2009).

Avustralya'da bazı okullarda çocuklarda cinsel istismarı belirlemeye yönelik sınıf temelli derslerden, anne-baba eğitime kadar çeşitli eğitim programları kullanılmaktadır. Bununla birlikte çocuk istismarı konusunda öğretmenlerin profesyonelliklerini geliştirmek ve çocukları koruyucu davranışları öğretme de hizmet öncesi eğitimin önemli bir rolü olduğu da vurgulanmaktadır. Bu nedenle üniversitedeki öğretmen adayı öğrenciler eğitim öğretim yılları boyunca çocuk istismarı ile ilgili çalışmalar ve tartışmalar yapma, ilköğretim öğrencileri için uygun stratejileri öğrenmek zorundadırlar. Böylece sahip oldukları bilgiyi ve profesyonelliği arttırmış ve çocuk istismarının önlenmesi ile ilgili olarak çocuk eğitimindeki yeteneklerini geliştirmiş olurlar (Goldman, 2005).

Öğretmenlerin çocuk ihmal ve istismarıyla karşılaştıklarındaki davranışlarına baktığımız da ise birçoğu standart çocuk istismarı bildirim süreçlerinin farkında değildir ve bu tür vakaları bildirimde hazırlıksızdırlar. 2001 yılında Amerika'da 197 öğretmenle yapılan bir çalışmada genelde öğretmenlerin büyük çoğunluğunun daha önce bildirim yapmadığı belirlenmiştir (Sadece % 27'si daha önce çocuk istismarını bildirmiştir). Çalışmada öğretmenlerin cinsiyetlerinin ve çalışma yıllarının da bildirimini etkilediği saptanmıştır. Ayrıca öğretmenlerin birçoğu çocuk istismarını bildirim konusunda kendilerini zorunlu hissetmemektedirler. Yapılan bu araştırma; beş yılın üzerinde

deneyime sahip ve bayan öğretmenlerin istismarı bildirim ve tespit de katkılarının daha çok olduğu ve erkeklere göre daha fazla bildirim yaptıklarını belirlemiştir. Bundaki neden kadınların kötü davranışın işaretlerine olan duyarlılıklarının erkeklerden daha çok olduğudur (Kenny, 2001)

Mc. Grath, Cappelli, Wiseman, Khahl ve Allan(1987) tarafından yapılan bir araştırmada ise öğretmenlere, çocuk istismarı konusunda verilen bir eğitim programının; onların bu konudaki bilgi düzeylerinde, değişiklik yapıp yapmadığını test edilmesi amaçlanmıştır. Örneklem olarak 184 ilkokul öğretmeni alındığı araştırma da iki ölçek kullanılmıştır. İlk ölçekle, öğretmenlerin istismar konusundaki deneyimleri, istismarın belirtileri hakkındaki bilgileri, buldukları eyalette çocuk istismarının rapor edilmesi için bulunan yasal yükümlülükler hakkındaki bilgileri, okul idaresinin çocuk istismarı konusundaki politikası hakkındaki görüşleri öğrenilmeye çalışılmıştır. İkinci ölçek “doğru”, “yanlış” ya da “bilmiyorum” gibi seçeneklere yanıtlanması gereken, çocuk istismarı ile ilgili çeşitli bilgileri içeren 19 cümleden oluşmuştur. Deneysel nitelikte olan araştırmada deneme ve kontrol kümesine eğitim uygulanmasından önce ölçekler her iki kümeye tekrar uygulanmıştır. Bu işlemde sonra kontrol kümesini oluşturan öğretmenlere de aynı eğitim uygulanmış ve eğitimin ardından aynı ölçekler her iki kümeye tekrar verilmiştir. Böylelikle deneme kümesi üzerinde eğitim etkilerinin iki ay sonra kalıcı olup olmadığı da saptanabilmiştir. Sonuçlar öğretmenlere verilen eğitimin onların çocuk istismarı konusunda bilgi kazanmalarında etkili olduğunu göstermiştir. Eğitimin etkilerinin iki ay sonra hala sürdüğü, bir başka deyişle, verilen bilgilerin kalıcı bir biçimde öğrenildiği gözlenmiştir (Erol, 2007, 30).

Crosson ve Tover (2008) Amerika’da 1976-1986 yılında tüm ülkeyi temsil edecek şekilde seçilen 29 ildeki çocuk koruma hizmetlerinin kayıtlarını incelemiştir. Bunun yanı sıra, bu illerdeki yetkili uzmanlarından (güvenlik polisi, okul personeli, hastane personeli, tedavi sağlayıcılar, mahkeme personeli) bilgi toplanmıştır. Çocuğa yönelik kötü muamele tanımının içerisine düşen vakaların oranıyla ilgilenilmiştir. Kısacası, çalışmadan elde edilen bulgular rapor edilmesi gereken vakaların, yaklaşık olarak beşte birinden bahsedildiğini göstermektedir.

Amerika’da yapılan bir araştırmada öğretmenlerin yarıdan çoğu sınıflarında istismar edilmiş çocuk bulunmadığını belirtmişlerdir. Öğretmenlerin 1/3’i meslek yaşamlarında

istismar edilmiş çocuklara rastladıklarını bildirmişlerdir. İstismar edilen hiçbir çocuğa rastlamadıklarını belirten öğretmenlerin çok az sayıda oldukları bulunmuştur. Bedensel istismarın belirtilerinin saptanması konusunda öğretmenlerin az bir bölümü bu belirtileri iyi bildiklerini, önemli bir çoğunluğu ancak çok açık belirtileri saptayabildiklerini söylemiştir. Öğretmenler tarafından belirtilerin en kolay tanındığı istismar türü, duygusal istismar olarak belirmiştir. Öğretmenlerin yarısı duygusal istismarın açık belirtilerini tanıdıklarını belirtmişlerdir. İhmalin belirtilerinin de öğretmenler tarafından iyi tanındığı görülmüştür. Öğretmenlere öğrencilik yıllarında çocuk istismarı konusunda eğitim alıp, almadıkları sorulduğunda, tamamına yakınının hiç bilgi almadıkları ortaya çıkmıştır. % 60'ı ise, hizmet içi eğitimle de bilgi aldıklarını belirtmişlerdir (McLutye, 1987, akt; Karaman, 1993, 34).

Mathews et. al. (2009) Avustralya'da şüpheli cinsel çocuk istismarlarının öğretmen raporları: Üçlü eyalet çalıştay raporu konulu araştırmasında; öğretmenlerin cinsel çocuk istismarlarını raporlama hususundaki mevzuat ve yasal tabanlı görevleri hakkında ciddi, önemli bilgi eksiklik ve boşluklarını buldu. Bu boşluklar çalışmanın bütün aşamasında mevcut. Ancak bazı bölümlerde daha belirgin ortaya çıkıyor. Bu bilgide oluşan boşlukların birçoğu ya mevzuat ile yasa arasındaki tutarsızlıklardan ya da reformlar için belirtilen potansiyelin teknik özelliklerindeki sorunlardan meydana geliyor. Bu çalışma aynı zamanda öğretmenlerin yaklaşık 1/3 inin çocuk istismar şüphelisi olduğunu tespit etti. Bu öğretmenlerin çoğu şüpheli olduğu rapor edilirken, önemli bir sayıdaki öğretmenler rapor edilmemiş. Sonuç olarak bu raporlama işlemlerinin, eğitim etkinliklerinin değerlendirilmesi, eğitimin kalitesi ve iyi sonuçlar elde edilmesi için düzgün ve eksiksiz yapılması gerekir.

Mary et. Al. (2002) Çocuk ölümlerinin nedenlerini ve önlenbilirliğini belirlemek; çocuk ölüm raporlarının doğruluğunu değerlendirmek; doğal ya da kaza sonucu oluşan çocuk ölümlerinden kaç tanesinin çocuk istismarının bir etkisi olduğunu tespit etmek amacıyla yaptığı araştırmada; 1995- 1999 arasında Arizona da gerçekleşen 18 yaş altı tüm çocuk ölümlerinin % 95 i CFRTs (Yerel Çocuk Ölümelerini Değerlendirme Takımı) tarafından incelendi. Her bir takım çocuk ölüm raporlarını, otopsi raporlarını, hastane kayıtlarını, çocuk koruyucu hizmetleri kayıtlarını, emniyet raporlarını ve diğer sağlık raporlarını inceledi. Bütün bu bilgiler ışığında bir çocuğun ölüm nedeni ve önlenbilirlik ihtimallerini içeren geniş çaplı bir rapor hazırladılar. Tıbbi durumlara

bağlı gerçekleşen çocuk ölümlerinin çoğu ilk yılda meydana geldi. En fazla görülen ölüm sebebi erken doğum (1036 ölüm) bunu doğumsal sebeplerden kaynaklanan ölümler takip etti (662); enfeksiyonel hastalıklardan kaynaklanan ölüm sayısı 470 olarak belirlendi. CFRTS bu ölümlerin önlenabilirliğini de araştırdı. Bunların çoğunun acil sağlık hizmetlerinin yetersizliği, kötü şartlarda hasta bakımı, sağlık sigortası prosedür işlerinden kaynaklanan eksik ve geciken tedavilerden kaynaklandığının kanısına varıldı. Arizona'daki çocuk ölümleri oranı ülke ortalamasının üstünde bulundu. Fakat CFRTS bunların çoğunun önlenebilecek seviyede olduğunu belirtiyor. Çoğu çocuk ölümleri ile ilgili verilen bilgiler yanlış ölüm raporlarına dayandırılmış ya da eksik raporlandırılmıştır. Bu yüzden onlara güvenerek rapor hazırlanamaz. Şayet Amerika genelinde meydana gelen çocuk ölümlerinin hepsi profesyonel bir engelleme takımı tarafından incelenip veriler halinde rapor hazırlansaydı, bir yaş sonrası oluşan çocuk ölümlerinin % 38'inin önüne geçilebilirdi.

b) Türkiye'de Yapılan araştırmalar

Çocuk istismarı ve ihmali konusundaki çalışmalar, ülkemizde 1980'lerde başlamış olmasına rağmen halen çok sınırlı sayıda yayın bulunmaktadır. Ülkemizde yapılan çalışmalara dayanarak bu davranışların yaygınlık oranını tam ve doğru olarak vermek mümkün görünmemektedir (Yılmaz- Irmak, 2008, 1). Yine de literatüre bakıldığında son 10 yılda konuyla ilgili yapılan çalışmalarda artış olması konuya dikkat çekme açısından önemlidir.

Kürklü (2011) ilköğretim öğretmenlerinin çocuk ihmal ve istismarının tanımlanmasında konuya ilişkin farkındalıklarını belirlemek amacı ile yaptığı araştırma sonuçlarına göre;

Çalınmaya katılan 226 öğretmen, lisans eğitimleri ve mesleki hayatlarında çocuk istismar ve ihmali ile ilgili hiçbir eğitim almadığını, %87,1'i (n=210) çocuk koruma kanunu hakkında hiç bilgilendirilmediğini ve konu hakkında hiçbir eğitim almayan öğretmenlerin %84,2'si (n=203) bu konuda bilgilendirilme gereksinimi duyduklarını belirtmişlerdir. Ayrıca öğretmenlerin %86'sı (n=207) çocuk ihmal ve istismarını kanunlara göre bildirmek zorunda olduklarını, %97,6'sı (n=236) ise ahlaki anlamda bildirimden sorumlu olduklarını belirtmişlerdir. Öğretmenlerin %56'sı çocuk istismar ve ihmali bildirecekleri yer olarak okul yönetimini tercih etmişlerdir. Bununla birlikte

fiziksel istismardan şüphelenen 53 öğretmenin %7,9'u, ihmalden şüphelenen 56 öğretmenin %7,5'i şüphesini okul yönetimine bildirmiştir. Çocuk ihmal ve istismarından şüphelenen öğretmenler bildirim yapmama nedenlerini sırasıyla konuya ait yetersiz kanıt olması (%39), çocuğu şimdi içinde bulunduğu durumdan daha kötü bir duruma sokma korkusu (%22) olarak ifade etmişlerdir. Çocuk istismar ve ihmalinin belirti ve risklerini tanılama ölçeğini değerlendirdiğimizde, hiçbir öğretmen tam puan alamamış ancak meslek deneyimi fazla olan öğretmenlerin belirti ve riskleri daha iyi tanımlayıp ve fark edebildikleri görülmüştür.

Benzer bir araştırmada Pala (2011) 171 öğretmen adayının çocuk istismarı ve ihmali konusundaki bilgi ve farkındalıklarını ölçmüş ve sonuç olarak;

Araştırmaya katılanların 156'sı (%91, 2) çocuk istismarı ve ihmali ile ilgili ders almadığını bildirmiştir. Araştırmaya katılanların 163'ü (%95, 3) okulda konuyla ilgili eğitim olmadığını söylemiştir. Araştırmaya katılanların %20, 5'inin fiziksel istismarı tanımlama, %28, 1'inin cinsel istismarı tanımlama, %16, 4'ünün duygusal istismarı tanımlama, %18, 7'sinin de çocuk ihmali tanımlama konusunda hazırlıksız oldukları bulunmuştur. Çalışmaya katılan öğretmen adaylarının çoğu (%87, 7), kanunlara göre çocuk istismar ve ihmali bildirim zorunluluğu olduğuna inanmaktadır. %96, 5'i ahlaki anlamda bildirim zorunluluğu olduğu inancındadır. Araştırmaya katılanların 12'si (%7, 0) ihmal ve istismar şüphesi durumunda ilk olarak Sosyal Hizmetler Müdürlüğü'ne, 2'si (%1, 2) Milli Eğitim Müdürlüğü'ne, 6'sı (3, 5) Sağlık Müdürlüğü'ne, 13'ü (%7, 6) Okul Aile Birliği'ne, 60'ı (35, 1) polise, 72'si (42, 1) okul yönetimine, 6'sı (3, 5) diğer kurumlara bildirecekleri yanıtını vermişlerdir. Araştırmaya katılanların 45'i (%26, 5) eğitimleri süresince çocuk istismarı ve ihmalden şüphelendiklerini, 126'sı (%73, 6) çocuk istismarı ve ihmalden şüphelenmediklerini bildirmiştir. Araştırmaya katılanların 8'i (%4, 7) Çocuk Koruma Kanunu hakkında bilgilendirildiğini, 163'ü (%95, 3) bilgilendirilmediğini söylemiştir.

Erol(2007) Okul öncesi öğretmenlerinin çocuklardaki fiziksel istismar belirtilerine ilişkin farkındalıkları belirlemeye yönelik 160 öğretmenle yaptığı çalışmanın sonucuna göre; öğretmenlerin fiziksel istismarı saptamada yetersiz kaldıkları görülmüştür. Öğretmenlerin fiziksel istismar bulgularını saptamaları ile hizmet süreleri, mezun oldukları okul ve konu hakkındaki bilgi durumları arasında anlamlı ilişkiler

bulunmuştur. Tüm bulgular sonucunda, okulöncesi öğretmenlerinin çocuk istismarı konusunda bilgiye ihtiyaçları olduğu, özellikle de çocuk istismarının erken tanısında rol almaları için riskli çocuk ve eğilimli aileleri saptamaya yönelik hizmet içi eğitim programlarının başlatılması gerekliliği önerisinde bulunulmuştur.

Öğretmenlerle yapılan başka bir çalışmada da öğretmenlerin çocuk istismarı ve ihmalini raporlama durumları incelenmiş; neden raporlamayı iyi yapamadıklarının nedenleri incelenmiştir. Sonuç olarak öğretmenlerin %73'ünün raporlama yapmadıkları, %11'inin 1 vaka ile karşılaştığı ama bildirim yapmayı başaramadığı, bildirim yapanların da ortalama 1 vaka raporlayabildikleri ortaya çıkmıştır. Raporlama yapmamalarının sebeplerine bakıldığında ise konuya ilişkin yeterli bilgiye sahip olmadıkları, yanlış raporlama korkularının olduğu, çocuk koruma merkezlerinin aileye ve çocuğa yardımcı olamayacağını düşündükleri ve fiziksel istismar belirtilerini iyi tanıyamadıkları ortaya çıkmıştır (Kocaer, 2006, 111).

Dönmez(2009) okul öncesi öğretmenleri ve velilerin çocuk istismarına ve ihmaline yönelik görüşleri araştırmasından elde edilen verilere bakıldığında, öğretmenler, anne ve babaların çocuk istismarına ve ihmaline konusunda bilgi sahibi olduklarını göstermektedir. Başka bir deyişle, okul öncesi öğretmenleri ve ebeveynleri, anketler de yer alan ifadelerin çoğunluğuna, büyük oranda istismardır/ihmaldir yanıtını vermişlerdir. Ancak istismarın ve ihmalin türüne ilişkin yapılan sınıflama da, okul öncesi eğitimi öğretmenlerin ve ebeveynlerin birden fazla istismar ve ihmal türüne dâhil edilebileceği beklentisi yüksek olan ifadelerde bile çoğunlukla yalnızca bir istismar/ihmal türüne yönelik yanıt verme eğiliminde oldukları görülmüştür.

Aktaş-Altunsu(2004) çocuklara bakım veren hemşirelerin çocuk istismar ve ihmalini tanıyabilme becerilerini değerlendirmek amacıyla yapılan çalışmada; hemşirelerinin %88, 4'ünün çocuk istismar ve ihmaline konusunda bilgi sahibi oldukları, çalışma yılı ve çocuk sahibi olma ile çocuk ihmal ve istismarını tanıyabilme arasında anlamlı ilişki bulunmadığı, ihmal ve istismar ile ilgili vaka örneklerinden fiziksel istismarı %85, 7, cinsel istismarı %77, 7, duygusal istismarı %73, 2, fiziksel ihmal %43, 8, duygusal ihmal %54, 5 oranında doğru yanıtlamışlardır sonucu ortaya çıkmıştır.

Çatık ve Çam(2006)'ın araştırma sonuçlarına göre, hemşire ve ebelerde çocuk istismarı ve ihmalinin belirti ve risklerini tanımlamadaki bilgi puan ortalamalarını etkileyebilecek bağımsız değişkenler incelendiğinde; hemşire ve ebelerin bilgi puan ortalamalarını, yaş grubu, medeni durum, mezun olunan okul, sahip olunan çocuk sayısı, meslekteki ve halk sağlığı alanındaki çalışma yılları, okul öğrenimleri sırasında çocuk istismarı ve ihmali konusunda bilgi alma durumları, bu konuda seminer/konferansa katılma durumları, istismar veya ihmal vakasıyla karşılaşp karşılaşmamasının etkilemediği saptanmıştır.

Yılmaz- Irmak(2008) tarafından çocukların fiziksel istismar yaşantısının ardından sergilediği dayanıklılığı incelemeyi amaçlayan araştırmada, okula devam eden 12–17 yaş arasındaki ergenlerle çalışılmıştır. Araştırmaya katılan ergenler, yaşamları boyunca en az bir kez olmak üzere en sıklıkla duygusal istismar (%60), aile içi şiddete tanıklık (%55), fiziksel istismar (%48), ihmal (%17) ve son olarak cinsel istismar (%8) davranışlarına maruz kaldıklarını ifade etmişlerdir. Cinsel istismara maruz kaldığını ifade eden ergenler araştırmanın amacı doğrultusunda örneklemden çıkarılmış fiziksel istismara maruz kaldığını ifade eden grupta dayanıklılık incelenmiştir. Literatürde ülkemiz için ifade edilen fiziksel istismara maruz kalma oranı ile bu çalışmada bulunan oran benzerdir.

Turhan ve ark.(2006, 153). Türkiye'de çocuk istismarı konusunda yapılan araştırmalarda, yüzde 78 gibi yüksek bir oran ile duygusal istismarın ilk sırada olduğu görülmektedir. Fiziksel istismar yüzde 24 ve cinsel istismar yüzde 9 oranındadır. 1980-1982 yılları arasında sekiz ilde yapılan bir diğer araştırmada, istismara uğrama oranı yüzde 33, tokat atma, kulak ve saç çekme oranı yüzde 25, sopa ile dövme oranı yüzde 14 olarak bulunmuştur. Eğitimsiz ailelerin yüzde 40'ı çocuklarını istismar ederken, eğitim düzeyi yüksek ailelerde bu oran yüzde 17'dir. Bir diğer araştırmada, 7-14 yaş grubundaki çocukların yaklaşık yüzde 40'ı anne ve/veya babaları tarafından dayak yediklerini belirtmişlerdir.

SHÇEK ve Unicef işbirliği ile yapılan Türkiye'de çocuk istismarı ve aile içi şiddet konulu araştırmada; 7-14 yaş dilimindeki kız çocuklar, duygusal istismara en çok arkadaş, öğretmen, baba ve anneleri tarafından maruz kaldıklarını belirtmişlerdir. Bu yaştaki erkek çocuklar ise duygusal istismarı en çok uygulayanların öğretmenleri,

arkadaşları ve babaları olduğunu bildirmişlerdir. 15-18 yaş dilimindeki erkeklere bakıldığında daha çok arkadaşlarının ve babalarının; aynı yaş dilimindeki kızlara ise öğretmenlerinin ve annelerinin duygusal istismar uyguladıkları görülmektedir. Hakaret etmek, alay etmek, lakap takmak, tehdit etmek, bağırarak, fikrini sormamak, baskı yapmak, küçük düşürmek, suçlamak, başkalarıyla kıyaslamak en sık söz edilen duygusal istismar yöntemleridir. Fiziksel istismar söz konusu olduğunda; 7-14 yaş dilimindeki kız çocukları en çok anne, baba, öğretmen, arkadaş ve büyük kardeşler tarafından bu davranışlara maruz kalmaktadır. Erkek çocuklar ise sırasıyla, arkadaş, öğretmen, baba, büyük kardeş ve tanımadıkları birinin fiziksel istismarına uğramışlardır. 15-18 yaş diliminde kızlar, az sayıda fiziksel istismar bildirmişler, uygulayanların daha çok baba ve öğretmen olduğunu söylemişlerdir. 15-18 yaş dilimindeki erkekler bu yaş dilimindeki kızlardan çok daha fazla fiziksel istismar olayından söz etmişler, daha çok uygulayanların baba, arkadaş ve tanımadıkları kişiler olduğunu belirtmişlerdir. Bütün yaş gruplarında annelerin kullandığı fiziksel istismar yöntemi olarak “terlik atma” ön plandadır. Kırsal-kentsel ya da farklı sosyo-ekonomik gruplar arasında bir fark gözlemlenmemiştir. Çocuklarla yapılan grup çalışmalarında cinsel istismar öyküsü anlatan olmamıştır. Cinsel istismar gibi çok hassas bir konu, grup çalışmalarının doğası gereği paylaşımın en zor olduğu sorundur. İhmal davranışlarından söz eden çocukların sayısı oldukça azdır. Çocukların ihtiyaçlarını ihmal eden yetişkinlerin baba, anne ve öğretmen olduğu belirtilmiştir. En çok söz edilen ihmal davranışı sevgi göstermemektir. İlgi göstermemek, anlatmak için çaba harcamamak, ihtiyaçlarını almamak (kırtasiye, okul forması vb.), okula yollamamak deneyimlenen diğer ihmal çeşitleridir.

Zoroğlu ve ark.(2002) Çocukluk dönemi istismar ve ihmalinin olası sonuçları konulu araştırmada 839 lise öğrencisi örnekleme dâhil edilmiş, deneklerin %16.5’i ihmal, %15.8’i duygusal istismar, %13.5’i fiziksel istismar ve %10.7’si cinsel istismar (ensest dâhil) ile karşılaştıklarını belirtmişlerdir. Ayrıca bu çalışma, çocukluk dönemi istismar ve ihmal yaşantılarının azımsanmayacak oranlarda görüldüğünü, örneklem grubunun temsil ettiği toplum diliminde, her üç ergenden birinin çocukluk çağı ruhsal istismar ve ihmal yaşantılarından birine maruz kaldığını, her beş ergenden birinin kendisine fiziksel olarak zarar verme davranışı gösterdiğini ve her 10 ergenden birinin de özkıyım girişiminde bulunduğunu göstermektedir.

3. YÖNTEM

3.1. Araştırmanın Modeli

Araştırmanın yürütülmesinde genel tarama modeli kullanılmıştır. Genel tarama modelleri, çok sayıda elemandan oluşan bir evrende, evren hakkında genel bir yargıya varmak amacıyla evrenin tümü ya da ondan alınacak bir grup, örnek ya da örneklem üzerinde yapılan tarama düzenlemeleridir (Karasar, 1991, 79). Bu araştırmada da Kayseri il merkezi, Melikgazi, Kocasinan ve Talas İlçelerinde görev yapan okulöncesi ve sınıf öğretmenlerinden bir kesit alınarak, bu öğretmenlerin çocuk istismar ve ihmaline yönelik görüşleri ve farkındalık düzeyleri incelenmiştir.

3.2. Evren ve Örneklem

Araştırma evrenini Kayseri il merkezi Melikgazi, Kocasinan ve Talas İlçelerinde bulunan anaokullarında görev yapan okul öncesi öğretmenleri ile ilkokullarda görev yapan sınıf ve okul öncesi öğretmenleri oluşturmaktadır.

Araştırma örneklemini belirlemek için gerekli resmi yazışmalar yapıp izinler alınarak Kayseri İl Milli Eğitim Müdürlüğünden araştırma evreni içinde yer alan okul türlerinin öğretmen sayıları ve okulların listesi alınmıştır. Evrendeki eleman sayısının tespitinden sonra örnekleme girecek okulların türlerine göre okullar içindeki oranı tespit edilip her tür okulun evrendeki temsil edilme durumuna göre örnekleme alınmış, okulların türlerine göre sayısı tespit edilmiştir. Öğretmenlerin örnekleme alınma işlemi yapılırken her okul türüne göre evrendeki temsil edilme oranı doğrultusunda örneklem belirlenmiştir. Buna göre evrende yer alan 3123 sınıf öğretmeninden 369'u, 474 okulöncesi öğretmeninden 169'u araştırma örneklemi olarak seçilmiştir.

Araştırmaya katılan öğretmenler cinsiyet, kıdem, branş, yaş, medeni durum, anne- baba olma durumları, çocuk sayısı açısından Tablo 6'da incelenmiştir.

Tablo 6. Araştırmaya katılan öğretmenlerin sosyo- demografik özellikleri

	Değişkenler	N	%
Cinsiyet	Erkek	351	65,2
	Kadın	187	34,8
Kıdem	0-3	54	10,0
	4-6	109	20,3
	7-9	76	14,1
	10+	298	55,4
Branş	Okul önc. ögr.	169	31,4
	Sınıf ögr.	369	68,4
Yaş	20-29	137	25,5
	30-39	201	37,4
	40-49	147	27,3
	50+	53	9,9
Medeni durum	Evli	448	83,3
	Bekar	80	14,9
	Diğer	10	1,9
Anne-baba olma durumları	Evet	439	81,6
	Hayır	99	18,4
Çocuk sayısı	0	99	18,4
	1	135	25,1
	2	216	40,1
	3+	88	16,2

Araştırmaya katılan 538 öğretmenden 351'i (%65,2) erkek, 187'si (% 34,8) kadındır. Sosyo- demografik özellikleri inceleyecek olursak öğretmenlerden 298'i (%55,4) 10 yıl ve üzeri kıdeme sahiptir. Bununla birlikte 54'ü (%10'u) 0- 3 yıl, 109'u (%20,3) 4- 6 yıl arası, 76'sı (%14,1) 7- 9 yıl arası öğretmenlik deneyimine sahiptir. Araştırmaya katılan öğretmenlerin 369'u (%68,4) sınıf öğretmeni, 169'unu (%31,4) okulöncesi öğretmeni oluşturmaktadır. Öğretmenlerin yaş aralığına baktığımızda birbirine yakın oranlar ortaya çıkmıştır. 137'si (%25,5) 20- 29 arası, 201'i (%37,4) 30- 39 arası, 147'si (%27,3) 40- 49 arası, 53'ü (%9,9) 50 ve üzeri yaşlardadır. Medeni durumu incelediğimizde öğretmenlerin 448'i (%83,3) evli, 80'i (%14,9) bekar ve 10'u (%1,9) diğer olarak bildirmiştir. Öğretmenlerin 439'u (%81,9) anne ya da baba olduklarını, 99'u (%18,4) anne ya da baba olmadıklarını bildirmiştir. Öğretmenlerin 135'i (%25,1)

bir çocuğu olduğunu, 216'sı (%40,1) iki çocuğu olduğunu, 88'i (%16'2) üç ve üzeri çocuğu olduğunu bildirmiştir.

3.3. Veri Toplama Araçları

Araştırmada verilerin toplanmasında Pala (2011)'nın öğretmen adaylarının çocuk istismarı ve ihmali konusundaki bilgi ve farkındalıklarını ölçmeye yönelik hazırladığı anket geliştirilerek kullanılmıştır. Geliştirme aşamasında anket 32 öğretmene uygulanmış ve uygulamadaki hataları alanda bilgi sahibi öğretim üyeleri ile düzeltilmiştir. Ankette, kişisel bilgi formu (1. bölüm) ve öğretmenlerin çocuk istismarı ve ihmaline yönelik görüşleri ile farkındalık düzeylerini ölçmeye yönelik olarak hazırlanan çoktan seçmeli sorular (2. bölüm) kullanılmıştır.

Birinci bölüm öğretmenlerin "*cinsiyet, kıdem, brans, yaş, medeni durum, anne ya da baba olma durumu ve çocuk sayısı*" gibi demografik özelliklerini içeren 7 sorudan oluşmaktadır.

İkinci bölüm ise daha önce çocuk ihmali ve istismarı hakkında eğitim alma, çocuk ihmali ve istismarı konusunda bilgilendirme gereksinimi duyma, çocuk ihmal ve istismarı durumunu bildirme gibi 11 kapalı uçlu ve öğretmenlerin çocuk ihmal ve istismarı konusunda kendilerini yeterli görme durumlarının tespiti için hazırlanan 7 soru ile tanım ve belirtileri verilen çocuk ihmal ve istismarı çeşitlerinden (Fiziksel ihmal ve istismar, duygusal ihmal ve istismar, cinsel istismar, eğitimsel ihmal, ekonomik istismar) uygun olanını seçmelerinin istendiği 6 soru olmak üzere toplam 24 kapalı uçlu sorudan oluşmaktadır.

3.4. Verilerin Toplanması ve Analizi

Araştırma verilerinin toplanmasında kullanılan araçlar katılımcılara Mart- Mayıs (2013) ayı içerisinde, dağıtılmış, uygulanmış ve toplanmıştır. Veri toplama araçları dağıtıldıktan sonra katılımcılara araştırmanın konusu, amacı ve veri toplama araçlarının içeriği hakkında bilgi verilmiştir. Ölçme araçlarının doldurulması yanıtlayıcılara bağlı olarak 25-30 dakika sürmüş olup, bu süre içerisinde katılımcılardan gelen sorular

gerekli dönütler verilerek açıklanmıştır. Çalışma kapsamına alınan hiçbir katılımcı araştırmaya katılmaya zorlanmamış, anketlerin uygulanması ve toplanması sürecinde gizlilik ilkesine özenle uyulmuştur. Araştırmada elde edilen veriler daha sonra bilgisayar ortamına aktarılarak, SPSS (Statistical Package for Social Sciences) 16.00 programıyla analiz edilmiştir.

Toplanan veriler üzerinde “*cinsiyet, branş, anne ya da baba olma*” değişkenlerine göre öğretmenlerin çocuk istismar ve ihmaline yönelik görüşleri ve farkındalık düzeylerinin farklılaşma durumunu ortaya koymak amacıyla bağımsız gruplar için t testi, “*kıdem, yaş, medeni durum ve çocuk sayısı*” değişkenlerine göre farklılaşma durumunu ortaya koymak amacıyla tek yönlü varyans analizi (ANOVA) kullanılmıştır. ANOVA testi sonucunda ortaya çıkan farkın kaynağını tespit etmek amacıyla ileri istatistik tekniği olarak TUKEY testi kullanılmıştır. Araştırmada manidarlık düzeyi ,05 olarak alınmıştır.

4. BULGULAR

4.1. Okulunuzdaki öğrencilerin sosyo-ekonomik durumunu nasıl tanımlarsınız?

Tablo 7. Okuldaki öğrencilerin sosyo-ekonomik düzeyine ilişkin sonuçlar

Görüşler	N	%
Yüksek	47	8,7
Orta	338	62,8
Düşük	152	28,3
Toplam	537	100

Tablo 7’de görüldüğü gibi araştırma yapılan bölgelerdeki öğrencilerin 338’inin (%48,5) sosyo-ekonomik durumları öğretmenler tarafından orta düzey, 152’si (%28,3) düşük düzey, 47’si (%8,7) ise yüksek düzey olarak bildirilmiştir.

4.2. Daha önce hiç çocuk istismarı ve ihmali hakkında / çocuk korumaya yönelik / resmi bir eğitim aldınız mı?

Tablo 8. Öğretmenlerin çocuk ihmal ve istismarı ile ilgili eğitim alma durumlarına ilişkin sonuçlar

Görüşler	N	%
Evet	55	10,3
Hayır	482	89,7
Toplam	537	100

Öğretmenlerin çocuk ihmali ve istismarı ile ilgili resmi bir eğitim alıp- almadıkları sorusuna verdiği cevapları Tablo 8’de incelediğimizde, öğretmenlerin 482’si (%89,7) eğitim almadıklarını, 55’i (%10,3) eğitim aldıklarını bildirmişlerdir.

4.3. Okulunuzda çocuk ihmal ve istismarı ile ilgili tartışmalar yapılıyor mu?

Tablo 9. Öğretmenlerin çocuk ihmal ve istismarı konusunda tartışma yapma durumlarına ilişkin sonuçlar

Görüşler	N	%
Evet	116	21,6
Nadiren	260	48,3
Hayır	162	30,1
Toplam	538	100

Araştırmaya katılan öğretmenlerin 116'sı (%21,6) tartışma yapılıyor, 260'ı (%48,3) nadiren yapılıyor şeklinde görüş bildirmişlerdir. Genele baktığımızda öğretmenlerin 376'sı (%69,9) çocuk ihmal ve istismarı konusunda okulda nadiren de olsa tartışma yaptıklarını, 162'si (%30,1) ise tartışma yapmadıklarını belirtmişlerdir.

4.4. Çocuk koruma kanunu hakkında bilgilendirildiniz mi?

Tablo 10. Öğretmenlerin çocuk koruma kanunu hakkında bilgilendirilme durumlarıyla ilgili sonuçlar

Görüşler	N	%
Evet	130	24,2
Hayır	408	75,8
Toplam	538	100

Öğretmenlerin 408'i (%75,8) Çocuk Koruma Kanun'u hakkında bilgilendirilmediklerini belirttiler. Bu soruya öğretmenlerin 130'u (%24,2) bilgilendirildikleri yönünde görüş bildirmişlerdir.

4.5. Çocuk ihmal ve istismarı konusunda daha fazla bilgilendirilme gereksinimi duyuyor musunuz?

Tablo 11. Öğretmenlerin çocuk ihmal ve istismarı konusunda bilgilendirilme gereksinimine ilişkin sonuçlar

Görüşler	N	%
Evet	381	70,8
Hayır	122	22,7
Fikrim yok	35	6,5
Toplam	538	100

Öğretmenlerin 381'i (%70,8) çocuk ihmal ve istismarı konusunda bilgilendirilmek istemektedir. 122'si (%22,7) ise bilgilendirilmek istemedikleri yönünde görüş bildirmiştir.

4.6. Yasal anlamda çocuk ihmal ve istismarı şüphesini bildirmek zorunda mısınız?

Tablo 12. Öğretmenlerin yasal anlamda çocuk ihmal ve istismarını bildirme hakkındaki görüşleri

Görüşler	N	%
Evet	454	84,4
Hayır	21	3,9
Fikrim yok	63	11,7
Toplam	538	100

Tablo 12'ye bakıldığında 538 öğretmenin 454'ü (%84,4) çocuk ihmal ve istismarı şüphesini kanunlara göre bildirmek zorunda olduklarını, 21'i (%3,9) bildirmek zorunda olmadıklarını, 63'ü ise konuyla ilgili bilgisinin ve/veya fikrinin olmadığını belirtmiştir.

4.7. Vicdani anlamda çocuk ihmal ve istismarı şüphesini bildirmekten sorumlu olduğunuzu düşünüyor musunuz?

Tablo 13. Öğretmenlerin vicdani anlamda çocuk ihmal ve istismarını bildirme hakkındaki görüşleri

Görüşler	N	%
Evet	527	98,0
Hayır	6	1,1
Fikrim yok	5	,9
Toplam	538	100

Tablo 13'e bakıldığında, soruya cevap veren 538 öğretmenden 527'si (%98) vicdani anlamda çocuk ihmal ve istismarını bildirmekten kendini sorumlu olarak gördüğünü belirtmiştir. Öğretmenlerin sadece 6'sı (%1,1) ihmal ve istismarı bildirmede vicdani anlamda kendini sorumlu olarak görmemektedir.

4.8. Çocuk ihmali ve istismarı durumunu tespit ettiğinizde öncelikle kime bildirirsiniz?

Tablo 14. Öğretmenlerin çocuk ihmal ve istismarını tespit etmesi durumunda bildirim yapacağı yerlere ilişkin sonuçlar

Birimler	X	Std. Sapma
Okul yönetimi	1,67	1,367
Polis	3,60	1,815
Veli	3,92	3,989
Milli Eğitim Müdürlüğü	4,06	1,397
Sosyal Hizmetler Müdürlüğü	4,47	1,443
Sağlık Müdürlüğü	5,32	1,138
Okul Aile Birliği	5,34	1,838
Diğer	7,69	1,153
Toplam	538	100

“Çocuk ihmal ve istismarını tespit ettiğinizde kime bildirirsiniz?” sorusuna Tablo 14’e bakıldığında öğretmenler en çok okul yönetimine ($x=1.67$) bildirim yönünde görüş bildirmişlerdir. İkinci sırada bildirim yapılacak yer olarak polise ($x=3.60$) bildirim seçeneği tercih edilmiştir. Öğretmenler bildirimde bulunacakları yer olarak en az okul aile birliği ($x=5.34$) ve diğer ($x=7.69$) yönünde görüş bildirmişlerdir.

4.9. Aşağıdaki ihmal veya istismar çeşitlerinden herhangi birine müdahale durumunuz nedir?

Tablo 15. Öğretmenlerin Fiziksel, Duygusal ve Eğitimsel İhmal Durumuna Müdahale Durumları

Boyutlar	X	Std. Sapma
Fiziksel ihmal	1,97	,666
Eğitimsel ihmal	2,16	,667
Duygusal ihmal	2,57	1,20

Tablo 15’e bakıldığında öğretmenlerin en çok fiziksel ihmale ($x=1,97$) müdahale edecekleri görülmektedir. Bu konuyu sırasıyla eğitimsel ihmal ($x=2,16$) ve duygusal ihmal ($x=2,57$) takip etmektedir.

Tablo 16. Öğretmenlerin fiziksel, duygusal, cinsel ve ekonomik istismar durumuna müdahale durumları

Boyutlar	X	Std. Sapma
Cinsel istismar	1,31	,712
Fiziksel istismar	2,16	,667
Duygusal istismar	2,73	,722
Ekonomik istismar	3,77	,596

Tablo 16’a bakıldığında öğretmenler en çok cinsel istismara ($x=1,32$) müdahale edecekleri yönünde görüş bildirmişlerdir. Bunu sırasıyla fiziksel istismar ($x=2,16$), duygusal istismar ($x=2,73$) ve ekonomik istismar ($x=3,77$) takip etmektedir.

4.10. Sizce çocuk ihmal veya istismarı ile ilgili bildirimde bulunduğunuzda yöneticiniz sizi destekler mi?

Tablo 17. Öğretmenlerin çocuk ihmal ve istismarını bildirmesi durumunda yöneticisi tarafından desteklenmesi konusundaki görüşleri

Görüşler	N	%
Evet	512	95,2
Hayır	26	4,8
Toplam	537	100

Araştırmaya katılan öğretmenlerin 512'si (%95,2) çocuk ihmal ve istismarıyla ilgili bildirimde bulduklarında yöneticilerinin kendilerini destekleyeceklerini, 26'sı (%4,8) ise bildirimde bulduklarında yöneticilerinin kendilerini desteklemeyeceklerini belirttiler.

4.11. İhmal ve istismar çeşitleri konusunda kendinizi yeterli görme durumunuzu belirtiniz.

Tablo 18. İhmal ve istismar konusundaki yeterlik durumları

	Birimler	X	Std. Sapma
M.13	Fiziksel istismarın belirlenmesi konusunda kendimi yeterli görmekteyim	3,27	1,17404
M.14	Duygusal istismarın belirtileri konusunda kendimi yeterli görmekteyim	3,20	1,11991
M.15	Cinsel istismarın belirtileri konusunda kendimi yeterli görmekteyim	2,90	1,21169
M.16	Ekonomik istismarın belirtileri konusunda kendimi yeterli görmekteyim	3,29	1,10727
M.17	Fiziksel ihmalin belirtileri konusunda kendimi yeterli görmekteyim	3,39	1,16142
M.18	Duygusal ihmalin belirtileri konusunda kendimi yeterli görmekteyim	3,21	1,13557
M.19	Eğitimsel ihmalin belirtileri konusunda kendimi yeterli görmekteyim	3,63	1,13416

1-1.80, 1.81-2.60, **2.61-3.40**, 3.41-4.20, 4.21-5.

Tablo 18'e bakıldığında öğretmenlerin vermiş olduğu cevapların eğitimsel ihmal hariç tamamının aralığı 2.61- 3.40 (orta düzey) olarak belirlenmiştir. Öğretmenler eğitimsel ihmalin belirtilerini tanımada ($x=3,63$) ise kendilerini üst düzeyde yeterli görmektedirler. Ayrıca kendilerini en az cinsel istismarın belirtilerini tanıma ($x=2,90$) konusunda yeterli görmektedir.

Tablo 19. Verilen tanım ve belirtilere uygun doğru cevaplar ile yanlış cevaplar ve çeldiriciler

Sorular	Doğru Cevap	Yanlış Cevap	Doğru Cevap	Çeldirici Cevap
S.20	437	101	Fiziksel istismar	Fiziksel ihmal
S.21	500	38	Duygusal ihmal ve istismar	Fiziksel ihmal
S.22	332	206	Fiziksel ihmal	Duygusal ihmal
S.23	492	46	Cinsel istismar	Eğitimsel ihmal ve duygusal ihmal-istismar
S.24	436	102	Eğitimsel ihmal	Duygusal ihmal ve istismar
S.25	372	166	Ekonomik istismar	Fiziksel istismar

Tablo 19'a bakıldığında soru 20'de verilen tanım ve belirtilere 538 öğretmenin 437'si doğru yanıt vererek "Fiziksel istismar" demiştir. 101 öğretmen tanım ve belirtilere farklı yanıtlar vererek yanlış cevaplamıştır. Bu öğretmenlerin 86'sı çeldirici cevap olan fiziksel ihmali işaretlemiştir.

Soru 21'de verilen tanım ve belirtilere öğretmenlerin 500'ü doğru yanıt vererek "Duygusal ihmal ve istismar" demiştir. Öğretmenlerden 38'i tanım ve belirtilere farklı yanıtlar vermiştir. Yanlış cevaplar eşit dağılmakla birlikte en çok fiziksel ihmal (21 kişi) çeldirici şıkkı işaretlenmiştir.

Soru 22'de verilen tanım ve belirtilere öğretmenlerin 332'si doğru yanıt vererek "Fiziksel ihmal" demiştir. Öğretmenlerden 206'sı tanım ve belirtilere farklı yanıtlar

vermiştir. Bu öğretmenlerin 104'ü çeldirici cevap olan duygusal ihmali işaretlemiştir. Tanım ve belirtilere verilen doğru cevaplara bakıldığında, ihmal ve istismarlar içinde en az bilinen fiziksel ihmal olmuştur.

Soru 23'te verilen tanım ve belirtilere öğretmenlerin 492'si doğru yanıt vererek "Cinsel istismar" demiştir. Öğretmenlerden 46'sı tanım ve belirtilere yanlış cevap vermiştir. Yanlış cevaplar birbirine yakın dağılmıştır.

Soru 24'de verilen tanım ve belirtilere öğretmenlerin 436'sı doğru yanıt vererek "Eğitimsel ihmal" demiştir. Öğretmenlerden 102'si tanım ve belirtilere yanlış cevap vermiştir. Yanlış cevaplar birbirine yakın dağılmakla birlikte en çok ekonomik istismar (35 kişi) ve duygusal ihmal- istismar (37 kişi) çeldirici şıkkı işaretlenmiştir.

Soru 25'te verilen tanım ve belirtilere öğretmenlerin 372'si doğru yanıt vererek "Ekonomik istismar" demiştir. Öğretmenlerden 166'sı tanım ve belirtilere yanlış cevap vermiştir. Bu öğretmenlerin 89'u çeldirici cevap olan fiziksel istismarı işaretlemiştir.

Tablo 20'de öğretmenlerin çocuk ihmal ve istismarı konusundaki farkındalık düzeylerinin cinsiyetlerine göre farklılaşma durumunu ortaya koymak amacıyla bağımsız gruplar için t testi analizi yapılmıştır. Yapılan analize ilişkin bulgular Tablo 20'de verilmiştir.

Tablo 20. Öğretmenlerin çocuk ihmal ve istismarı konusundaki farkındalık düzeylerinin cinsiyet değişkenine ilişkin t testi sonuçları

Boyut	Cinsiyet	N	X	Std. Sapma	t	p
Bilgi düzeyi	Kadın	351	14,4872	2,09741	-,573	,567
	Erkek	187	14,5936	1,96079		

Tablo 20 incelendiğinde öğretmenlerin çocuk ihmali ve istismarına yönelik farkındalık düzeyleri ile cinsiyet değişkeni arasında anlamlı bir fark olmadığı görülmektedir.

Tablo 21'de öğretmenlerin çocuk ihmal ve istismarı konusundaki farkındalık düzeylerinin, branşlarına göre farklılaşma durumunu ortaya koymak amacıyla bağımsız

gruplar için t testi analizi yapılmıştır. Yapılan analize ilişkin bulgular Tablo 21’te verilmiştir.

Tablo 21. Öğretmenlerin çocuk ihmal ve istismarı konusundaki farkındalık düzeylerinin branşlarına göre farklılaşmasına ilişkin t testi sonuçları

Boyut	Branş	N	X	Std. Sapma	t	p
Bilgi düzeyi	Okulöncesi öğretmeni	169	14,4734	2,04725	-,382	,703
	Sınıf öğretmeni	368	14,5462	2,05590		

Tablo 21 incelendiğinde öğretmenlerin çocuk ihmal ve istismarına yönelik farkındalık düzeyleri ile branş değişkeni arasında anlamlı bir fark olmadığı görülmektedir.

Tablo 22’te öğretmenlerin çocuk ihmal ve istismarı konusundaki farkındalık düzeylerinin, medeni durumlarına göre farklılaşma durumunu ortaya koymak amacıyla bağımsız gruplar için t testi analizi yapılmıştır. Yapılan analize ilişkin bulgular Tablo 22’de verilmiştir.

Tablo 22. Öğretmenlerin çocuk ihmal ve istismarı konusundaki farkındalık düzeylerinin medeni durumlarına göre farklılaşmasına ilişkin t testi sonuçları

Boyut	Medeni durum	N	X	Std. Sapma	t	p
Bilgi düzeyi	Evli	448	14,6116	2,03351	2,216	,027*
	Bekâr	90	14,0889	2,08604		

Tablo 22 incelendiğinde çocuk ihmal ve istismarına yönelik farkındalık düzeyleri evli öğretmenlerin ortalamasının 14,61, bekar öğretmenlerin ortalamasının ise 14,09 olduğu görülmektedir. Bu bulguya göre evli öğretmenlerin çocuk ihmal ve istismarı konusundaki farkındalık düzeylerinin bekar öğretmenlerden yüksek olduğu görülmektedir.

Tablo 23’te öğretmenlerin çocuk ihmal ve istismarına yönelik farkındalık düzeylerinin, anne baba olma durumlarına göre farklılaşma durumunu ortaya koymak amacıyla bağımsız gruplar için t testi analizi yapılmıştır. Yapılan analize ilişkin bulgular Tablo 23’te verilmiştir.

Tablo 23. Öğretmenlerin çocuk ihmali ve istismarına yönelik farkındalık düzeylerinin anne baba olma durumlarına göre farklılaşmasına ilişkin t testi sonuçları

Boyut	Anne baba olma	N	X	Std. Sapma	t	p
Bilgi düzeyi	Evet	439	14,5877	2,03417	1,516	,130
	Hayır	99	14,2424	2,10486		

Tablo 23 incelendiğinde öğretmenlerin çocuk ihmali ve istismarına yönelik farkındalık düzeyleri ile anne baba olma durumu değişkeni arasında anlamlı bir fark olmadığı görülmektedir.

Tablo 24’te öğretmenlerin çocuk ihmali ve istismarına yönelik farkındalık düzeylerinin, bu konuda resmi bir eğitim alma durumlarına göre farklılaşma durumunu ortaya koymak amacıyla bağımsız gruplar için t testi analizi yapılmıştır. Yapılan analize ilişkin bulgular Tablo 24’te verilmiştir.

Tablo 24. Öğretmenlerin çocuk ihmal ve istismarı konusundaki farkındalık düzeylerinin bu konuda resmi bir eğitim alma durumlarına göre farklılaşmasına ilişkin t testi sonuçları

Boyut	Resmi eğitim alma	N	X	Std. Sapma	t	p
Bilgi düzeyi	Evet	55	14,7455	2,22958	,840	,401
	Hayır	482	14,5000	2,03120		

Tablo 24 incelendiğinde öğretmenlerin çocuk ihmali ve istismarına yönelik farkındalık düzeyleri ile konuyla ilgili resmi bir eğitim alma durumu değişkeni arasında anlamlı bir fark olmadığı görülmektedir.

Tablo 25’te öğretmenlerin çocuk ihmal ve istismarı konusundaki farkındalık düzeylerinin çocuk koruma kanunu hakkında bilgi sahibi olma durumlarına göre farklılaşma durumunu ortaya koymak amacıyla bağımsız gruplar için t testi analizi yapılmıştır. Yapılan analize ilişkin bulgular Tablo 25’te verilmiştir.

Tablo 25. Öğretmenlerin çocuk ihmal ve istismarı konusundaki farkındalık düzeylerinin çocuk koruma kanunu hakkında bilgi sahibi olma durumlarına göre farklılaşmasına ilişkin t testi sonuçları

Boyut	Çocuk koruma kanunu	N	X	Std. Sapma	t	p
Bilgi düzeyi	Evet	130	14,2231	2,21435	-1,928	,054
	Hayır	408	14,6201	1,98775		

Tablo 25 incelendiğinde öğretmenlerin çocuk ihmal ve istismarına yönelik farkındalık düzeyleri ile çocuk koruma kanunu hakkında bilgi sahibi olma durumları değişkeni arasında anlamlı bir fark olmadığı görülmektedir.

Öğretmenlerin çocuk ihmal ve istismarı konusundaki farkındalık düzeylerinin kıdemlerine göre farklılaşma durumunu ortaya koymak amacıyla tek yönlü varyans analizi (ANOVA) yapılmıştır. Yapılan analize ilişkin bulgular Tablo 26 ve Tablo 26.1’de verilmiştir.

Tablo 26. Öğretmenlerin kıdemlerine göre çocuk ihmal ve istismarı farkındalık düzeylerine ilişkin n, x ve ss. değerleri

Faktör	Kıdem	N	X	Std. Sapma
Bilgi düzeyi	0-3 yıl	55	14,0182	2,41516
	4-6 yıl	109	14,5138	1,98427
	7-9 yıl	76	14,7500	1,76730
	10 yıl ve üzeri	298	14,5638	2,06240

Tablo 26 incelendiğinde farkındalık düzeyi açısından en yüksek puan ortalamasının “14,75” ile 7-9 yıl kıdeme sahip olan öğretmenlere ait olduğu, bunu sırasıyla “14,56” ile 10 yıl ve üzeri, “14,51” ile 4-6 yıl ve “14,02” ile 0-3 yıl kıdeme sahip olan öğretmenlerin izlediği görülmektedir.

Öğretmenlerin kıdemlerine göre farkındalık düzeylerinin farklılaşmasına ilişkin varyans analizi sonuçları Tablo 26.1’de verilmiştir.

Tablo 26.1. Öğretmenlerin kıdemlerine göre çocuk ihmali ve istismarı farkındalık düzeylerine ilişkin varyans analizi sonuçları

Boyut	Kıdem	KT	sd	KO	F	p
Bilgi düzeyi	Gruplar arası	18,436	3	6,145	1,466	,223
	Grup içi	2237,750	534	4,191		
	Toplam	2256,186	537			

Tablo 26. 1 incelendiğinde öğretmenlerin kıdemleri açısından farkındalık düzeyleri arasında anlamlı bir farkın olmadığı görülmektedir.

Öğretmenlerin çocuk ihmal ve istismarı konusundaki farkındalık düzeylerinin sahip oldukları çocuk sayısına göre farklılaşma durumunu ortaya koymak amacıyla tek yönlü varyans analizi (ANOVA) yapılmıştır. Yapılan analize ilişkin bulgular Tablo 27 ve Tablo 27. 1’de verilmiştir.

Öğretmenlerin sahip olduğu çocuk sayısına göre farkındalık düzeylerinin farklılaşmasına ilişkin varyans analizi sonuçları Tablo 27’de verilmiştir.

Tablo 27. Öğretmenlerin sahip olduğu çocuk sayısına göre çocuk ihmali ve istismarı farkındalık düzeylerine ilişkin varyans analizi sonuçları

Boyut	Çocuk sayısı	KT	sd	KO	F	p
Bilgi düzeyi	Gruplar arası	42,614	4	10,653	2,565	,037*
	Grup içi	2213,572	533	4,153		
	Toplam	2256,186	537			

Tablo 27 incelendiğinde farkındalık düzeyi için hesaplanan F değeri ($F=2,565$; $p<,05$) ilgili konuda gruplar arasında anlamlı bir farkın olduğunu ifade etmektedir. Farkındalık düzeyi açısından grupların puan ortalamaları arasındaki farkın kaynağını belirlemek amacıyla yapılan TUKEY testi sonuçları Tablo 27.1’de verilmiştir.

Tablo 27.1. Öğretmenlerin sahip olduğu çocuk sayısına göre çocuk ihmali ve istismarı farkındalık düzeyleri puan ortalamalarına ilişkin TUKEY testi sonuçları

Bağımlı değişken	(I) Çocuk sayısı	(J) Çocuk sayısı	Ortalamalar arası fark (I-J)	P
Bilgi düzeyi	4	1	-1,46754*	,042
		2	-1,53976*	,024

Öğretmenlerin farkındalık düzeyi puanları arasındaki fark incelendiğinde 4 çocuk sahibi öğretmenler ile 1 ve 2 çocuk sahibi öğretmenler arasında ,05 düzeyinde anlamlı bir farklılaşmanın olduğu Tablo 27.1’de görülmektedir. Bu bulguya göre 4 çocuk sahibi olan öğretmenlerin çocuk ihmali ve istismarı konusundaki farkındalık düzeyleri 1 ve 2 çocuk sahibi olan öğretmenlerden daha düşüktür.

Tablo 27.2. Öğretmenlerin sahip olduğu çocuk sayısına göre çocuk ihmali ve istismarı farkındalık düzeylerine ilişkin n, x ve ss. değerleri

Faktör	Çocuk sayısı	N	X	Std. Sapma
Bilgi düzeyi	Yok	99	14,3232	2,07428
	1	135	14,5852	2,03472
	2	216	14,6574	1,91766
	3	71	14,6197	1,92996
	4	17	13,1176	3,40739

Tablo 27.2 incelendiğinde farkındalık düzeyi açısından en yüksek puan ortalamasının “14,66” ile 2 çocuk sahibi öğretmenlere ait olduğu, bunu sırasıyla “14,62” ile 3 çocuk, “14,59” ile 1 çocuk, “14,32” ile çocuk sahibi olmayan ve “13,12” ile 4 çocuk sahibi olan öğretmenlerin izlediği görülmektedir.

Öğretmenlerin çocuk ihmal ve istismarı konusundaki farkındalık düzeylerinin çalıştıkları okuldaki öğrencilerin sosyo-ekonomik durumuna göre farklılaşma durumunu ortaya koymak amacıyla tek yönlü varyans analizi (ANOVA) yapılmıştır. Yapılan analize ilişkin bulgular Tablo 28 ve Tablo 28.1’de verilmiştir.

Tablo 28. Öğretmenlerin çalıştıkları okuldaki öğrencilerin sosyo-ekonomik durumuna göre çocuk ihmali ve istismarı konusundaki farkındalık düzeylerine ilişkin n, x ve ss. değerleri

Faktör	Öğrencilerin sosyoekonomik durumu	N	X	Std. Sapma
Bilgi düzeyi	Yüksek	48	13,8333	2,60387
	Orta	338	14,5680	2,04325
	Düşük	152	14,6447	1,82843

Tablo 28 incelendiğinde farkındalık düzeyi açısından en yüksek puan ortalamasının “14,64” ile öğrencilerinin sosyo-ekonomik düzeyi düşük olan öğretmenlere ait olduğu, bunu sırasıyla “14,57” ile orta ve “13,83” ile yüksek sosyo-ekonomik düzeye sahip öğrencileri olan öğretmenlere ait olduğu görülmektedir.

Öğretmenlerin çalıştıkları okuldaki öğrencilerin sosyo-ekonomik durumuna göre farkındalık düzeylerinin farklılaşmasına ilişkin varyans analizi sonuçları Tablo 28.1’de verilmiştir.

Tablo 28.1. Öğretmenlerin çalıştıkları okuldaki öğrencilerin sosyo-ekonomik durumuna göre çocuk ihmali ve istismarı konusundaki farkındalık düzeylerine ilişkin varyans analizi sonuçları

Boyut	Öğrencilerin sosyoekonomik durumu	KT	sd	KO	F	p
Bilgi düzeyi	Gruplar arası	25,769	2	12,884	3,090	,046*
	Grup içi	2230,417	535	4,169		
	Toplam	2256,186	537			

Tablo 28.1 incelendiğinde farkındalık düzeyi için hesaplanan F değeri ($F=3,090$; $p<,05$) ilgili konuda gruplar arasında anlamlı bir farkın olduğunu ifade etmektedir. Farkındalık düzeyi açısından grupların puan ortalamaları arasındaki farkın kaynağını belirlemek amacıyla yapılan TUKEY testi sonuçları Tablo 28.2’de verilmiştir.

Tablo 28.2. Öğretmenlerin çalıştıkları okuldaki öğrencilerin sosyo-ekonomik durumuna göre çocuk ihmali ve istismarı farkındalık düzeyleri puan ortalamalarına ilişkin TUKEY testi sonuçları

Bağımlı değişken	(I) Öğrencilerin sosyoekonomik durumu	(J) Öğrencilerin sosyoekonomik durumu	Ortalamalar arası fark (I-J)	p
Bilgi düzeyi	Yüksek	Düşük	-,81140*	,044

Öğretmenlerin farkındalık düzeyi puanları arasındaki fark incelendiğinde öğrencilerinin sosyo-ekonomik düzeyi yüksek olan öğretmenler ile öğrencilerinin sosyo-ekonomik düzeyi düşük olan öğretmenler arasında ,05 düzeyinde anlamlı bir farklılaşmanın olduğu Tablo 28.2’de görülmektedir. Bu bulguya göre öğrencilerinin sosyoekonomik düzeyi yüksek olan öğretmenlerin çocuk ihmali ve istismarı konusundaki farkındalık düzeyleri öğrencilerinin sosyo-ekonomik düzeyi düşük olan öğretmenlerden daha düşüktür.

5. TARTIŞMA

Bu çalışma Kayseri il merkezinde bulunan Melikgazi, Kocasinan ve Talas ilçelerinde görev yapan sınıf ve okulöncesi öğretmenlerinin çocuk ihmal ve istismarı konusundaki görüşlerinin ve farkındalık düzeylerinin belirlenmesi amacıyla yapılmıştır.

Araştırmaya katılan öğretmenlerin çocuk ihmali ve istismarı ile ilgili resmi bir eğitim alıp-almadıkları sorusuna verdiği cevapları değerlendirdiğimizde, 537 öğretmenin %89,7 (n=482) eğitim almadıklarını belirtmesi, konunun hassasiyeti açısından düşündürücüdür.

Literatür incelendiğinde araştırmamızın sonuçlarına benzer bulgulara ulaşılmıştır. Kürklü (2011) araştırmasına katılan öğretmenlerin tamamı daha önce çocuk ihmal ve istismarıyla ilgili resmi bir eğitim almadıklarını belirtmişlerdir.

Konuyla ilgili yapılan bir başka araştırmada da benzer sonuç ortaya çıkmıştır. Çalışmaya katılan 400 öğretmenin büyük bir çoğunluğu (% 93,8) çocuk ihmal/istismarına ve çocuk korumaya yönelik resmi eğitim almamışlardır. Eğitim alan öğretmenlerden %3'ü (n=20) 20 saatten fazla, % 1,3'ü (n=5) 6–10 saat, % 0,8'i (n=3) 5 saatten az, % 0,8'i (n=3) 11–15 saat, % 0,5'i (n=2) ise 16–20 saat eğitim almıştır (Tugay, 2008, 61).

Açıköğretim Fakültesi mezunlarının 19 bulgudan 12 tanesini saptamada diğer okullardan mezun öğretmenlere göre daha duyarlı olduğu ortaya çıkmıştır. Açıköğretim Fakültesi yayınlarından olan “Çocukta Ruh Sağlığı ve Uyum Bozukluğu” kitabının 5. ünitesinde “Çocuk İhmali ve İstismarı” başlıklı bir bölüm bulunmakta olup, öğretmen adaylarının konu hakkında bilgilenmesi buradan sağlanmış olabilir. Eğitim Fakültesi ve diğer okulların derslerinin çok kaynaklı kitaplardan işlenmesi ve öğretim üyesinin inisiyatifinde olması sebebiyle konu üzerinde durulmama olasılığı bulunmaktadır.

Araştırma sonuçlarına göre, birkaç üniversitede seçmeli ders olarak okutulan “Çocuk Hakları” ve “Çocuk İstismarı ve İhmali” derslerinin, üniversitelerdeki Eğitim Fakültesi mezunlarına yeterli gelmediği ileri sürülebilir (Erol, 2007, 96).

Ayrıca öğretmenlerin istismar konusundaki birinci bilgi kaynağının medya olduğu ortaya çıkmıştır. Bu sonuç günümüz medyasının istismar konusunda gerekli hassasiyeti göstermeyen yayınlar yapması ve konunun yüzeysel aktarılması gibi nedenler ile tedirgin edicidir. İstismar konusunu mezun olduğu okuldan öğrenen kısım ise yetersiz kalmaktadır. İstismar sorunu öğretmenler tarafından internette de araştırılmaktadır. Araştırmaya katılan öğretmenlerin 1/3’ü konu hakkında bilgiyi internetten öğrenmiştir. İnternette bulunan birçok bilgi kaynağının denetlenir olmaması edinilen bilginin güvenilirliğini tartışılır kılmaktadır. Araştırma sonucu ile görülmüştür ki öğretmenler konu hakkında bilinçlenmesinde, alanda yapılan konferans ve seminerler de yeterli gelmemektedir. Hizmet içi eğitimde ise oran % 7,9'lara kadar düşmektedir. Buna karşın araştırma ile görülmüştür ki kıdemi beş yıl ve beş yıldan az olan öğretmenlerin saptama düzeyleri yüksektir. Bu sebeple de öğretmenlerin bilgisinin sıklıkla hatırlatılması gerekmektedir (Erol, 2007, 100).

Öğretmenler, özellikle çocuk ihmal ve istismarlarının tespiti ve raporlanmasında mağdur çocukların özel ihtiyaçlarına cevap verebilmeli; onlara bu tür ataklardan korunabilme stratejilerini öğretmekte anahtar elemanlar olarak programın merkezine yerleştirilmelidir. Onlar, yaşanması muhtemel ya da yaşanan çocuk istismar ve ihmeline müdahale edebilecek potansiyele sahip olmalıdırlar. Öğretmenler çocukların aileleriyle düzenli irtibat içindeler ve gerekli durumlarda ailelerin destek hizmetleriyle irtibata geçmelerinde onlara yardımcı olabilirler. Öğretmen ve diğer okul personelleri en yaygın çocuk koruma kaynakları arasındadırlar (Walsh, ve ark., 2005). Çocuk ihmal ve istismarının belirlenmesi ve önlenmesinde önemli bir konumda olan öğretmenlerin lisans eğitiminde ve sonrasında konuyla ilgili eğitim alması üzerinde durulmalıdır.

Araştırmaya katılan öğretmenlerin %69,9’u (n=376) çocuk ihmal ve istismarı konusunda okulda nadiren de olsa tartışma yaptıklarını belirtmişlerdir. Öğretmenlerin konuyla ilgili tartışma yapıyor olması yeni bilgiler edinmeleri açısından önemlidir. Bunun yanında okullarında çocuk ihmal ve istismarına yönelik tartışmalar yapan

öğretmenlerin fiziksel istismar, duygusal istismar ve ihmali tanımlamada kendilerine güvendikleri saptanmıştır (Walsh ve ark., 2005).

Tugay(2008) araştırmasında çalışmaya katılanların %54'ü (n=216) okullarında çocuk ihmal ve istismarı ile ilgili tartışmalar yapıldığını belirtmiştir. % 46'sı (n=184) ise okullarında bu konu ile ilgili konuşmalar ve tartışmalar olmadığını ifade etmişleridir.

Kürklü(2011) çalışmada 234 öğretmeninden %63,1'i (n=152) okullarında çocuk ihmal ve istismarı ile ilgili hiç tartışma yapılmadığını belirttiler.

Pala(2007) çalışmaya katılan öğretmen adaylarının %95,3'ü (n=163) okulda konuyla ilgili tartışma, panel konferans, oturum vb. eğitim faaliyeti olmadığını, %4,7'si (n=8) konuyla ilgili eğitim faaliyeti olduğunu belirtmiştir. Öğretmen adayları eğitim öğretim yılları boyunca çocuk istismarı ile ilgili çalışmalar ve tartışmalar yapmak, ilköğretim öğrencileri için uygun stratejileri öğrenmek zorundadırlar. Böylece bilgilerini ve profesyonelliğini arttırmış ve çocuk istismarının önlenmesi ile ilgili olarak çocuk eğitimindeki yeteneklerini geliştirmiş olurlar (Goldman, 2005).

Araştırmamızda okullarda nadiren de olsa tartışma yapılıyor olarak sonuç çıkmasına rağmen diğer çalışmalarda büyük bir oranda tartışma yapılmıyor şeklinde sonucun çıkmasının nedeni, son zamanlarda konunun özellikle yerel basında sıkça yer alıyor ve tartışılıyor olması olabilir.

Öğretmenlerin %75'8'i (n=408) Çocuk Koruma Kanun'u hakkında bilgilendirilmedikleri, %24,2'si (n=130) bilgilendirildikleri yönünde görüş bildirmişlerdir.

Literatür incelendiğinde araştırma sonuçlarıyla tutarlı bulgulara ulaşılmıştır. Tugay (2008) araştırmasında çalışmaya katılan öğretmenlerin sadece % 13,5'i Çocuk Koruma Kanunu hakkında bilgilendirilmiştir ve yine öğretmenlerin sadece %6,3'ü şimdiye kadar çocuk ihmal/istismarı ve çocukların korunmasına yönelik eğitim aldığını belirtmiştir.

Pala(2011) çalışmasına katılanların yalnız 8'i (%4,7) Çocuk Koruma Kanunu hakkında bilgilendirildiğini belirtirken, 163'ü (%95,3) ise bilgilendirilmediğini söylemiştir.

Kürklü (2011) araştırmasında da çıkan sonuçlar benzerlik göstermektedir. 236 öğretmenden 210'u (%87,1) Çocuk Koruma Kanun'u hakkında bilgilendirilmediklerini belirttiler.

Avustralya'da yapılan çalışmada öğretmenlerin 2005 yılına kadar çocuk ihmal ve istismarı ile çocuk korumaya yönelik eğitim durumları incelenmiş ve çalışmaya katılan öğretmenlerin %93'ünün konu ile ilgili eğitim aldıkları görülmüştür (Walsh ve ark, 2005). Walsh'un çalışması ile ülkemizde yapılan çalışmaların sonuçlarının farklı olmasının nedeni Avustralya'da konu hakkındaki hizmet öncesi eğitimin zorunlu olmasıdır.

Kayseri'de yaptığımız çalışmada Çocuk Koruma Kanunu hakkında bilgilendirildim diyen öğretmen sayısının ülkemizde yapılan diğer araştırmalardan yüksek çıkması dikkat çekicidir. Kayseri İl Milli Eğitim Müdürlüğü ve Rehberlik Araştırma Merkezi Müdürlüğü tarafından 22.01.2013 tarihinde "Çocuk İhmali Ve İstismarının Hukuki Boyutu" konulu seminer düzenlenmiştir. Seminere anaokulu, ilkokul, ortaokul ve liseden eğitimciler katılmıştır. Seminere katılanlar tüm eğitimciler içinde küçük bir orana sahip olsa da, araştırmamızdaki sayının yüksek çıkması yapılan bu seminerle ilişkilendirilebilir.

Kenny(2004) tarafından Amerika'da yapılan çalışmada öğretmenlerin %34'ünün çocuk ihmal ve istismarı ile ilgili hizmet öncesi eğitimi aldıkları görülmektedir (Kenny, 2004). Çocuk koruma Kanunu hakkında bilgilendirilen öğretmenlerin çocuk ihmal ve istismarıyla karşılaştığında ne yapacağını daha iyi bileceği düşünülmektedir.

Bu Kanunun amacı, korunma ihtiyacı olan veya suça sürüklenen çocukların korunmasına, haklarının ve esenliklerinin güvence altına alınmasına ilişkin usûl ve esasları düzenlemektir. Bu Kanun, korunma ihtiyacı olan çocuklar hakkında alınacak tedbirler ile suça sürüklenen çocuklar hakkında uygulanacak güvenlik tedbirlerinin usûl ve esaslarına, çocuk mahkemelerinin kuruluş, görev ve yetkilerine ilişkin hükümleri kapsar. Korunma ihtiyacı olan çocuk: Bedensel, zihinsel, ahlaki, sosyal ve duygusal gelişimi ile kişisel güvenliği tehlikede olan, ihmal veya istismar edilen ya da suç mağduru çocuğu ifade eder (ÇKK, 2005, 9501).

Çocuk Koruma Kanunu'nun temel ilkeleri ise madde 4'de şu şekilde sıralanmıştır.

Bu Kanunun uygulanmasında, çocuğun haklarının korunması amacıyla;

- Çocuğun yaşama, gelişme, korunma ve katılım haklarının güvence altına alınması,
- Çocuğun yarar ve esenliğinin gözetilmesi,
- Çocuk ve ailesinin herhangi bir nedenle ayrımcılığa tâbi tutulmaması,
- Çocuk ve ailesi bilgilendirilmek suretiyle karar sürecine katılımlarının sağlanması,
- Çocuğun, ailesinin, ilgililerin, kamu kurumlarının ve sivil toplum kuruluşlarının işbirliği içinde çalışmaları,
- İnsan haklarına dayalı, adil, etkili ve süratli bir usûl izlenmesi,
- Soruşturma ve kovuşturma sürecinde çocuğun durumuna uygun özel ihtimam gösterilmesi,
- Kararların alınmasında ve uygulanmasında, çocuğun yaşına ve gelişimine uygun eğitimini ve öğrenimini, kişiliğini ve toplumsal sorumluluğunu geliştirmesinin desteklenmesi,
- Çocuklar hakkında özgürlüğü kısıtlayıcı tedbirler ile hapis cezasına en son çare olarak başvurulması,
- Tedbir kararı verilirken kurumda bakım ve kurumda tutmanın son çare olarak görülmesi, kararların verilmesinde ve uygulanmasında toplumsal sorumluluğun paylaşılmasının sağlanması,
- Çocukların bakılıp gözetildiği, tedbir kararlarının uygulandığı kurumlarda yetişkinlerden ayrı tutulmaları,
- Çocuklar hakkında yürütülen işlemlerde, yargılama ve kararların yerine getirilmesinde kimliğinin başkaları tarafından belirlenmemesine yönelik önlemler alınması, ilkeleri gözetilir (ÇKK, 2005, 9502).

Araştırmaya katılan öğretmenlerin %70,8'i (n=381) çocuk ihmali ve istismarı konusunda bilgilendirilmek istemektedir. %22,7'si (n=122) ise bilgilendirilmek istemedikleri yönünde görüş bildirmiştir. Tablo 11'de öğretmenlerin %24,2'sinin daha önce kanun hakkında bilgilendirildiği göz önüne alındığında, bilgilendirilmek istemeyen öğretmenlerin daha önce eğitim alan öğretmenler olduğu düşünülebilir. Bilgilendirilmek isteyen öğretmenlerin çokluğu konuyla ilgili hizmet içi eğitim faaliyetlerinin eksik olduğunu göstermektedir.

Tablo 12'ye bakıldığında 538 öğretmenin %84,4'ü (n=454) çocuk ihmal ve istismarı şüphesini kanunlara göre bildirmek zorunda olduklarını, %3,9'u (n=21) bildirmek zorunda olmadıklarını, %11,7'si ise (n=63) konuyla ilgili bilgisinin ve/ veya fikrinin olmadığını belirtmiştir.

Literatür incelendiğinde araştırma sonuçlarıyla tutarlı bulgulara ulaşılmıştır. Kürklü (2011) öğretmenlerin çocuk ihmal ve istismar şüphesini kanunlara göre bildirmek zorunda olup olmadıkları yönündeki soruya, 233 öğretmenin %85,9'u (n=207) çocuk ihmal ve istismarı şüphesini kanunlara göre bildirmek zorunda olduklarını ve yasaların bunu zorunlu kıldığını, %10,8'i (n=26) kanunlara göre çocuk ihmal ve istismarı şüphesini bildirmek zorunda olmadıklarını belirtmişlerdir.

Tugay(2008) çalınmasında da benzer şekilde çalışmaya katılan öğretmenlerin %51,2'si kanunlara göre çocuk ihmal ve istismarını bildirim zorunluluğu olduğuna inanmaktadır.

Tüm araştırmalarda benzer sonuçlar çıksa da yaşanan ihmal ve istismar olaylarının birçoğu gizli kalabilmektedir. Öğretmenler kanun karşısında bildirimde bulunma konusunda zorunlu olduğunu bilse de sorumluluk almak istememekte ve olayları görmezden gelebilmektedir. Günümüzde başta Avustralya, Amerika, Kanada ve İngiltere olmak üzere birçok ülkede çocuk ihmal ve istismarının bildirmesine ilişkin yasal zorunlulukların yanında açık olarak belirtilmiş öğretmenlere yönelik politikalar bulunmaktadır. Ancak Türkiye'de, Milli Eğitim politikaları içinde yukarıda belirtildiği gibi çocuğun korunması esasına ilişkin maddeler yer alsa ya da tespit edildiğinde başvurulacak kurum ve kuruluşlar mevcut olsa da, çocuk ihmal ve istismarını bildirim süreci ve bununla ilgili birimlerin oluşturulmasına ilişkin etkin ve açık bir uygulama mevcut değildir. Öğretmenleri her ne şekilde olursa olsun zorunlu bırakan, Milli Eğitim Yönetmeliği içinde standart olarak hazırlanmış bir bildirim süreci ve işleyişi şeması bulunmamaktadır. Bununla birlikte kanun, politikalar ve eğitim ile ilgili elde ettiğimiz sonuçlar da göstermektedir ki ülke çapında çocuk ihmal ve istismarının önlenmesi amacı ile bildirime yönelik açık ve ayrı düzenlemeler getirilmesinin yanı sıra okullardaki öğretmenlerinde konu ile ilgili düzenli hizmet içi eğitimleri gerekmektedir. Ayrıca öğretmen adaylarının eğitim süreçleri içerisindeki müfredatlarına çocuk ihmal ve istismarını belirleyebilmeleri, yasal zorunlulukları ve Milli Eğitim politikalarının

farkında olabilmeleri adına konulacak olan konular bilgi düzeylerini de arttıracak ve çocuk korumaya yönelik bilincin sağlanmasını sağlayacaktır (Tugay, 2008, 107).

Öğretmenlerin ihmal ve istismar gibi hassas bir konunun bildiriminde, bildirim nereye ve ne şekilde yapılacağını bilinmemesi öğretmenleri çaresiz bırakmaktadır. Bu durum ihmal ve istismarla ilgili yapılan bildirim sonuçsuz kalacağı düşüncesini oluşturabilmekte ve öğretmenler sorumluluk almak istenmeyebilmektedir.

Araştırmamızda 538 öğretmenden %98'i (n=527) vicdani anlamda çocuk ihmal ve istismarını bildirmekten kendini sorumlu olarak gördüğünü belirtmiştir.

Literatür incelendiğinde araştırma sonuçlarıyla tutarlı bulgulara ulaşılmıştır. Tugay (2008) araştırmasında öğretmenlerin %85,2'si ahlaki anlamda çocuk ihmal ve istismarını bildirmek zorunda olduğu inancındadır.

Kürklü(2011) araştırmasında 238 öğretmenin %99,2'si (n=236) çocuk ihmal ve istismarı şüphesini ahlaki anlamda bildirmekten sorumlu olduklarını belirtmişlerdir.

Pala(2011) yine benzer sonuç ortaya çıkmış ve 171 öğretmen adayının %96,4'ü ahlaki anlamda çocuk ihmal ve istismarını bildirmek zorunda olduklarını belirtmişlerdir.

Araştırmalarda çıkan ortak sonuç, öğretmenlerin tamamına yakınının ahlaki anlamda kendini çocuk ihmal ve istismarını bildirmede sorumlu olduğunu düşünmesidir. Yasal anlamda bildirimde bulunuruma göre ahlaki anlamda bildirimde bulunurum oran olarak yüksek çıkmıştır. Bunun sebebi, öğretmenlerin yasal anlamda bildirim zorunluluğunun olduğunu bilmemesi olabilir.

“Çocuk ihmal ve istismarını tespit ettiğinizde kime bildirirsiniz?” sorusuna Tablo 14'e bakıldığında öğretmenler en çok okul yönetimine (x=1.67) bildirim yönünde görüş bildirmişlerdir. Öğretmenler bildirimde bulunacakları yer olarak en az okul aile birliği (x=5.34) yönünde görüş bildirmişlerdir.

Kürklü(2011) araştırma sonucunda benzer sonuç ortaya çıkmıştır. “Çocuk ihmal ve istismarını tespit ettiğinizde kime bildirirsiniz” sorusuna 237 ilköğretim öğretmenin %56'sı okul yönetimi, %21,2'si ise Sosyal Hizmetler Çocuk Esirgeme Kurumu'na

bildiririm yönünde, en az ise %0,8 ile okul aile birliğine bildiririm yönünde cevap verildi.

Burada dikkat çeken bir nokta okul aile birliğinin en az tercih edilen yer olarak belirlenmesidir. Okul aile birliğinin bildirim yapılacak yer olarak en az tercih edilmesinin nedeni konunun çok hassas olması ve mağdur olan çocuğun, ihmal ve istismar olayının yayılması sonucunda daha fazla zarar görmesini engellemek olabilir.

Tugay'ın araştırmasında öğretmenlere “Çocuk ihmal ve istismar durumunu tespit ettiğinizde kime bildirir misiniz?” diye sorduğunda, sosyal hizmetler müdürlüğüne % 33.0'ı, Milli Eğitim müdürlüğüne % 24.8'i, il sağlık müdürlüklerine % 12.8'i, polise % 29.0'ı, okul aile birliğine % 16.5'i, okul yönetimine %77.8'i, evet şeklinde cevap vermişlerdir (Tugay, 2008, 68). Görüldüğü gibi Tugay'ın araştırmasında da okul yönetimi %77,8 ile en çok bildirim yapılacak yer olarak belirtilmiştir. Okul aile birliğine evet diyenlerin oranı ise %16,5 ile yine düşük oranda çıkmıştır.

Pala(2011) araştırmasında da öğretmen adayları “ihmal ve istismar şüphesi durumunda ilk bildirim yeri” sorusuna araştırmamıza yakın cevap vermişlerdir. 171 öğretmen adayı öğrencilerin 72'si (%42,1) okul yönetimine bildiririm şeklinde görüş bildirmiştir. Adaylar ikinci bildirim basamağı olarak Sosyal Hizmetler Müdürlüğü'nü (%24,0) tercih etmişlerdir.

Tüm bu araştırmalardan çıkan ortak sonuç, öğretmenlerin ihmal ve istismar şüphesi durumunda bildirim yeri olarak en çok okul yönetimini tercih etmiş olmalarıdır. Bu durum okul yönetimlerinin sorumluluğunu artırmaktadır. Yöneticiler kendisine bildirilen ihmal ve istismar durumuyla ilgili bir sonraki basamağı iyi bilmelidirler. Bunun için yöneticilerin de çocuk ihmal ve istismarı ile Çocuk Koruma Kanunu hakkında bilgilendirilmeleri gerekir.

“İhmal türlerinden herhangi birine müdahale durumunuz nedir?” sorusunda, Tablo 15'e bakıldığında öğretmenlerin en çok fiziksel ihmale ($x=1.97$) müdahale edecekleri görülmektedir. Bu konuyu sırasıyla eğitimsel ihmal ($x=2.16$) ve duygusal ihmal ($x=2.57$) takip etmektedir. Fiziksel ihmalin belirtilerinin duygusal ihmale göre daha net olması öğretmenlerin müdahale önceliğini etkilemiş olabilir. Bilindiği gibi duygusal

ihmal en zor tespit edilen ihmal çeşididir. Ayrıca eğitimcilerin eğitimsel ihmale müdahale durumunu önemsedikleri ortaya çıkan sonuçtan anlaşılmaktadır.

“İstismar türlerinden herhangi birine müdahale durumunuz nedir?” Tablo 16’ya bakıldığında öğretmenlerin en çok cinsel istismar ($x=1,31$) konusunda müdahale edecekleri görülmektedir. Bu konuyu sırasıyla fiziksel istismar ($x=2,16$), duygusal istismar ($x=2,73$) ve ekonomik istismar ($x=3,77$) konuları takip etmektedir.

Cinsel istismara hassas bir konu olması sebebiyle genelde müdahale edilmemektedir. Öğretmenlerin özellikle cinsel istismar konusundaki hassasiyetleri konunun önemi açısından mutlu edici bir sonuçtur.

Araştırmaya katılan öğretmenlerin 512’si (%95,2) çocuk ihmal ve istismarıyla ilgili bildirimde bulduklarında yöneticilerinin kendilerini destekleyeceklerini, 26’sı (%4,8) ise bildirimde bulduklarında yöneticilerinin kendilerini desteklemeyeceklerini belirttiler.

Kürklü(2011) araştırmaya katılan öğretmenlerin 230’unun %87,6’sı çocuk ihmal ve istismarıyla ilgili bildirimde bulduklarında yöneticilerinin kendilerini destekleyeceklerini, %7,9’u ise bildirimde bulduklarında yöneticilerinin kendilerini desteklemeyeceklerini belirtmişlerdir.

Tugay(2008) öğretmenlerin çok büyük bir çoğunluğu %90’ı ($N=360$) çocuk ihmal ve istismarı ile ilgili bildirim yaptıklarında okul yöneticilerinin kendilerini destekleyeceğini belirtmişlerdir. Çalışmaya katılan öğretmenlerden sadece % 10’u yöneticilerinin kendilerini desteklemeyeceğini ifade etmişlerdir.

Araştırmamızdan ve diğer yapılan araştırmalardan çıkan sonuç, öğretmenlerin tamamına yakınının çocuk ihmal ve istismarıyla ilgili bildirim yaptıklarında yöneticilerinin kendilerini destekleyeceği görüşünü belirtmeleridir. Öğretmenlerin ihmal ve istismar şüphesi durumunda bildirim yeri olarak en çok okul yönetimini tercih etmiş olmaları (Tablo 14), okul yöneticilerinin kendilerini destekleyeceğine olan inançla ilişkilendirilebilir.

Tablo 18'e bakıldığında, öğretmenlerin ihmal ve istismarın belirtilerini tanımada kendilerini yeterli görme durum aralığı orta düzeyde (2.61- 3.40) çıkmıştır. Bu durumda katılımcılar ihmal ve istismarın belirlenmesi konusunda kendilerini orta düzeyde yeterli görmektedir. Öğretmenler kendilerini en az cinsel istismar ($x=2.90$) konusunda yeterli görmektedir. Eğitimsel ihmalin ($x=3.63$) belirtileri ise kendilerini en çok yeterli gördükleri konudur. Fiziksel istismar ($x=3.27$), duygusal istismar ($x=3.20$), ekonomik istismar ($x=3.29$), fiziksel ihmal ($x=3.39$), duygusal ihmal ($x=3.21$) sonucu ortaya çıkmıştır.

Pala(2011) araştırmasında, araştırmamıza benzer sonuç ortaya çıkmıştır. Öğretmen adaylarının % 18,7'si çocuk ihmali tanıma konusunda hazırlıksız olduklarını, % 27,5'i emin olmadıklarını, % 53,8'i hazırlıklı olduklarını bildirmişlerdir. Fiziksel istismar konusunda öğretmen adaylarının % 43,3'ü, cinsel istismar konusunda % 38'i, duygusal istismar konusunda ise % 53,2'si hazırlıklı oldukları yanıtını vermişlerdir. Görüldüğü gibi öğretmen adaylarının kendini yeterli görme durumu orta düzeyde çıkmıştır. Cinsel istismar bu araştırmada da, araştırmaya katılanların kendilerini en az yeterli gördüğü istismar türü olmuştur.

Öğretmenlerin ihmal ve istismarın belirtilerini tanımada kendilerini yeterli görme durumlarıyla, verilen tanım ve belirtilere verdikleri cevaplar (Tablo 14) karşılaştırıldığında;

Fiziksel istismarla ilgili verilen tanım ve belirtilere 538 öğretmenin %81,2'si ($n=437$) doğru yanıt vermiştir. Fiziksel istismarın belirtilerini tanımada kendini yeterli görme durumu orta düzeyin üstünde çıkmıştır ($x=3,27$). Bu iki durum birbirini destekler niteliktedir.

Pala(2011) araştırmasında, öğretmen adaylarının ihmal ve istismarın belirtilerini tanımlamada kendilerini değerlendirmeleri istenmiştir. Katılımcıların %47,3'ü fiziksel istismarın belirtilerini tanımlamada hazırlıklı oldukları yanıtını vermiştir. Ortaya çıkan sonuç araştırmamızı destekler niteliktedir. Ancak Erol (2007) tarafından yapılan araştırmada öğretmenlerin fiziksel istismarı saptamada yetersiz kaldıkları görülmüştür.

Duygusal ihmal ve istismarla ilgili verilen tanım ve belirtilere öğretmenlerin %92,9'u ($n=500$) doğru yanıt vermiştir. Duygusal ihmal ve istismar belirlenmesi en zor olan

ihmal ve istismardır. Buna rağmen araştırmamızda öğretmenler tarafından en çok doğru cevabın verildiği soru olması dikkat çekicidir. Duygusal ihmal ve istismarın belirtilerini tanımada kendini yeterli görme durumu ise orta düzeyde çıkmıştır ($x=3,20$). Yine bu iki durum birbirini destekler niteliktedir. Ancak fiziksel istismara göre, duygusal ihmal ve istismarın tanım ve belirtilerini tanıyan öğretmen sayısı fazla olmasına rağmen, kendini yeterli görme durumu fiziksel istismara göre düşük çıkmıştır.

Pala(2011)'nin araştırmasında duygusal istismarı tanımlamaya yönelik soruya verdikleri cevaplarda katılımcıların en çok kendilerine güven belirttikleri istismar türü duygusal istismar olmuştur.

Fiziksel ihmal ile ilgili verilen tanım ve belirtilere öğretmenlerin %61,7'si ($n=332$) doğru yanıt vermiştir. Fiziksel ihmalin belirtilerini tanımada kendini yeterli görme durumu ise orta düzeyde çıkmıştır ($x=3,29$). Bu iki durum birbirini destekler niteliktedir.

Cinsel istismar ile ilgili verilen tanım ve belirtilere öğretmenlerin %91,4'ü ($n=492$) doğru yanıt vermiştir. Cinsel istismarın belirtilerini tanımada kendini yeterli görme durumu orta düzeyde çıkmıştır ($x=2,90$). Ancak diğer ihmal ve istismar türlerine göre kendini yeterli görme durumu düşük çıkmıştır. Tanım ve belirtilere doğru cevap veren öğretmen sayısı ise en yüksek ikinci sıradadır. Sonuç olarak öğretmenler, kendilerini cinsel istismarın belirtilerini tanımada orta düzey olarak görse de tanım ve belirtilere doğru cevap veren öğretmen sayısı ortalamanın üstünde çıkmıştır.

Pala(2011) araştırmasında, katılımcılar ihmal ve istismarı tanımlamaya yönelik verdikleri cevaplarda, en az cinsel istismarın belirtilerini tanıma konusunda yetersiz olduklarını belirtmişlerdir.

Eğitimsel ihmal ile ilgili verilen tanım ve belirtilere öğretmenlerin %81'i ($n=436$) doğru yanıt vermiştir. Eğitimsel ihmalin belirtilerini tanımada kendini yeterli görme durumu ise üst düzey ($x=3,63$) çıkmıştır.

Ekonomik istismar ile ilgili verilen tanım ve belirtilere öğretmenlerin %69,1'i ($n=372$) doğru yanıt vermiştir. Ekonomik istismarın belirtilerini tanımada kendini yeterli görme durumu ise orta düzey ($x=3,29$) çıkmıştır.

Kürklü(2011) araştırmada çocuk ihmal ve istismarının belirti ve risklerini tanılama ölçeğine cevap veren öğretmenlerin, bütün sorulara doğru cevap vermeleri halinde almaları gereken puan 51 olarak hesaplanmıştır. Araştırma sonuçlarına bakıldığında öğretmenlerin aldıkları puanlar 11-47 arasında değişmektedir. Bu sonuç öğretmenlerin bu konuda hizmet öncesi ve hizmet içi eğitim almamasından kaynaklanmış olabileceği belirtilmiştir.

Öğretmenlerin çocuk ihmal ve istismarı konusundaki farkındalık düzeyleri ile cinsiyet, branş, kıdem, anne- baba olma, konuyla ilgili resmi eğitim alma, çocuk koruma kanunu hakkında bilgi sahibi olma değişkenleri arasında yapılan analize ilişkin bulgulara bakıldığında anlamlı bir fark bulunamamıştır.

Tablo 22 incelendiğinde çocuk ihmal ve istismarına yönelik farkındalık düzeyleri konusunda evli öğretmenlerin ortalamasının 14,61, bekar öğretmenlerin ortalamasının ise 14,09 olduğu görülmektedir. Bu bulguya göre evli öğretmenlerin çocuk ihmal ve istismarı konusundaki farkındalık düzeylerinin bekar öğretmenlerden yüksek olduğu görülmektedir.

Tablo 27 incelendiğinde bilgi düzeyi için hesaplanan F değeri ($F=2,565$; $p<,05$) öğretmenlerin sahip olduğu çocuk sayısına göre gruplar arasında anlamlı bir farkın olduğunu ifade etmektedir

Öğretmenlerin farkındalık düzeyi puanları arasındaki fark incelendiğinde 4 çocuk sahibi öğretmenler ile 1 ve 2 çocuk sahibi öğretmenler arasında ,05 düzeyinde anlamlı bir farklılaşmanın olduğu Tablo 27. 1'de görülmektedir. Bu bulguya göre 4 çocuk sahibi olan öğretmenlerin çocuk ihmali ve istismarı konusundaki farkındalık düzeyleri 1 ve 2 çocuk sahibi olan öğretmenlerden daha düşüktür.

Tablo 27. 2 incelendiğinde farkındalık düzeyi açısından en yüksek puan ortalamasının 14,66 ile 2 çocuk sahibi öğretmenlere ait olduğu, bunu sırasıyla 14,62 ile 3 çocuk, 14,59 ile 1 çocuk, 14,32 ile çocuk sahibi olmayan ve 13,12 ile 4 çocuk sahibi olan öğretmenlerin izlediği görülmektedir.

Tablo 28 incelendiğinde farkındalık düzeyi açısından en yüksek puan ortalamasının 14,64 ile öğrencilerinin sosyoekonomik düzeyi düşük olan öğretmenlere ait olduğu,

bunu sırasıyla 14,57 ile orta ve 13,83 ile yüksek sosyoekonomik düzeye sahip öğrencileri olan öğretmenlere ait olduğu görülmektedir.

Öğretmenlerin farkındalık düzeyi puanları arasındaki fark incelendiğinde öğrencilerinin sosyoekonomik düzeyi yüksek olan öğretmenler ile öğrencilerinin sosyoekonomik düzeyi düşük olan öğretmenler arasında ,05 düzeyinde anlamlı bir farklılaşmanın olduğu Tablo 28. 2’de görülmektedir. Bu bulguya göre öğrencilerinin sosyoekonomik düzeyi yüksek olan öğretmenlerin çocuk ihmali ve istismarı konusundaki farkındalık düzeyleri öğrencilerinin sosyoekonomik düzeyi düşük olan öğretmenlerden daha düşüktür.

6. SONUÇ VE ÖNERİLER

6.1. Sonuç

1. Çocuk ihmal ve istismarı konusunda öğretmenlerin lisans döneminde ve sonrasında eğitim almadıkları görülmektedir.
2. Öğretmenlerin Çocuk Koruma Kanun'u hakkında bilgilendirilmedikleri sonucu ortaya çıkmıştır.
3. Öğretmenlerin 381'i (%70,8) çocuk ihmal ve istismarı konusunda bilgilendirilmek istemektedir. Öğretmenlerin büyük çoğunluğunun çocuk istismarı ve ihmal hakkında bilgi gereksiniminin olması, konuyla ilgili öğretmenlere yönelik eğitimlerin yetersiz olduğu sonucunu ortaya çıkarmıştır.
4. Araştırmaya katılan öğretmenlerin 376'sı (%69,9) çocuk ihmal ve istismarı konusunda okulda nadiren de olsa tartışma yaptıklarını belirtmişlerdir. Buradan hareketle okullarda konuyla ilgili tartışma yapılıyor sonucu çıkarılabilir.
5. Öğretmenlerin çoğu (%84,4) çocuk ihmal ve istismarı şüphesini kanunlara göre bildirmek zorunda olduklarına, tamamına yakını (% 98) ise vicdani anlamda bildirim yapmak zorunda olduklarına inanmaktadır.
6. Çocuk ihmal ve istismarını tespit ettiğinizde kime bildirirsiniz sorusuna öğretmenler en çok okul yönetimine bildirim yönünde görüş bildirmişlerdir. İkinci sırada bildirim yapılacak yer olarak polise bildirim seçeneği tercih edilmiştir. Öğretmenler bildirimde bulunacakları yer olarak en az okul aile birliği yönünde görüş bildirmişlerdir.
7. Araştırmaya katılan öğretmenlerin 512'si (%95,2) çocuk ihmal ve istismarıyla ilgili bildirimde bulduklarında yöneticilerinin kendilerini destekleyecekleri inancındadır.
8. Öğretmenlerin çocuk istismarı ve ihmal ile ilgili tanım ve belirtilere verdiği cevaplar incelendiğinde, öğretmenlerin çocuk istismarı ve ihmaline yönelik farkındalık düzeyleri yüksek düzeyde çıkmıştır.

9. Duygusal ihmal ve istismar öğretmenler tarafından tanım ve belirtileri en çok bilinen ihmal ve istismar türü olmuştur. 538 öğretmenin %92,9'u (n=500) verilen tanım ve belirtilere doğru yanıt vererek duygusal ihmal ve istismar demiştir.
10. Cinsel istismar öğretmenler tarafından tanım ve belirtileri en çok bilinen ikinci ihmal ve istismar çeşidi olmuştur. Araştırmaya katılan 538 öğretmenin %91,4'ü (n=492) verilen tanım ve belirtilere doğru yanıt vermiştir.
11. Fiziksel ihmal ise en çok karıştırılan konu olmuştur. Öğretmenler fiziksel ihmali en çok duygusal ihmal ile karıştırmışlardır. 538 Öğretmenin %61,7'si (n=332) fiziksel ihmalin tanım ve belirtilerine doğru cevap verebilmiştir.
12. Öğretmenlerin çocuk ihmal ve istismarı konusundaki farkındalık düzeyleri ile cinsiyet, branş, kıdem, anne-baba olma, konuyla ilgili resmi eğitim alma, çocuk koruma kanunu hakkında bilgi sahibi olma değişkenleri arasında yapılan analize ilişkin bulgulara bakıldığında anlamlı bir fark bulunamamıştır.
13. Evli öğretmenlerin çocuk ihmal ve istismarı konusundaki farkındalık düzeylerinin bekar öğretmenlerden yüksek olduğu sonucu ortaya çıkmıştır.
14. Çocuk sayısı 4 olan öğretmenlerin çocuk ihmali ve istismarı konusundaki farkındalık düzeyleri, çocuk sayısı 1 ve 2 olan öğretmenlerden daha düşüktür. Çocuk sayısı fazla olan öğretmenler çocuk ihmal ve istismarını ayırt etmede, çocuk sayısı az olan öğretmenlere göre yetersizdir sonucu çıkarılabilir.
15. Öğrencilerinin sosyoekonomik düzeyi yüksek olan öğretmenlerin, çocuk ihmali ve istismarı konusundaki farkındalık düzeyleri, öğrencilerinin sosyoekonomik düzeyi düşük olan öğretmenlerden daha düşüktür.

6.2. Öneriler

1. Araştırmamıza katılan öğretmenler büyük çoğunluğu daha önce konuyla ilgili eğitim almadıklarını belirtmişlerdir. Ayrıca konuyla ilgili bilgilendirilmeye ihtiyaç duyuyor musunuz sorusuna öğretmenlerin tamamına yakını evet yanıtını vermiştir. Buradan hareketle okul öncesi ve sınıf öğretmeni yetiştiren üniversitelerin, öğretmen adaylarına, çocuk istismarı ve ihmali konusunda eğitim vermesi gerekir. Bununla beraber merkezi ve mahalli hizmet içi eğitimlerle okul öncesi ve sınıf öğretmenlerine konu hakkında eğitim verilmelidir.

3. Öğretmenler yasal anlamda ve vicdanen çocuk ihmal ve istismarını bildirmek zorundayız yönünde görüş bildirmişlerdir. İhmal ve istismara maruz kaldığından şüphelenilen çocuğun korunması ve diğer işlemler istismarı anlattığı ilk kişi ile başlar. Öğretmenlerin istismar ve ihmal ile karşılaştığında yapması gerekenleri, yasal sorumluluklarını ve çocuğun bu süreçte nasıl korunması gerektiğini bilmeleri önemlidir. Öğretmenlerin ihmal ve istismar gibi hassas bir konunun bildiriminde, bildirim nereye ve ne şekilde yapılacağını bilmemesi, Çocuk Koruma Kanunu hakkındaki bilgisizliği öğretmenleri çaresiz bırakmaktadır. Bu durum ihmal ve istismarla ilgili yapılan bildirim sonuçsuz kalacağı düşüncesini oluşturabilmekte ve öğretmenler sorumluluk almak istenmeyebilmektedir. Öğretmenlerin böyle bir durumla karşılaştıklarında nasıl bir yol izleyecekleri kanun ve yönetmeliklerle düzenlenmelidir. Çeşitli eğitim faaliyetleri ile öğretmenlerin konuyla ilgili bilgilendirilmeleri gerekmektedir. Bunun yanında üniversitelerde lisans eğitimi sürecinde öğretmen adaylarına dersler verilmelidir.

4. Araştırmamıza katılan öğretmenler çocuk ihmal ve istismarını tespit ettiklerinde, en çok okul yönetimine bildirim yönünde görüş bildirmişlerdir. Okul yönetimlerinin bildirim yapılacağı ilk yer olması yöneticilerin sorumluluklarını artırmaktadır. Yöneticiler kendisine bildirilen ihmal ve istismar durumuyla ilgili bir sonraki basamağı iyi bilmelidirler. Yöneticilerin bundan sonraki aşamada ne yapacaklarını bilmesi yine kanun ve yönetmeliklerle düzenlenmelidir. Konuyla ve Çocuk Koruma Kanunu ile ilgili eğitimler verilerek yöneticiler bilgilendirilmelidir.

5. Öğretmenlere çocuk ihmal ve istismarıyla ilgili verilen eğitimin, öğretmenlerin bu konudaki bilgi ve farkındalık düzeylerinde değişiklik yapıp yapmadığının test edilmesine yönelik araştırma yapılabilir.

KAYNAKÇA

- Ahioğlu- Lindberg, E. N. (2012). Çocuk Yetiştirme Açısından Türkiye'de Çocukluğun Tarihi. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakóltesi Dergisi*, 31(1), 41-52.
- Akacan, B. (2012). Ortaöğretim Okullarında Görev Yapan Eğitimcilerin Çocuk İstismarına İlişkin Görüşleri. *Turkish International Journal of Special Education and Guidance and Counseling*, 1(2), 37-53.
- Akçay, ř. (2008). İstanbul Üniversitesine Bağlı Tıp Fakólterinde Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Anabilim Dalları İle Travma ve Acil Cerrahi Birimlerinde Görev Yapan Son Dönem Tıpta Uzmanlık Öğrencilerinin Çocuk İhmali ve İstismarı Konusunda Bilgi, Deneyim ve Davranışlarını Belirleme Araştırması. İstanbul Üniversitesi İstanbul Tıp Fakóltesi Aile Hekimliđi Anabilim Dalı, Uzmanlık Tezi.
- Akçan, R. ve Çekin, N. (2010). Cinsel Suçlu (!) Olarak Çocuk. *Adli Tıp Dergisi*, 25(1).
- Akyüz, E. (2001). Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin Temel İlkeleri Işığında Çocuğun Eğitim Hakkı. *Milli Eğitim Dergisi*, 153.
- Aktaş-Altunsu, B. (2004). Çocuklara Bakım Veren Hemşirelerin Çocuk İstismar ve İhmalini Tanıyabilmeleri. Marmara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- Aral, N. ve F. Gürsoy. (2001). Çocuk Hakları Çerçevesinde Çocuk İhmal ve İstismarı. *Milli Eğitim Dergisi*, 151(5).
- Avrupa Konseyi Yayın Dairesi. (2007). *Çocuklara Yönelik Fiziksel Ceza Uygulamasının Ortadan Kaldırılması Sorular ve Yanıtlar*. Fransa: Avrupa Konseyi Yayıncılık.
- Ayzöğ, D. (2008). Öğrencilerin Çocuk Haklarını Algılama Düzeyleri ile Başarıları Arasındaki İlişi. Beykent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- Bahar, G., Savaş, H. ve Bahar, A. (2009). Çocuk İstismarı ve İhmali: Bir Gözden Geçirme. *Fırat Sağlık Hizmetleri Dergisi*, 4(12).

- Bequele, A. (1991). Çocuk İstismarı ve İhmali. *Çocukların Kötü Muameleden Korunması 1. Ulusal Kongresi* içinde (s.65-80). Çocuk Emegi: Bu Konuda Ne Yapılabilir. Ankara: Gözde Repro Ofset.
- Browne, K. (1991). Çocuk İstismarı ve İhmali. *Çocukların Kötü Muameleden Korunması 1. Ulusal Kongresi* içinde (s.295-306). Çocuk İstismarını Önceden Kestirmek. Ankara: Gözde Repro Ofset.
- Byers, J. (1991). Çocuk İstismarı ve İhmali. *Çocukların Kötü Muameleden Korunması 1. Ulusal Kongresi* içinde (s.279-285). Çocuk İstismarını Önleme: Önleyici Programlar ve Halk Eğitimi. Ankara: Gözde Repro Ofset.
- Çatık, A. E. ve Çam, O. (2006). Hemşire ve Ebelerin Çocuk İstismarı ve İhmalinin Belirti ve Risklerini Tanıma Düzeylerinin Saptanması. *Ege Üniversitesi Hemşirelik Yüksek Okulu Dergisi*, 22(2), 103-119.
- Çelik, C. (2005). Çocuk Kavramı ve Medeni Hukuk Açısından Çocuk Haklarının Tarihi Gelişimi. *E- Akademi*, 36.
- Çiğdem, R. (2011). Çocuk Hakları Açısından Çocuk İhmali ve İstismarı El Kitabı. 1. *Türkiye Çocuk Hakları Kongresi* içinde (s.202-221). İslam Kültürünün Çocuk İhmali ve İstismarına Yaklaşımı. İstanbul: Çocuk Vakfı Yayınları.
- Çıplak-Dağlı, S. (2008). Aile İçi Çocuk İstismarı ile Bilişsel İşlevler Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- Demir, A. H. (2001). Okulda Şiddete Çözüm Önerisi. *Bilim ve Aklın Aydınlığında Eğitim Dergisi*. 2/C.
- Dervişoğlu, S. (2012). Çocuk İstismarı ve İhmali Açısından Sokakta Çalışan Çocuklar ve Avrupa Birliği Uygulamaları. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- Dinç, M. (2011). Çocuk Hakları Açısından Çocuk İhmali ve İstismarı El Kitabı. 1. *Türkiye Çocuk Hakları Kongresi* içinde (s.56-71). Çocuklarda Fiziksel İstismar. İstanbul: Çocuk Vakfı Yayınları.

- Doğan, Ö. Ö. (2009). Cinsel İstismara Uğrayan Ergenlerde Bireysel, Ailesel ve İstismara Ait Özelliklerin Tanımlanarak, İstismara Uğrama ve Psikiyatrik Bozukluk Oluşumu Üzerine Etkilerinin Araştırılması: Kontrollü Bir Çalışma. Dokuz Eylül Üniversitesi Tıp Fakültesi. Uzmanlık Tezi, İzmir.
- Dönmez, E. (2009). Okul Öncesi Eğitimi Öğretmenleri ve Velilerin Çocuk İstismarına ve İhmaline Yönelik Görüşleri. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Konya.
- Efe, M. (2008). Çocukların cezai sorumluluğu. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Hukuku Anabilim Dalı. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Konya.
- Erkman, F. (1991). Çocuk İstismarı ve İhmalı. *Çocukların Kötü Muameleden Korunması 1. Ulusal Kongresi* içinde (s.163-169). Çocukların Duygusal Ezimi. Ankara: Gözde Repro Ofset.
- Erol, D. (2007). Okulöncesi Eğitim Kurumlarında Görev Yapan Öğretmenlerin Çocuklardaki Fiziksel İstismar Belirtilerine İlişkin Farkındalıkları (Eskişehir İl Örneği). Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Eskişehir.
- Ersoy, A. F. (2012). Vatandaşlık Eğitiminde İhmal Edilen Bir Alan: Evde ve Okulda Çocuk Haklarının Eğitimi. *International Online Journal of Educational Sciences*, 4(2), 359-376
- Goldman, D. G. J. (2005). Students'teachers'learning about child sexual abuse strategies primary school: An exploratory study of surface and deep learning. *Sex Education*, 5(1), 79-92.
- Gökçe, S. (2012, Aralık). *Erken Tanılama ve Yönlendirme Sistemi Meb Çalışmaları.* Uluslararası Çocuklar için Adalet Sempozyumu. Ankara.
- Gökler, R. (2009). Okullarda Akran Zorbalığı. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 6 (2), 511-537.

- Güler, N. Uzun-Boztaş, S. ve Aydoğan, S. (2002). Anneleri Tarafından Çocuklara Uygulanan Duygusal ve Fiziksel İstismar/ İhmal Davranışı ve Bunu Etkileyen Faktörler. *Cumhuriyet Üniversitesi Tıp Fakültesi Dergisi*, 24(3), 128-134.
- Güner, H. (2012, Aralık). *Cinsel İstismar Suçlarında Mağdur Çocukların Yaşadıkları*. Uluslararası Çocuklar için Adalet Sempozyumu. Ankara.
- Güner, Ş. İ. Güner, S. ve Şahan, M. H. (2010). Çocuklarda Sosyal ve Medikal Bir Problem; İstismar. *Van Tıp Dergisi*, 17(3), 108-113.
- Hergüner, S. (2011). Çocuk Hakları Açısından Çocuk İhmali ve İstismarı El Kitabı. 1. *Türkiye Çocuk Hakları Kongresi* içinde (s.42-54). Duygusal İstismar ve İhmal. İstanbul: Çocuk Vakfı Yayınları.
- İnan, A. N. (1968). *Çocuk Hukuku*. İstanbul: Ankara Üniversitesi Yayınları.
- İnan, A. N. (1968). Çocuk Hakları Beyannamesi İlkelerinin Türk Hukuk Sistemine Etkisi. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 1(1), 201-219.
- İnci, Y. (2010). Çocukların Cinsel Suistimali ve İstismarının Sosyo- Kültürel ve Ekonomik Boyutları. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Yayınlanmamış Doktora Tezi.
- İnsan Hakları Derneği Bülteni. (2008). *Çocuk İhmali ve İstismarını Önleme. Öğretmenler ve Aileler İçin Eğitim Klavuzu*. Ankara: Berkay Ofset.
- İşeri, E. (2008). Cinsel İstismar. F.Ç. Çetin (Ed.), *Çocuk ve Ergen Psikiyatrisi Temel Kitabı* (s.470-477). Ankara: Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Derneği Yayınları.
- İşiten, N. (2011, Kasım). *İhmal ve İstismar Kavramlarının Tanımlanması*. Çocuk İstismarını Önleme Sempozyumu Sonuç Raporu. Polis Eğitim ve Kongre Merkezi, İstanbul. https://www.iem.gov.tr/iem/.../pdf/cocuk_istismarini_onleme_raporu.pdf (Erişim Tarihi: 09.05.2013).
- Kağıtçıbaşı, Ç. (1981). *Çocuğun Değeri, Türkiye'de Değerler ve Doğurganlık*. İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi Yayını.

- Kara, Ö. (2010). Ankara İlinde Görev Yapan Pediatri Asistanları, Uzmanları ve Pratisyen Hekimlerin Çocuk İstismarı ve İhmali Konusunda Bilgi Düzeyleri ve Yaklaşımlarının Karşılaştırılması. Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi. Tıpta Uzmanlık Tezi.
- Karaman, Y. (1993). İlkokul Öğretmenlerinin Gözlemlerine Göre Çocukların Aileleri Tarafından İstismarı ve İhmali. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara.
- Kenny, M. C. (2001). Child abuse reporting: Teachers'perceived deterrents. *Child Abuse and Neglect*, 25(1), 81-92.
- Kenny, M. C. (2004). *Teachers Attitudes Toward and Knowledge of Child Maltreatment. Child Abuse and Neglect*, 28(12), 1311-1319.
- Kepenekçi, K. (2001). Hukuksal Açıdan Çocuk İstismar ve İhmali. *Katkı Pediatri Dergisi*, 22, 263-275.
- Kılıç, S. (2010). Akran İstismarının İlköğretim Öğrencilerinin Okul İklimi Algıları Üzerindeki Etkisi. Beykent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- Kocaer, Ü. (2006). Hekim ve Hemşirelerin Çocuk İstismarı ve İhmaline Yönelik Farkındalık Düzeyleri. Marmara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- Konanç, E. (1987). dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/40/518/6458.pdf (Erişim Tarihi:08.04.2013).
- Kozcu, Ş. (1988). Çocuk İstismarı ve İhmali. *Seminer Dergisi*, 6.
- Küntay, E. ve Dikmen-Özarslan, A. (2011). Çocuk Hakları Açısından Çocuk İhmali ve İstismarı El kitabı. 1. *Türkiye Çocuk Hakları Kongresi* içinde (s.92-111). Çocuğun Ekonomik İstismarı: Çocuk İşçiliği Üzerine Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşme Çerçevesinde Bir Sosyolojik Değerlendirme. İstanbul: Çocuk Vakfı Yayınları.
- Kürklü, A. (2011). Öğretmenlerin Çocuk İstismarı ve İhmaline Yönelik Farkındalık Düzeyleri. Afyon Kocatepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.

- Lynch, M. (1991). Çocuk İstismarı ve İhmali. *Çocukların Kötü Muameleden Korunması 1. Ulusal Kongresi* içinde (s.291-294). Çocuk İstismarı ve İhmalinin Önlenmesi. Ankara: Gözde Repo Ofset.
- Mahmutoğlu, F. (2011, Kasım). *Soruşturma Ve Mahkeme Sürecinde Çocuğu Koruma ve Tedbirler*. Çocuk İstismarını Önleme Sempozyumu Sonuç Raporu. Polis Eğitim ve Kongre Merkezi. İstanbul. https://www.iem.gov.tr/iem/.../pdf/cocuk_istismarini_onleme_raporu.pdf, (Erişim Tarihi: 09.05.2013).
- Mathews, B., Walsh, K., Rassafiani, M., Butler, D., and Farrell, A. (2009). Teachers Reporting Suspected Child Sexual Abuse: Results Of A Three- State study. *UNSW Law journal*, 32(3), 772, 813.
- Mary, E., Rimsza, M. D., Robert, A., Schackner, M. A., Kathryn, A., Bowen, M. D., and William- Marshall, M. D. (2002). Can Childdeaths Be Prevented? The Arizona Childfatalityreview Program Experience. *Pediatrics*, 110(1).
- Naudé, H., Preez, C. S., and Pretorius, E. (2004). *Executive Emotional As Causal Agent in Frontal Lobishness Among Abused Children*. *Early Child Development and Care*, 174, 437–460.
- Nolin, P., and Ethier, L. (2007). Using Neuro psychological Profiles To Classify Neglected Children With Or Without Physical Abuse. *Child Abuse Neglect*. <http://web.ebscohost.com/ehost/resultsadvanced?vid=5andhid=2andsid=ce8d0cd9-e587-476f-9360-49521e967c5f%40sessionmgr7>. (Erişim Tarihi: 05.05.2013).
- Oates, K. (1991). Çocukların Cinsel İstismarın Kalıcı Etkileri, E. Konanç, İ. Gürkaynak ve A. Egemen (Eds.) *Çocuk İstismarı ve İhmali* (s.44-55). Ankara: Gözde Repo Ofset Matbaacılık.
- O'toole, R., Webster, S. W., O'toole, A. W., and Lucal, B. (1999). Teachers' Recognition and reporting Of Childabuse: A Factorial survey. *Child Abuse and Neglect*, 23(11), 1083–1101
- Ovayoğlu, N., Uçan, Ö. ve Serindağ, S. (2007). Çocuklarda Cinsel İstismar ve Etkileri. *Fırat Sağlık Hizmetleri Dergisi*, 2(4), 13- 22.

- Öztürk, M. (2011). Çocuk Hakları Açısından Çocuk İhmali ve İstismarı El Kitabı. 1. *Türkiye Çocuk Hakları Kongresi* içinde (s.14-29). Çocuk İhmali ve İstismarı. İstanbul: Çocuk Vakfı Yayınları.
- Pala, B. (2011). Geleceğin Öğretmenlerinin Çocuk İstismarı ve İhmali Konusunda Bilgi ve Farkındalık Düzeyleri. Osmangazi Üniversitesi Tıp Fakültesi. Tıpta Uzmanlık Tezi, Eskişehir.
- Polat, O. (1997). *Çocuk istismarı nedir?* İstanbul: Analiz Yayınları.
- Polat, O. (2000). 1. *İstanbul Çocuk Kurultayı Bildiriler Kitabı* içinde (s.15-36). İstanbul ve Türkiye Genelinde Güç Koşullardaki Çocuklar Açısından Çocuk Haklarının Durumu. İstanbul: Umut Matbaası.
- Polat, O. (2001). *Çocuk ve Şiddet*. İstanbul: Der Yayınları.
- Polat, O. (2012). İhmal. Adli Tıp ve Adli Bilimler. <http://www.adlitip.org/ihmal/> (Erişim Tarihi: 16.08.2013).
- Righthand, S., Kerr, B., and Drach, K. (2003). *Child Maltreatment Risk Assessments An Evaluation Guide*. New York: The Haworth Press.
- Şahin, F. (2002). Çocuk İhmali: Tanı ve Tedavide Hekimler İçin İpuçları. *Klinik Pediatri*, 1(3), 103- 106.
- Şahinkesen, A. (1991). Çocuk İstismarı ve İhmali. *Çocukların Kötü Muameleden Korunması 1. Ulusal Kongresi* içinde (s.87-90). (12-14) Küçük İşletmelerde Çıraklık Eğitimi Kanunu'na Göre Çalışan Çocuklar. Ankara: Gözde Repro Ofset.
- Şişman, G. (2011). *Birincil Korumada Bireysel ve Kurumsal Tedbirler, Türkiye Dışı Modeller*. Çocuk İstismarını Önleme Sempozyumu Sonuç Raporu. Polis Eğitim ve Kongre Merkezi. İstanbul. https://www.iem.gov.tr/iem/.../pdf/cocuk_istismarini_onleme_raporu.pdf (Erişim Tarihi: 10.05.2013).
- Taner, Y. ve Gökler, B. (2004). Çocuk İstismarı ve İhmali: Psikiyatrik Yönleri. *Hacettepe Tıp Dergisi*, 35, 82-86.
- Tıraşçı, Y. ve Gören, S. (2007). Çocuk İstismarı ve İhmali. *Dicle Tıp Dergisi*, 34(1), 70-74.

- Topçu, S. (2009). *Cinsel İstismar*. Ankara: Phoenix Yayınları.
- Tugay, D. (2008). Öğretmenlerin Çocuk İstismar ve İhmaline Yönelik Farkındalık Düzeyleri. Marmara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Çocuk Sağlığı Ve Hastalıkları Hemşireliği Anabilim Dalı. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- Turhan, E., Sangün, Ö. ve İnandı, T. (2006). Birinci Basamakta Çocuk İstismarı ve Önlenmesi. *Child Abuse and Prevention in Primary Care*, 15 (9), 153.
- Birleşmiş Milletler Çocuk Fonu (UNICEF). (2009). *Justice Reform Achievementsın*. http://www.unicef.org/ceecis/UNICEF_JJTurkey08.pdf (Erişim Tarihi: 18.06.2013).
- Birleşmiş Milletler Çocuk Fonu (UNICEF). (2012). *Dünyada Çocuklarının Durumu: Kentsel Bir Dünyada Çocuklar*. <http://www.unicef.org.tr/tr> (Erişim Tarihi: 20.06.2013).
- T.C. Başbakanlık Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu (SHÇEK) ve Unicef. (2010). *Türkiye’de Çocuk İstismarı ve Aile İçi Şiddet Araştırması*. Özet Rapor. atud.org.tr/kutuphane/unisefrapor.pdf, (Erişim Tarihi: 18.05.2013).
- Van der Kolk, B. A., and Fisler, R. (1995). Dissociation and the fragmentary nature of Traumatic memories: Overview and explanatory study. *Journal Of Traumatic stress*, 8, 505-525.
- Walsh, K., Bridgstock, R., Farrell, A., and Schweitzer, R. (2005). Critical Factors in Teachers Detecting and Reporting Child Abuse and Neglect Implications for Practice. *Queensl and University of Technology, Queensland*.
- Yalçın, N. (2011). Türkiye’ de Çocuk İstismarı ve Çözüm Önerileri. Beykent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Yüksek Lisans Projesi. İstanbul.
- Yalçın, S. (2007). Ergenlerde Algılanan Duygusal İstismar ile Uyum Düzeyi Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul.
- Yıldız, Ö. (2006). Türkiye’de Çocuk İşçi Sorununun Toplumsal Görünümü. *Journal Of Qafqaz university*, 18, 134-139.

- Yıldız-Arabacı, S. (2007). İlköğretim 2. Kademedeki Çocuklara Yönelik İstismarın ve İhmalin Çeşitli Değişkenler Yönünden İncelenmesi. Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Yılmaz-Irmak, T. (2008). Çocuk İstismarı ve İhmalinin Yaygınlığı ve Dayanıklılıkla İlişkili Faktörler. Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Yayınlanmamış Doktora Tezi, İzmir.
- Yiğit, R. (2008). Çocukların Cinsel İstismarı ve Ensest. *İnternet Tıp Dergisi*, 1(3), 90-100.
- Yolcu, H. (2009). İstismara Uğramış Çocuğa Eğitim Ortamında Yaklaşım: Rehber Öğretmenin Rolü. *Eğitim Bilim Toplum Dergisi*, 7(25), 62-92.
- Yolcuoğlu, İ. G. (2011). Türkiye’de Çocuk Koruma Sisteminin Genel Olarak Değerlendirilmesi. *Aile ve Toplum Dergisi*, 5(8).
- Yörükoğlu, A. (1998). *Çocuk Ruh Sağlığı*. İstanbul: ÖzgürYayıncılık.
- Yurtsever, M. (2009). Ebeveyn Çocuk Hakları Tutum Ölçeğinin Geliştirilmesi ve Anne-Babaların Çocuk Haklarına Yönelik Tutumlarının Farklı Değişkenler Açısından Değerlendirilmesi. Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- Z- Page, A. (2004). Çocuk Cinsel İstismarı: Cinsel İstismara Neden Olan Etkenler ve Cinsel İstismarın Çocuklar Üzerindeki Etkileri. *Türk Psikoloji Yazıları*, 7(13), 103- 113.
- Zeytinoğlu, S. (1991). *Çocuk İstismarı ve İhmali. Çocukların Kötü Muameleden Korunması 1. Ulusal Kongresi* içinde (s.147-162). Sağlık, Sosyal Hizmet, Hukuk ve Eğitim Alanlarında Çalışanların Türkiye’de Çocuk İstismarı ve İhmali Sorunu ile İlgili Görüşleri. Ankara: Gözde Repro Ofset.
- Zoroğlu, S. S., Tüzün, Ü., Şar, V., Öztürk, M., Eröcal-Kora, M. ve Alyanak, B. (2001). Çocukluk Dönemi İstismar ve İhmalinin Olası Sonuçları. *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, 2(2), 69-78.
- T.C. Resmi Gazete (25876). (2005). Çocuk Koruma Kanunu. <http://www.hukukimevzuat.com/?x=kanun&id=858&parent=1> (Erişim Tarihi: 06.07.2013).

İnternet Kaynakları:

Çocuk ihmali ve istismarı. www.meramram.gov.tr/cocuk_ihmali_ve_istismari.ppt.
(Erişim Tarihi: 27.03.2013).

<http://www.cocukhizmetleri.gov.tr/tr/html/10585/Sokakta-Yasayan-Calistirilan-Cocuklar> (Erişim Tarihi: 28.03.2013).

<http://www.unicef.org.tr/tr/content/detail/131/3-social-conditions-and-the-family-environment-2.html> (Erişim Tarihi: 28.03.2013).

<http://www.slideshare.net/tulinkus/sokakta-alian-ocuklar-aileleri-ve-ocuk-haklari-ankarada-bir-aratirma> (Erişim Tarihi: 03.04.2013)

<http://tr.wikipedia.org/wiki/%C3%87ocuk> (Erişim Tarihi: 03.04.2013).

<http://www.rehberogretmen.biz/cocuk-istismari-ve-ihmali-hukuksal-boyutu.htm> (Erişim Tarihi: 07.04.2013).

http://mebk12.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/27/02/970916/dosyalar/2012_12/27110428_okul_onesi.pdf (Erişim Tarihi: 03.06.2013).

<http://mevzuat.meb.gov.tr/html/2250.html> (Erişim Tarihi: 03.05.2013).

http://mebk12.meb.gov.tr/meb_iys.../20025633_ogretmenInxpowerlite.ppt, (Erişim Tarihi: 26.03.2013)

EK 1: ÖĞRETMENLERİN ÇOCUK İHMAL VE İSTİSMARINA YÖNELİK FARKINDALIK DÜZEYLERİNİ DEĞERLENDİRME ANKETİ

Değerli katılımcı,

Milli Eğitim Bakanlığı Kayseri Milli Eğitim Müdürlüğü" ne bağlı okullarında çalışan okul öncesi ve sınıf öğretmenlerinin çocuk ihmal ve istismarına yönelik farkındalık düzeylerini değerlendirmek amacı ile yapılan bu ankette kimliğinizi ortaya çıkaran sorular bulunmamaktadır. Verilen bütün yanıtlar sadece anketi yapan araştırmacı tarafından bilinecektir. Bu anketi doldurmakla herhangi bir yasal yükümlülük altına kesinlikle girilmeyecektir.

Yoğun iş programınız arasında bu ankete zaman ayırıp soruları dikkatle yanıtladığınız için teşekkür ederim.

Murat SAĞIR

1.

Cinsiyetiniz	Kıdeminiz	Branşınız	Yaşınız	Medeni durumunuz	Anne ya da baba mısınız?	Çocuğunuz var mı? Varsa sayısı?
( ) Kadın	( ) 0-3 yıl	( ) Okulöncesi öğretmeni	( ) 20-29	( ) Evli	( ) Evet	Hayır ( )
	( ) 4-6 yıl		( ) 30-39			1 ( )
( ) Erkek	( ) 7-9 yıl	( ) Sınıf öğretmeni	( ) 40-49	( ) Bekar	( ) Hayır	2 ( )
			( ) 50-59			3 ( )
			( ) 60+			4+( )
	( ) 10 +			( ) Diğer		

2. Okulunuzdaki öğrencilerin sosyo- ekonomik durumunu nasıl tanımlarsınız?

Yüksek ( )

Orta ( )

Düşük ( )

3. Daha önce hiç çocuk istismarı ve ihmali hakkında / çocuk korumaya yönelik / resmi bir eğitim aldınız mı?

Evet ( )

Hayır ( )

4. Okulunuzda çocuk ihmal ve istismarı ile ilgili tartışmalar yapılıyor mu?

Evet ( )

Hayır ( )

Nadiren ( )

5. Çocuk koruma kanunu hakkında bilgilendirildiniz mi?

Evet ( )

Hayır ( )

6. Çocuk ihmali ve istismarı konusunda daha fazla bilgilendirilme gereksinimi duyuyor musunuz?

Evet ( )

Hayır ( )

Fikrim Yok ( )

7. Kanunlara göre çocuk ihmal ve istismarı şüphesini bildirmek zorunda mısınız?

Evet ( )

Hayır ( )

Fikrim yok ( )

8. 7. Soruya cevabınız hayır ise neden bildirim yapmazsınız? (Birden fazla seçenek işaretleyebilirsiniz).
- ( ) Sosyal servislerin konuyla ilgilenmeyeceğini düşündüğüm için.
 ( ) Sorunu kendim daha iyi çözebileceğimi düşündüğüm için.
 ( ) Konu ile uğraşmak istemediğim için.
 ( ) Yasal süreçlere ait bilgim olmadığı için.
 ( ) Çocuğu şimdiki bulunduğu durumdan daha kötü bir duruma sokacağımdan korktuğum için.
 ( ) Konuya ait yetersiz kanıt olduğu için.
 ( ) Şüpheler doğru çıkarsa, çocuğun ailesinden ayrılacağını düşündüğüm için.
 ( ) Diğer

9. Vicdani anlamda çocuk ihmal ve istismarı şüphesini bildirmekten sorumlu olduğunuzu düşünüyor musunuz?

Evet ( )

Hayır ( )

Fikrim yok ( )

10. Çocuk ihmal ve istismarı durumunu tespit ettiğinizde öncelikle kime bildirirsiniz? Lütfen sizin için öncelikli madde ne ise, 1- 8 arası numaralandırarak devam ediniz.

Maddeler	Önem sırası
Sosyal Hizmetler Müdürlüğü'ne bildiririm.	
Milli Eğitim Müdürlüğü'ne bildiririm	
Sağlık Müdürlüğü'ne bildiririm	
Okul Aile Birliği'ne bildiririm	
Polise bildiririm	
Okul yönetimine bildiririm.	
Veliye bildiririm	
Diğer.....	

11. Aşağıdaki ihmal veya istismar çeşitlerinden herhangi birine müdahale durumunuz nedir? Lütfen Sizin için en önemli madde ne ise, o maddenin yanındaki sütuna 1 yazınız. Daha sonra önem sırasına göre 1- 3 arası numaralandırmaya devam ediniz.

Maddeler	Önem sırası
Fiziksel İhmal	
Duygusal İhmal	
Eğitimsel İhmal	

Maddeler	Önem sırası
Fiziksel İstismar	
Duygusal İstismar	
Eğitimsel İstismar	
Ekonomik İstismar	

12. Sizce çocuk ihmal veya istismarı ile ilgili bildirimde bulunduğunuzda yöneticiniz sizi destekler mi?

Evet ( )

Hayır( )

Aşağıdaki ihmal ve istismar çeşitleri konusunda kendinizi yeterli görme durumunuzu belirtiniz? Kendinizi kesinlikle yeterli görüyorsanız “5”, kesinlikle yeterli görmüyorsanız “1”, kesinlik derecesinde bir görüşünüz yoksa size göre “2”, “3”, “4” dereceleri ile değerlendirebilirsiniz.

13. Fiziksel istismarın belirtileri konusunda kendimi yeterli görmekteyim?

1   2   3   4   5

14. Duygusal istismarın belirtileri konusunda kendimi yeterli görmekteyim?

1   2   3   4   5

15. Cinsel istismarın belirtileri konusunda kendimi yeterli görmekteyim?

1   2   3   4   5

16. Ekonomik istismarın belirtileri konusunda kendimi yeterli görmekteyim?

1   2   3   4   5

17. Fiziksel ihmalin belirtileri konusunda kendimi yeterli görmekteyim?

1   2   3   4   5

18. Duygusal ihmalin belirtileri konusunda kendimi yeterli görmekteyim?

1   2   3   4   5

19. Eğitimsel ihmalin belirtileri konusunda kendimi yeterli görmekteyim?

1   2   3   4   5

Aşağıda verilen tanım ve belirtileri inceleyerek uygun istismar ve ihmal tanım seçeneğini işaretleyiniz?

Lütfen tanım ve belirtilere en uygun yalnız bir seçeneği işaretleyiniz.

20. Çocuğun kaza dışı hasar görmesi ya da fiziksel olarak cezalandırılması olarak tanımlanmaktadır. Bu hasar durumu hafif, ağır ya da öldürücü olabilmektedir. Belirtileri; Baldır ve bacaklarda morluk, çok sayıda sigara yanıkları, el izi, ebeveynin tutarsız öyküleri (İlk gelişte verilen öykünün sonradan değiştirilmesi), tedaviye başvuruda izah edilemeyen gecikmeler, ebeveynde ve bakıcılarda düşmanca davranışlar.

Sizce bu belirtiler aşağıdakilerden hangisi ile tanımlanır?

Fiziksel ihmal( ) Fiziksel istismar( ) Duygusal İstismar( ) Cinsel ihmal( ) İhmal veya istismar yok( )

21. Çocuğa yeterli sevgi gösterememe, aşırı koruma, aşırı hoşgörü, tehdit edici şekilde davranma, çocuğu reddetme, çocuğa sürekli sözel saldırıda bulunma ya da çocuğu kilit altında tutma, korkutulması, aşağılanması, ilgideki tutarsızlık, gibi faktörler olarak tanımlanır. Belirtileri; Depresif ve pasif davranış, karşısındakine çok tedirgin yaklaşmak, kendine güvensizlik, küçük yaşlardaki davranışlara dönüş.

Sizce bu belirtiler aşağıdakilerden hangisi ile tanımlanır?

Fiziksel ihmal( ) Duygusal ihmal ve İstismar( ) Eğitimsel ihmal( ) Cinsel istismar( ) Ekonomik istismar( )

22. Çocuğun başkaları tarafından yaşam için gerekli olan beslenme, tıbbi bakım, giyim ve korunma gibi temel ihtiyaçlardan yoksun bırakılması ve bunların sağlanmaması durumu olarak ifade edilmektedir. Belirtileri; Gelişme gerilikleri, davranış bozuklukları, beslenmenin yetersiz görüldüğü solgun ve zayıf yapı, kirli ve uygunsuz giyecekler.

Sizce bu belirtiler aşağıdakilerden hangisi ile tanımlanır?

Fiziksel ihmal( ) Duygusal ihmal ve İstismar( ) Eğitimsel ihmal( ) Cinsel istismar( ) Ekonomik istismar( )

23. Yetişkinlerin cinsel çıkarları doğrultusunda çocuğu kullanması olarak tanımlanmaktadır. Belirtileri; Açıklaması olmayan ağız, dudak ve genital bölgelerde ağrı, şişme, kızarma, kanama vb. rahatsızlıklar. Aşırı temizlenme ya da temizliği ihmal etme, okul ve disiplin problemler, suçta yönelme. Kendi yaşının üzerinde cinsel bilgiyi ifade etmek, arkadaşlarıyla ve oyuncaklarıyla cinsel içerikli oyunlar oynamak.

Sizce bu belirtiler aşağıdakilerden hangisi ile tanımlanır?

Cinsel istismar( ) Duygusal istismar ve ihmal( ) Eğitimsel ihmal( ) Fiziksel ihmal( ) Fiziksel istismar( )

24. Çocuğun zorunlu eğitim çağına gelmesine rağmen okula gönderilmemesi olarak tanımlanır. Belirtileri; okula devamlılığının sağlanmaması, eğitim başarısı için gerekli ihtiyaçların karşılanmaması ve gerekli desteğin sağlanmaması.

Sizce bu belirtiler aşağıdakilerden hangisi ile tanımlanır?

Ekonomik istismar( ) Duygusal ihmal ve İstismar( ) Eğitimsel ihmal( ) Cinsel istismar( ) Fiziksel istismar( )

25. Çocuğun fiziksel ve zihinsel gelişimini olumsuz etkileyen, yaşı ve gücü ile orantılı olmayan işlerde ucuz emek olarak çalıştırılmasıdır. Belirtileri; 18 yaş altında olmasına rağmen çalışmaya zorlanması.

Sizce bu belirtiler aşağıdakilerden hangisi ile tanımlanır?

Fiziksel istismar( ) Duygusal ihmal( ) Cinsel istismar( ) Ekonomik istismar( ) İhmal veya istismar yok( )

ÖZGEÇMİŞ

➤ Kişisel Bilgiler

Doğum Tarihi: 01.01.1982

Doğum Yeri : Göksun/KAHRAMANMARAŞ

➤ Eğitim Bilgileri

İlkokul : Mahmutbey Köyü İlköğretim Okulu, 1993.

Ortaokul- Lise: Göksun Lisesi, 1996.

Üniversite : Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Okulöncesi Öğretmenliği, 2006.

➤ İş Bilgileri

Okul Müdürü,

Hikmet Hüseyin Erdener Anaokulu 2011 -Devam ediyor.

0352 438 30 21/ murat4657@hotmail.com

KAYSERİ